

2018-02

pÿ — ‘ Á⁰ ± ´ ± ± À Ì Ä · ½ µ À ¿ Ç ® Ä · Â
 pÿ š Å² - Á ½ · Ã · Â Ä ¿ Å ™ É ¬ ½ ½ · š ± Ä
 pÿ ¼ - Ç Á¹ 0 ± 1 Ä · ½ - ¾ É Ã · Ä ¿ Å ´ ± Ã
 pÿ OE , É ½ ± (1 8 2 8 - 1 8 6 2)

pÿ £ ± Á ± ½ Ä ¬⁰ · Â , ™ É ¬ ½ ½ · Â
 pÿ Á ð³ Á ± ¼ ¼ ± ™ Ã Ä ¿ Á⁻ ± Â , £ Ç ¿ » ® · ¿ ¼¹⁰ î ½⁰ ± 1 š ¿ ½¹ É ½¹⁰ î ½ · Á¹ Ã Ä · ¼ î ½ , ± ½ µ

<http://hdl.handle.net/11728/10666>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

Διπλωματική Εργασία στο Μεταπτυχιακό Ιστορίας

**«Η ΑΡΚΑΔΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ
ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΞΩΣΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ ΟΘΩΝΑ (1828-1862)»**

ΣΑΡΑΝΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Επιβλέπων καθηγητής

Δρ. Γεωργής Γεώργιος

ΠΑΦΟΣ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2018

Περιεχόμενα

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

i.	Σκοπός της εργασίας	σελ.3
ii.	Τόπος και Χρόνος	σελ.3
iii.	Οι πηγές	σελ.4

B. Η περίοδος της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια και των αντικαταστατών του

i.	Οι πρώτες δυσκολίες στην άσκηση της διοίκησης	σελ.5
ii.	Η Διοίκηση και η φυσιογνωμία της περιοχής	σελ.6
iii.	Οι θεσμοί, οι λειτουργίες στο πολιτικό περιβάλλον της ανασυγκροτημένης Ελλάδας	σελ.9
iv.	Η κοινωνική ζωή και οι νέες βάσεις που τέθηκαν κατά την Καποδιστριακή περίοδο	σελ.12
v.	Η οργάνωση της εκπαίδευσης	σελ.13
vi.	Εκκλησία	σελ.17
vii.	Δικαιοσύνη	σελ.19
viii.	Στρατός και τοπική ασφάλεια	σελ.22
ix.	Οι οικονομικές δραστηριότητες	σελ.27

Γ. Από την εποχή της Αντιβασιλείας μέχρι και το τέλος της βασιλείας του Όθωνα

i.	Η διοίκηση της Αρκαδίας την περίοδο του 1833-1862	σελ.29
ii.	Οι θεσμοί, οι βουλευτές και οι εκλογές από το 1833-1862	σελ.32
	α. Εκλογές 1843	σελ.33
	β. Εκλογές 1844	σελ.35
	γ. Εκλογές 1847	σελ.36
	δ. Εκλογές 1850	σελ.38
	ε. Εκλογές 1853	σελ.39
	στ. Εκλογές 1856	σελ.40
	ζ. Εκλογές 1859	σελ.41
	η. Εκλογές 1861	σελ.43
iii.	Η τοπική εξουσία κατά την Οθωνική περίοδο	σελ.45
iv.	Η Εκπαίδευση κατά την οθωνική περίοδο	σελ.47
v.	Εκκλησία (1833-1862)	σελ.52
vi.	Δικαιοσύνη	σελ.53

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

vii.	Το φαινόμενο της ληστείας στην Αρκαδία	σελ.55
viii.	Στρατός και τοπική ασφάλεια (1833-1862)	σελ.56
	α. Τακτικά σώματα	σελ.56
	β. Χωροφυλακή	σελ.57
	γ. Δημοτική αστυνομία	σελ.59
ix.	Οικονομικές δραστηριότητες της Αρκαδίας 1833-1862	σελ.60
x.	Η πληθυσμιακή εξέλιξη του νομού Αρκαδίας	σελ.61
	Δ. Συμπέρασμα κατά την περίοδο 1828-1862	σελ.64
	Πηγές και Βιβλιογραφία	σελ.66

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

i. Σκοπός της εργασίας

Η μεταπτυχιακή εργασία φιλοδοξεί να αναδείξει πτυχές της ιστορικής εξέλιξης της Αρκαδίας, κατά την πρώιμη εποχή σύστασης του ελληνικού κράτους (1828-1862). Στο πλαίσιο αυτής της μελέτης θα διερευνηθούν κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά και πολιτισμικά θέματα. Επιπροσθέτως μέσω της έρευνας θα ανιχνευθούν οι βασικές λειτουργίες της Αρκαδίας και βάσει αυτών θα προσδιοριστούν οι μετασχηματισμοί και οι αλλαγές που υπήρξαν στους κοινωνικούς, πολιτικούς και οικονομικούς τομείς. Επιπροσθέτως θα μελετηθεί η διοικητική οργάνωση καθώς και οι σχέσεις μεταξύ της τοπικής και κεντρικής εξουσίας.

ii. Τόπος και Χρόνος

Η Αρκαδία είναι ένας σημαντικός τόπος μελέτης διότι σε αυτό τον τόπο συντελέστηκαν πολλά γεγονότα κατά την Επανάσταση του 1821, καθώς και τις πρώτες δεκαετίες της σύστασης του ελληνικού κράτους. Η κομβική θέση της περιοχής (κέντρο της Πελοποννήσου) καταδεικνύει την ιδιαιτερότητά της στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος. Επιπροσθέτως στην Αρκαδία επήλθαν σημαντικές αλλαγές που έφερε η νέα κυβερνητική αρχή και οι οποίες είχαν εξελικτικό και καθοριστικό χαρακτήρα στη μετέπειτα πορεία του τόπου. Η παρούσα έρευνα αναδεικνύει τις ιδιαιτερότητες των περιοχών της, στο τοπικό επίπεδο της Αρκαδίας. Η έρευνα θα κινηθεί σε στους ερευνητικούς άξονες της διοίκησης, της πολιτικής, της οικονομίας, της εκπαίδευσης, της δικαιοσύνης και της τοπικής ασφάλειας. Οι χρονικοί περίοδοι που θα χωριστεί η μελέτη είναι τρεις. Η 1^η περίοδος είναι από το 1828-1833 Κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια, η 2^η 1833-1835 Αντιβασιλεία και η 3^η 1835-1862 Βασιλιάς Όθωνας. Βέβαια η 2^η και η 3^η περίοδος μπορεί να ενωθούν και να αποτελέσουν ένα κεφάλαιο, διότι η Αντιβασιλεία οργάνωσε το ελληνικό

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

βασίλειο με γνώμονα την ανάθεση του, στον Βασιλιά Όθωνα όταν ενηλικιωνόταν. Επομένως θεωρώ σκόπιμο την μελέτη των δύο περιόδων μαζί.

iii. Οι πηγές

Οι διαθέσιμες πηγές που συνθέτουν την ιδιαίτερη εικόνα της Αρκαδίας στην περίοδο 1828-1862 έχουν περιορισμένο αριθμό. Βοήθεια στην συγγραφή της εργασίας μου υπήρξε το υλικό που διασώζεται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους, σε συλλογές τοπικών εφημερίδων, σε επίσημα τεύχη της εφημερίδας της Κυβερνήσεως και στην βιβλιογραφία της εποχής του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα.

Τα Γενικά Αρχεία του Κράτους περιλαμβάνουν σπάνιες καταγραφές που μπορούν να αξιοποιηθούν σημαντικά αλλά δεν μπορούν να καλύψουν το σημαντικό κενό των πηγών. Οι συλλογές των τοπικών εφημερίδων¹ αναφέρονται σε πολλά γεγονότα και μας δίνουν την δυνατότητα διασταύρωσης πολλών πεπραγμένων. Παρόλα αυτά δεν επαρκούν για την κάλυψη του συνόλου της χρονικής περιόδου. Το κενό της χρονικής περιόδου θα προσπαθήσει να καλυφθεί από τα τεύχη² της εφημερίδας της Κυβερνήσεως. Αυτά αποτελούν μία αξιόπιστη πηγή δεδομένων για όλες τις περιόδους. Σημαντική αποτελεί και η βιβλιογραφική παραγωγή της εποχής του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα, διότι προσφέρει σημαντικές πληροφορίες για την εξέλιξη του νομού. Τέλος για να μπορέσει να καλυφθεί το κενό χρησιμοποιήθηκαν άρθρα, ιστορικές μελέτες και έργα ιστορικής φύσεως νεότερων και σύγχρονων συγγραφέων. Η χρήση των πηγών έγινε με προσεκτικό τρόπο διότι έπρεπε να διασταυρωθούν πριν χρησιμοποιηθούν ως μέσο συγγραφής. Η διασταύρωση ήταν απαραίτητη για να μπορέσει να αναδειχθεί ο πλούτος της Αρκαδίας και να αποφευχθούν αόριστες μη τεκμηριωμένες αναφορές.

---

¹ Πρόκειται για υλικό που ανήκει στις συλλογές της Βιβλιοθήκης της Βουλής και στην Βιβλιοθήκης Τριπόλεως. Οι συλλογές των εφημερίδων είναι *Αρκαδία, Βελτίωσις*. Αυτές χρησιμοποιήθηκαν για να αναδειχθεί η ιστορική εξέλιξη της Αρκαδίας.

² Τα επίσημα φύλλα της κυβερνητικής αρχής που διαδοχικά έλαβαν διαφορετικούς τίτλους (*Γενική Εφημερίς, Εθνική Εφημερίς, Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος*). Αυτά τα φύλλα μελετήθηκαν προκειμένου να εντοπιστούν πληροφορίες σχετικά με την Αρκαδία.

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

B. Η περίοδος της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια και των αντικαταστατών του

i. Οι πρώτες δυσκολίες στην άσκηση της διοίκησης

Ο Ιωάννης Καποδίστριας από την αρχή της διακυβέρνησης του, έδωσε έμφαση στη διοικητική περιφέρεια της Πελοποννήσου διότι αυτό θα τον διευκόλυνε στην σωστή κρατική λειτουργία. Αυτοί που θα μπορούσαν να του προκαλέσουν σύγχυση ήταν οι τοπάρχες που θα έχαναν πολλά από τα προνόμια τους. Μια πολύ στρατηγική κίνηση που εφάρμοσε στην περιοχή της Πελοποννήσου αλλά ειδικότερα στην Αρκαδία, ήταν η ενσωμάτωση των κατοίκων στο πλαίσιο του πολιτικού και κοινωνικού βίου. Ο Κυβερνήτης αναδιοργάνωσε το σύστημα διοίκησης³ και το έθεσε σε συγκεντρωτική βάση. Ο Καποδίστριας κατάφερε κατά την περίοδο διακυβέρνησης του, να συμπορεύσει την περιφερειακή διοίκηση με την τοπική διοίκηση για σκοπούς της κεντρικής εξουσίας. Για την επίτευξη του έργου του, βασικός στόχος υπήρξε η επίτευξη της κρατικής, εθνικής και πολιτικής ενότητας⁴. Με το ψήφισμα της 13ης Απριλίου του 1828 αρχίζει την διοικητική αναδιάρθρωση της χώρας. Η ιδιομορφία της περιοχής της Αρκαδίας δεν ευνοούσαν την εφαρμογή των σχεδίων του⁵. Επιπλέον εκείνη την περίοδο άλλο ένα ζήτημα που δυσχέρανε την δημιουργία διοίκησης και προβλημάτιζε τον Κυβερνήτη, ήταν η βαθμίδα της επαρχίας. Ο Ιωάννης Καποδίστριας ενδιαφέρθηκε για τη σύσταση διοικητικών περιφερειών, των τμημάτων, διότι με αυτό τον τρόπο πίστευε ότι θα εξομαλυνθούν οι

---

³Νικόλαος Πανταζόπουλος, *Ο Καποδίστριας και ο πολιτικοκοινωνικός πλουραλισμός της εποχής του, στο συλλογικό Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η συγκρότηση του ελληνικού κράτους, Δημοσιεύματα ιστορίας πολιτικού βίου και πολιτικών θεσμών*, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 13-70.

⁴Γεώργιος Νάκος, *Προσπάθειες εφαρμογής της πολιτικής ενότητας της ελληνικής επικράτειας επί Καποδίστρια, στο συλλογικό Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η συγκρότηση του ελληνικού κράτους, Δημοσιεύματα ιστορίας πολιτικού βίου και πολιτικών θεσμών*, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 143-165.

⁵Παύλος Πετρίδης, *Η εξωτερική πολιτική του κυβερνήτη και η συμβολή της στην καταχώρηση της εθνικής ανεξαρτησίας, 1828-1831, στο συλλογικό Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η συγκρότηση του ελληνικού κράτους, Δημοσιεύματα ιστορίας πολιτικού βίου και πολιτικών θεσμών*, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 83-94.

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

αντιπαλότητες του τοπικού επιπέδου⁶. Επιπροσθέτως προσπάθησε να εφαρμόσει στην οργάνωση, ένα σύστημα που θα χωριζόταν σε τρία μέρη το κεντρικό, το περιφερειακό και το τοπικό. Αυτό το σύστημα οργάνωσης ήταν κατά τα γαλλικά πρότυπα, από τα οποία είχε επηρεαστεί. Ο Κυβερνήτης διαίρεσε την ελληνική επικράτεια σε τμήματα και σε επαρχίες. Επικεφαλές των διοικητικών επιπέδων ήταν έκτακτοι επίτροποι και δημογέροντες αντίστοιχα. Κύριο μέλημα του Καποδίστρια ήταν η διαμόρφωση ενός ομοιόμορφου, λειτουργικού συστήματος, ικανό να δημιουργήσει μια συνοχή ανάμεσα στις αντίξοες συνθήκες που εξακολουθούσαν να υφίστανται. Το ψήφισμα της 13^{ης} Απριλίου του 1828, είναι αυτό που ορίζει την διαίρεση της ελληνικής επικράτειας⁷. Με το υπάρχον νομοθέτημα η διοικητική οργάνωση μετασχηματίζεται σε ένα σύστημα συγκεντρωτικό αλλά και αντιπροσωπευτικό⁸.

Επιπλέον με το υπάρχον νομοθέτημα ορίζονταν οι αρμοδιότητες και οι εξουσίες σε καθένα από τα τμήματα. Έτσι οι επίτροποι οριζόταν να λαμβάνουν τις απαραίτητες πληροφορίες από την κυβέρνηση και να εκτελούν τις διαταγές. Να εφαρμόζουν τους νόμους και να ενημερώνουν την κυβέρνηση σχετικά με την εσωτερική κατάσταση του τμήματός τους. Επιπροσθέτως είχαν την εποπτεία στις δημογεροντίες⁹.

ii. Η Διοίκηση και η φυσιογνωμία της περιοχής

Την περιοχή της Αρκαδίας, την συγκροτούσαν οι επαρχίες : Αγίου Πέτρου, Φαναρίου, Τριπολιτσάς και, Καρύταινας¹⁰. Η διοίκηση της περιοχής της Αρκαδίας έγινε από τον Αλέξιο Βλαχόπουλο¹¹. Με βάση τον διοικητικό οργανισμό, κάθε τμήμα υποδιαιρέθηκε σε επαρχίες και

---

⁶ Γεώργιος Δημακόπουλος, Χαρίκλεια Δημακοπούλου, «Η περιφερειακή διοικητική οργάνωση της ελληνικής πολιτείας 1828-1833» Πελοποννησιακά, Εταιρεία Πελοποννησιακών Σπουδών, τόμος Λ' 2, Αθήνα 2011, σ. 340-350

⁷ Μαρία Βενετσανοπούλου, *Η θεσμική διαδρομή της ελληνικής δημόσιας διοίκησης*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2002, σ. 95-106.

⁸ Ελένη Στεφάνου, *Οι ιστορικές ρίζες της δημόσιας διοίκησης στην Ελλάδα*, Αθήνα 1985, σ. 26-35

⁹ Παναγιώτης Πούλης, *Ιστορία της ελληνικής δημόσιας διοίκησης*, τ. 1 (1821-1975), Αθήνα 1987, σ. 41-42.

¹⁰ Στέφανος Παπαγεωργίου, *Από το γένος στο έθνος: η θεμελίωση του ελληνικού κράτους, 1821-1862*, Αθήνα 2004, σ. 209-211.

¹¹ Νικόλαος Φλούδας, *Διοικητικά Αρκαδίας από των αρχαιότατων χρόνων μέχρι σήμερα*, Χρονικά των Αρκάδων, Αθήνα 1959, σ. 21

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

τοποθετήθηκαν προσωρινοί διοικητές. Η σύνθεση της επιτροπής της Αρκαδίας¹², τον Ιανουάριο του 1829 ήταν η ακόλουθη: Έκτακτος επίτροπος ο Αλέξιος Βλαχόπουλος. Γραμματέας του ο Δημήτριος Ασλάνης ή Βυζάντιος. Γραφείς οι Κωνσταντίνος Φαρμακόπουλος, Κώτσης Αλεξίου Θεόδωρος Μιχαλόπουλος, Παναγιώτης Παταγόπουλος. Διοργανωτής των δημογεροντιών ο Κωνσταντίνος Γουβέλης. Υγειονόμος ο Ζώης Τρικούπης και Αστυνόμος ο Αναστάσιος Σοφιανόπουλος¹³.

Μετά την διαίρεση των τμημάτων σε επαρχίες, οι επαρχίες διαιρέθηκαν σε πόλεις, κωμοπόλεις και χωριά¹⁴. Η κεντρική πόλη κάθε επαρχίας θα διατηρούσε, ένα αιρετό όργανο τοπικής αυτοδιοίκησης και μία επαρχιακή δημογεροντία που θα έδρευε εκεί¹⁵. Τα μέλη της θα συμβούλευαν τον επίτροπο σε θέματα και υποθέσεις της περιφέρειάς του¹⁶. Οι αναταραχές δεν άργησαν να εμφανιστούν και εκφράστηκαν διαμαρτυρίες για τον τρόπο εφαρμογής των κυβερνητικών διατάξεων και τη λειτουργία του συστήματος. Αυτή η δυσαρέσκεια υποχρέωσε τον Κυβερνήτη να εκδώσει νέο κυβερνητικό ψήφισμα, τον Ιανουάριο του 1830¹⁷. Με το ψήφισμα της 1^{ης} Ιανουαρίου 1830 δεν ορίστηκαν με σαφήνεια οι ακριβείς αρμοδιότητες των ανώτερων διοικητικών οργάνων¹⁸.

Το 1830, επαναπροσδιορίστηκαν οι επαρχίες του νομού Αρκαδίας και διαμορφώθηκαν σε τρεις. Οι επαρχιακές οργανώσεις ήταν : Αγίου Πέτρου-Πραστού , Καρύταινας και Τριπολιτσάς-Λεονταρίου¹⁹. Οι επαρχιακοί δημογέροντες αντικαταστάθηκαν από δωδεκαμελή σώματα που είχαν εκτεταμένες αρμοδιότητες. Τα δωδεκαμελή σώματα ήταν αρμόδια για θέματα

---

¹² Γενική Εφημερίς της Ελλάδος. φ. 9 (30 Ιανουαρίου 1829)

¹³ Σφραγίδες ελευθερίας 1821-1832: σφραγίδες κοινοτήτων- μοναστηρίων, Προσωρινής Διοικήσεως της Ελλάδος, Ελληνικής Πολιτείας, προσωπικές [εισαγωγή Ι. Κ. Μαζαράκης Αινιάν], Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, Αθήνα 1983, (αριθ. σφραγίδων: 404, 431, 731)

¹⁴ Μιχαήλ Χουλιάρης, Γεωγραφική, διοικητική, πληθυσμιακή εξέλιξις της Ελλάδος 1821-1971, τόμος Α', μέρος Ι, Αθήνα 1973, τόμος Α', μέρος ΙΙ, Αθήνα 1974, σ. 93-94

¹⁵ Βενετσανοπούλου, ό. π., σ. 95

¹⁶ Χουλιάρης, ό. π., σ. 94-95

¹⁷ Δημακόπουλος, Δημακοπούλου, ό. π., σ. 355-363.

¹⁸ Νάκος , ό. π., σ. 160-162

¹⁹ Χαράλαμπος Μπαμπούνης, Τοπική αυτοδιοίκηση νομού Αρκαδίας (1833-2005). Οργανισμοί και πληθυσμιακό κεφάλαιο, Όψεις της τοπικής αυτοδιοίκησης στο ελληνικό κράτος. Διοικητική οργάνωση, πληθυσμός, εκπαίδευση, Αθήνα 2008, σ. 26-27.

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

εφοδιασμού, οργάνωσης των κτημάτων και ληξιαρχικών καταγραφών²⁰. Η κατάσταση του τμήματος της Αρκαδίας ήταν τραγική. Οι καταστροφές και η φτώχεια ήταν έκδηλη στις επαρχίες των Αρκάδων. Αυτή η κατάσταση περιγράφεται κατά την εποπτεία του Αλέξιου Βλαχόπουλου.

Ο γραμματέας της νομαρχίας Αρκαδίας Δημήτριος Ασλάνης- Βυζάντιος, περιγράφει την κατάσταση στον συντάκτη της Γενικής Εφημερίδας της Ελλάδος, τον Μάρτιο του 1830²¹. Όπως περιγράφει, η κατάσταση είναι τραγική σε όλες τις επαρχίες του τμήματος Αρκαδίας (Καρύταινας, Φαναρίου, Αγίου Πέτρου, Τριπολιτσάς). Η πρωτεύουσα του Μοριά υπήρξε σε δραματική κατάσταση και ο ίδιος ο Δημήτριος Ασλάνης- Βυζάντιος σχολιάζει χαρακτηριστικά πως «Η περίφημος πόλις Τριπολιτσά κατεστραμμένη από τον εχθρόν ήτο το αξιολάκρυτον θέαμα εις τους ορώντας, όπου δεν εφείνοντο ειμή σωρείαι λίθων, τείχη κατεδαφισμένα, και οικίαι πυρπολημένα· δεν εγνωρίζοντο πλατεΐαι ή δρόμοι, ώστε και οι ίδιοι κάτοικοι μόλις εδύναντο να γνωρίσωσι τα ερείπια των εστιών των...». Ο επίτροπος σε διάφορες εκθέσεις του αναφέρει ότι δεν υπήρχε πόλη, κωμόπολη ή χωριό που θα μπορούσε κανείς να αναγνωρίσει εύκολα λόγω της μεγάλης καταστροφής. Μετά από την αποκατάσταση του τμήματος της Αρκαδίας, οι κάτοικοι επέστρεψαν στις οικίες τους και στράφηκαν προς τη γεωργία.

Το σύστημα διοίκησης διατηρήθηκε και συνέχισε να εφαρμόζεται έως τον Απρίλιο του 1833²². Με σχετικό νομοθέτημα ανασχηματίστηκε η διοικητική δομή του κράτους όπως όρισε η Αντιβασιλεία²³. Ωστόσο εκτιμάται ότι η καποδιστριακή περίοδος μέχρι και το 1833, συνέβαλε σημαντικά στη διαμόρφωση της περιφερειακής διοίκησης, και στο μακροχρόνιο οθωμανικό σύστημα.

---

²⁰ Βασίλης Ανδρονόπουλος - Μίνωας Μαθιουδάκης, *Νεοελληνική διοικητική ιστορία. Περιφερειακή διοίκηση, τοπική αυτοδιοίκηση*, Εκδόσεις Διοικητική Μεταρρύθμιση, Αθήνα 1988, σελ. 67

²¹ *Γενική Εφημερίς της Ελλάδος*. φ. 33 (30 Απριλίου 1830)

²² Δημακόπουλος, Δημακοπούλου, ό. π., σελ. 367-369

²³ Ματούλα Τομαρά-Σιδέρη, *Η ελληνική τοπική αυτοδιοίκηση (κοινότητα βίου-κράτος-πολιτική)*, Αθήνα 1999, σελ. 16-17,

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

iii. Οι θεσμοί, οι λειτουργίες στο πολιτικό περιβάλλον της ανασυγκροτημένης Ελλάδας

Η πολιτική ζωή της νεότερης Ελλάδας επηρεάστηκε από τις επεμβάσεις των μεγάλων δυνάμεων της εποχής (Αγγλίας, Γαλλίας, Ρωσίας). Η ίδρυση εθνικών κρατών και οι φιλελεύθερες επαναστάσεις στον ευρωπαϊκό χώρο, υπήρξαν οι αιτίες επιβολής μοναρχικών πολιτευμάτων σε όλη την Ευρώπη και κατά την μελέτη μας, στην Ελλάδα²⁴. Τα ζητήματα που προσπαθούσε να προωθήσει και να επιλύσει η ελληνική πλευρά εκείνη την περίοδο, ήταν η προάσπιση της εθνικής αναγνώρισης και η εδραίωση της εσωτερικής συνοχής²⁵. Η εσωτερική ανασυγκρότηση της χώρας προχωρούσε με βραδείς ρυθμούς. Αυτό οφείλεται λόγω της προτεραιότητας που δόθηκε σε εθνικά θέματα του εξωτερικού.

Η πολιτική ζωή αναπτύσσεται μεταξύ εθνικού και τοπικού πεδίου. Στην περιοχή που μελετάμε, την Αρκαδία, τα μέλη της εθνικής αντιπροσωπείας εκλέγονται στο πλαίσιο μιας εκλογικής περιφέρειας. Ως εκλογική περιφέρεια εννοούμε μια πόλη ή μια ευρύτερη επαρχία. Οι αντιπρόσωποι που εκλέγονται σε τοπικό επίπεδο, επικεντρώνονται σε ζητήματα τοπικού ενδιαφέροντος και συμφέροντος. Επιπροσθέτως δημιουργούν διαπροσωπικές σχέσεις με τους εκλογείς τους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι κάτοικοι των τοπικών κοινοτήτων να αναπτύσσουν συλλογική πολιτική ταυτότητα και να είναι εμποτισμένοι με διάφορες πολιτικές ιδέες²⁶. Κατά τη διάρκεια της περιόδου, εδραιώνονται νέοι πολιτικοί θεσμοί και πρακτικές που μετασχηματίζουν το πολιτικό πεδίο από το παραδοσιακό πρότυπο σε ένα πιο σύγχρονο.

Η πολιτική ζωή της Αρκαδίας και γενικότερα των επαρχιών εξαντλείται σε ανταγωνισμούς που σκοπό είχαν, την εδραίωση (οικογενειών, φατριών) σε τοπικό επίπεδο. Η ελληνική κοινωνία έχει αγροτικό χαρακτήρα, κάτι το οποίο μπορεί να επιβεβαιώσει το ισχυρισμό ότι η Ελλάδα βρίσκεται σε προκαπιταλιστικό στάδιο. Οι φατρίες ενσωματώνονται στο τοπικό κομματικό ανταγωνισμό. Οι σχηματισμοί είναι τρεις²⁷, του αγγλικού, του γαλλικού και

---

²⁴ Αλέξανδρος Δεσποτόπουλος, *Πολιτική ιστορία της νεωτέρας Ελλάδος*, τόμος Α' 1821-1832, τεύχος Α', Αθήνα 1979, σ. 7-31.

²⁵ Θάνος Βερέμης - Ιωάννης Κολιόπουλος, *Ελλάς. Η σύγχρονη συνέχεια: από το 1821 έως σήμερα*, Αθήνα 2006, σελ. 184-217, 488-489.

²⁶ Χρήστος Λυριντζής, *Κράτος, εξουσία, πολιτική (1830-1880), Η συγκρότηση του ελληνικού κράτους. Διεθνές πλαίσιο, εξουσία και πολιτική τον 19ο αιώνα*, Αθήνα 2008, σελ. 90

²⁷ Γρηγόριος Δαφνής, *Τα ελληνικά πολιτικά κόμματα*, Αθήνα 1961, σελ. 47.

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

του ρωσικού κόμματος το οποίο εδραιώνεται περισσότερο κατά την δεκαετία του 1830²⁸. Τα κόμματα της εποχής ενσωματώνουν τοπικά πρόσωπα, τα οποία είναι φιλόδοξα και στοχεύουν να καταλάβουν μια ηγετική θέση²⁹. Τα κόμματα υπήρξαν παρακαταθήκη περισσότερο οικογενειακών και προσωπικών συσσωματώσεων και ενδιαφέρονταν λιγότερο για το ιδεολογικό τους χαρακτήρα.

Ο Κυβερνήτης συνειδητοποίησε ότι κάποιες ισχυρές φατρίες οργανώνονταν εναντίον του, και προσπάθησε να τις προσεταιριστεί, διατηρώντας βέβαια την ισχύ της κεντρικής εξουσίας. Ο πολιτικός συνασπισμός ενδυναμώθηκε κυρίως στη βάση της κεντρικής εξουσίας. Κατά την καποδιστριακή διακυβέρνηση, η δράση των τριών κύριων κομματικών μερίδων παγιώθηκε και ισχυροποιήθηκε³⁰. Την εποχή αυτή δημιουργούνται πολιτικές συσσωματώσεις και ενσωματώνονται γύρω από ηγετικά πρόσωπα, τα οποία είναι «αντιπρόσωποι» των «προστάτιδων δυνάμεων»³¹.

Στην Αρκαδία η ανάπτυξη των αναφερόμενων κομμάτων ήταν δύσκολη. Αυτό οφείλεται λόγω του παραδοσιακά ενισχυμένου βαθμού αυτοδιοίκησης. Επιπροσθέτως οι κάτοικοι της περιοχής ήταν καχύποπτοι λόγω της έλλειψης ασφαλών στοιχείων. Από το 1826 και έπειτα άρχισαν να αλλάζουν τα πράγματα και οι κάτοικοι προσανατολιζόνταν στα κόμματα των Μεγάλων Δυνάμεων. Έκθεση που υπήρξε το 1828 έδειχνε ότι μια μεγάλη μερίδα των κατοίκων της Πελοποννήσου, να είναι υπέρ της Μεγάλης Βρετανίας και ένα άλλο μεγάλο ποσοστό προσανατολιζόταν προς τη Γαλλία³². Η επιρροή του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη όπου ήταν υποστηρικτής του ρωσικού κόμματος ήταν μικρή στην ευρύτερη περιοχή της Πελοποννήσου. Βασιζόμενοι στα παραπάνω μπορεί να αιτιολογηθεί απόλυτα η αρνητική και εχθρική στάση μεγάλου ποσοστού Πελοποννησίων απέναντι στον Ιωάννη Καποδίστρια. Η ισχύς των τοπικών

---

²⁸ Ιωάννης Πετρόπουλος, Αικατερίνη Κουμαριανού, *Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους. Οθωνική περίοδος 1833-1843*, Αθήνα 1982, σελ. 59.

²⁹ Λυριντζής, ό. π., σελ. 78-81.

³⁰ Ανδρέας Σκανδάμης, *Σελίδες πολιτικής ιστορίας και κριτικής. Η τριακονταετία της βασιλείας του Όθωνος 1832-1862*, τόμος Α', μέρος Ι, Αθήνα 1961, σελ. 569-577.

³¹ Λυριντζής, ό. π., σελ. 71-74.

³² Ηλίας Γεωργίου, *Τρεις εκθέσεις του Γάλλου προξενικού πράκτορος (1828) Ζυσερέ ντε Σαίν Ντενίς*, Επετηρίς της Εταιρείας Στρεοελλαδικών μελετών, τ. Β', ανάπτυπο, Αθήνα 1969, σελ. 135.

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

προκρίτων εξακολουθεί να προβάλλει ισχυρή³³ και αυτό φαίνεται από την παραπάνω έρευνα. Η Αρκαδία, λόγω της επιρροής του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη αλλά και του περιβάλλοντος του, υπήρξε «το προπύργιο του ρωσικού κόμματος». Η ισχύς του ρωσικού κόμματος στην Αρκαδία, επισημαίνεται από το γεγονός ότι και μετά τη δολοφονία του Κυβερνήτη, η περιοχή διατηρούσε τον έλεγχο της Γερουσίας και κατείχε την πλειοψηφία της διορισμένης επιτροπής. Τα δεδομένα άλλαξαν σύντομα όταν ξεκίνησαν οι εμφύλιες διενέξεις και εύθραυστες ισορροπίες άρχισαν να επηρεάζονται. Το έτος 1832 το κόμμα προσπαθούσε να διατηρήσει την ισχύ του βασισμένη στην εδραίωση μιας μοναρχικής αρχής³⁴.

Οι υποστηρικτές του Καποδίστρια κατά την καποδιστριακή διακυβέρνηση, επιχείρησαν να ενισχύσουν τη θέση τους και υποστήριζαν τα νομοθετήματα της κυβέρνησης. Επιπροσθέτως ανέπτυξαν ένα «μηχανισμό» με το οποίο αποδυνάμωναν σταδιακά την δυναμική των αντιπάλων τους. Ως ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα της διάσπασης ανάλογα με τις ιδεολογίες, αποτελεί η επαρχία της Τρίπολης. Τρεις από τους πιο ισχυρούς πολιτικούς άνδρες, υπήρξαν ο Βασίλειος Χρηστακόπουλος, ο Ρήγας Παλαμήδης και ο Νικόλαος Σπηλιάδης. Οι δύο πρώτοι πολιτικοί ασπάζονταν τις ιδέες του γαλλικού κόμματος³⁵. Ο Σπηλιάδης ακολουθούσε σταθερά και με συνέπεια, τις κομματικές και πολιτικές του ρωσικού κόμματος³⁶.

Η πολιτική ζωή όπως παρατηρούμε από τα παραπάνω έχει μετασηματιστεί προς τα Ευρωπαϊκά πρότυπα. Σημαντικό να αναφερθεί είναι ο τρόπος εκλογής των πληρεξούσιων των περιοχών που μελετάμε. Οι πληρεξούσιοι των επαρχιών της Πελοποννήσου³⁷, υπήρξαν αυτοί που έλαβαν μέρος στις εθνοσυνελεύσεις της περιόδου 1828-1832. Αυτοί αναδείχθηκαν σύμφωνα με ψήφισμα του Ιωάννη Καποδίστρια³⁸ στις 4/26 Μαρτίου 1829³⁹. Με την έκδοση του ψηφίσματος

---

³³ Ιωάννης Πούλος, *Πολιτικά της Πελοποννήσου επί Όθωνος*, Πελοποννησιακά, τ. Β', Αθήνα 1957, σ. 38, υποσημείωση 1, σελ. 42-45.

³⁴ Αλέκα Μπουτζουβή- Μπανιά, *Το καποδιστριακό κόμμα 1832-1833. Από την ήττα στον παραγκωνισμό και την καταδίωξη*, Μνήμων, τόμος 8ος, Αθήνα 1980-1982, σελ. 95.

³⁵ Πούλος, ό. π., σελ. 46-47.

³⁶ Γεωργίου, ό. π., σελ. 122.

³⁷ Εμμανούλη Λυκούδης, *Εκλογικός κώδιξ περιλαμβάνων τους εν ισχύϊ εκλογικούς νόμους μετά προλεγομένων και σχολίων κατ' άρθρον*, Αθήνα 1889, σελ. 58-59

³⁸ Ευάγγελος Βολουδάκης, *Η πρακτική της θέσπισης των κανόνων του κοινοβουλευτικού εκλογικού δικαίου. (Συμβολή στην έρευνα της καταγωγής, εξέλιξης και διαμόρφωσης των κοινοβουλευτικών εκλογικών θεσμών, διαδικασιών και τεχνικών)*, Αθήνα-Κομοτηνή 1988, σελ. 299-328.

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

του Καποδίστρια, ο ίδιος πέτυχε αυτό που αποσκοπούσε για μεγάλο διάστημα. Στόχος του ήταν η καθιέρωση της έμμεσης ψηφοφορίας. Το εν λόγω ψήφισμα ρύθμιζε τα δεδομένα σχετικά όλη την διαδικασία και τα δικαιώματα των πολιτών.

iv. Η κοινωνική ζωή και οι νέες βάσεις που τέθηκαν κατά την Καποδιστριακή περίοδο

Κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας μέχρι και το τέλος της επαναστατικής περιόδου, η Αρκαδία υπήρξε το σημαντικότερο κέντρο της ηπειρωτικής ενδοχώρας. Στην περιοχή της Αρκαδίας και ειδικότερα στην Τρίπολη υπήρχαν οι πολιτικές, οι διοικητικές, και οι στρατιωτικές λειτουργίες. Επιπροσθέτως υπήρξε το κέντρο εμπορίου όπου γίνονταν οι οικονομικές συναλλαγές των ευρύτερων περιοχών⁴⁰.

Η κοινωνική κινητικότητα και η διαφοροποίηση στο εσωτερικό της, είναι διακριτή εικόνα σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο. Η κοινωνική διάρθρωση της Αρκαδίας αλλάζει. Ήδη από το 1828 παρατηρούνται αλλαγές στο εσωτερικό διαφόρων περιοχών της Ελλάδας. Σε αυτή την φάση, η σύνθεση της Αρκαδίας οργανώνεται σε νέες βάσεις κατά την καποδιστριακή διακυβέρνηση. Η κοινωνική διαστρωμάτωση συγκροτείται σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη αποτελείται από παλαιούς γαιοκτήμονες, ελεύθερους επαγγελματίες και ανώτερους κρατικούς υπαλλήλους. Η δεύτερη αποτελείται από εμπόρους, βιοτέχνες και μισθωτούς. Η τρίτη και τελευταία κατηγορία, αποτελείται από μικροκαλλιεργητές, κτηνοτρόφους, ακτήμονες και εργάτες⁴¹. Επιπλέον παρατηρείται μια κινητικότητα και εκτός από τους γηγενείς της περιοχής, υπάρχει και μεταναστευτική κίνηση από άτομα που ζούσαν στην περιοχή κατά την επαναστατική περίοδο⁴² και μετά την απελευθέρωση της περιοχής γύρισαν στα μέρη. Μια δημόσια ομιλία που έλαβε χώρα στην περιοχή το 1831, γίνεται λόγος για την ύπαρξη ποικίλων

---

³⁹ Χριστόπουλου. Χ, Ευκλείδου. Σ, *Θεόδωρου Δηλιγιάννη, Εφημερίς του υπουργείου των εσωτερικών ήτοι συλλογή κατά χρονολογικήν τάξιν και καθ' ύλην των δοθεισών εξηγήσεων επί ζητημάτων αναφθέντων κατά την εφαρμογήν των εις την αρμοδιότητα του Υπουργείου των Εσωτερικών αναγομένων Νόμων*, φυλλάδιον Β', έτος Α', Αθήνα 1853, σελ. 8-10.

⁴⁰ Βασίλης Φίλιας, *Κοινωνία και εξουσία στην Ελλάδα. Η νόθα αστικοποίηση 1800-1864*, Αθήνα 1974, σελ. 449.

⁴¹ Τάσος Γριτσόπουλος, *Ιστορία της Τριπολιτσάς*, τ. Β/2, Αθήνα 1976, σ. 421-425.

⁴² Στο ίδιο, σελ. 432.

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

κοινωνικών ομάδων διαφορετική από αυτή που αναφέραμε. Τις ομάδες που αναφέρει ο ομιλητής είναι οι στρατιωτικοί, οι πολιτικοί, οι πλούχιοντες και ο λαός.

v. Η οργάνωση της εκπαίδευσης

Ο Ιωάννης Καποδίστριας κλήθηκε να διαχειριστεί τις ανάγκες που είχε ο εκπαιδευτικός τομέας. Από την αρχή ο Ιωάννης Καποδίστριας επικεντρώθηκε στην οργάνωση μιας στοιχειώδους εκπαίδευσης. Ο Κυβερνήτης επιδίωκε την σύνδεσή της εκπαίδευσης με τις τέχνες και την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα διέθετε φιλελεύθερα στοιχεία και προσπάθησε να καλύψει τις ανάγκες των κατοίκων της Ελλάδας⁴³. Η εκπαιδευτική πολιτική ήταν η δημιουργία ενός ενιαίου συστήματος στοιχειώδους εκπαίδευσης, που θα επικεντρώνονταν στην ηθική πρόοδο των νέων⁴⁴. Ένα σημαντικό πρόβλημα που αντιμετώπιζε ο Καποδίστριας ήταν η έλλειψη επαρκούς και κατάλληλα καταρτισμένου εκπαιδευτικού προσωπικού⁴⁵. Για αυτό τον λόγο εισήγαγε την αλληλοδιδασκτική μέθοδο⁴⁶, και τους έδινε την δυνατότητα μέσω εξετάσεων⁴⁷, να αποκτήσουν το διδασκαλικό δίπλωμα⁴⁸. Η μέθοδος αυτή καρποφόρησε και έδωσε έναν σημαντικό αριθμό εκπαιδευτικών⁴⁹. Η εκπαίδευση την περίοδο του Καποδίστρια, προσανατολίστηκε προς την θρησκευτική⁵⁰, και εθνική διαπαιδαγώγηση και επικεντρώθηκε στη διεύρυνση βασικών υποδομών. Η ανομοιομορφία, οι ελλείψεις οδήγησαν την κυβέρνηση στην λήψη μέτρων τον Οκτώβριο του 1829. Οι αντιδράσεις για την εκπαιδευτική πολιτική του κυβερνήτη, δεν άργησαν να εμφανιστούν.

---

⁴³Μαρία Γκούτη, *Παιδεία, τύπος και ιδεολογία στην καποδιστριακή περίοδο*, Αθήνα 2013, σελ. 61-116.

⁴⁴ Βασίλης Σφυρόερας, *Οι στόχοι της εκπαιδευτικής πολιτικής του Καποδίστρια, στο συλλογικό Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η συγκρότηση του ελληνικού κράτους, Δημοσιεύματα ιστορίας πολιτικού βίου και πολιτικών θεσμών*, Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 73-79

⁴⁵ Αλέξης Δημαράς, *Εκπαίδευση 1830-1871. Η διαμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος, Ιστορία του νέου ελληνισμού 1770-2000*, τόμος 4ος, Το ελληνικό κράτος 1833-1871, Αθήνα 2003, σελ. 177-194.

⁴⁶ Παπαγεωργίου, *Από το γένος στο έθνος*, σελ. 350-361

⁴⁷Μιχάλης Σταματάκης, Πολυξένη Μοίρα- Μυλωνοπούλου, *Η εκπαίδευση του δασκάλου και το λαϊκό σχολείο στην Ελλάδα μέχρι το 1832 (οι ρίζες του πρωτοβάθμιου σχολείου)*, Αθήνα 1996, σελ. 73.

⁴⁸Θεοφάνης Χατζηστεφανίδης, *Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης 1821-1986*, Αθήνα 1990, σελ. 44-47

⁴⁹ Χρήστος Κάτσικας, Κωνσταντίνος Θεριάνος, *Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης. Από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι το 2004*, Αθήνα 2004, σελ. 17-18

⁵⁰Βασίλης Παναγιωτόπουλος, *Ο αγώνας για την ανεξαρτησία και η ίδρυση ελληνικού κράτους- Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2002*, τόμος 3ος, Η ελληνική επανάσταση 1821-1832., Αθήνα 2003, σελ. 298-308.

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Τα θεμέλια για την οργάνωση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος τέθηκαν κατά την πρώιμη περίοδο⁵¹. Οι πόλεις των επαρχιών είχαν τη δυνατότητα να φιλοξενούν ελληνικά σχολεία και γυμνάσια, εκτός φυσικά από τα πρωτοβάθμια, δημοτικά σχολεία. Το εκπαιδευτικό σύστημα του Καποδίστρια περιελάμβανε διαφόρων βαθμίδων σχολεία. Παρακάτω θα μελετήσουμε την οργάνωση και δομή αυτών των σχολείων σε σχέση με την περιοχή της Αρκαδίας.

Το προσχολικό εκπαιδευτικό σύστημα είχε βασικά χαρακτηριστικά. Αρχικά τα νηπιακά σχολεία λειτούργησαν στα μεγάλα αστικά κέντρα. Αυτό οφείλεται στο ενδιαφέρον που εκδήλωσαν εύπορες οικογένειες της εποχής⁵². Τα πρώτα ελληνικά νηπιαγωγεία συστάθηκαν ως τμήματα ιδιωτικών σχολείων. Σε αυτά τα σχολεία εφαρμόζονταν μέθοδοι διδασκαλίας που προετοίμαζαν τα παιδιά από 2 έως 6 ετών⁵³. Στην Αρκαδία, μέσα από τη μελέτη των αρχειακών αναφορών, διαπιστώνεται ότι υπήρχε προσχολική αγωγή στην ευρύτερη περιοχή. Όλη εκπαιδευτική δομή της Αρκαδίας ήταν προσπάθεια ιδιωτικής πρωτοβουλίας, που κατά κύριο λόγο υπήρχε στην Τρίπολη. Στην Τρίπολη ως πρωτεύουσα του νομού, παρατηρούμε ότι υπήρξαν οι περισσότερες ιδιωτικές πρωτοβουλίες για εκπαίδευση γενικά όλων των βαθμίδων.

Μετά από την προσχολική εκπαίδευση ακολουθούσε το πρόγραμμα του δημοτικού σχολείου. Ο Ιωάννης Καποδίστριας, ενδιαφέρθηκε για την οργάνωση μίας πιο διευρυμένης εκπαίδευσης⁵⁴. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση καθιερώθηκε ως υποχρεωτική και η διάρκεια φοίτησης της, ήταν επταετής. Οι μαθητές θα έπρεπε να είχαν ηλικία από 5 έως 12 ετών. Στην αρχή δημιουργήθηκαν δημοτικά σχολεία μικτού τύπου (αγόρια- κορίτσια). Η συντήρηση των δημοτικών σχολείων, βάρυναν τον δήμο και τους γονείς των μαθητών⁵⁵. Συνήθως τα πρώτα δημοτικά σχολεία έδρευαν στην πρωτεύουσα κάθε δημοτικής περιφέρειας⁵⁶. Σχετικά με το διδακτικό προσωπικό ήταν απόφοιτοι από ανώτερα σχολεία ή από το διδασκαλείο⁵⁷. Τα

---

⁵¹ Κάτσικας, Θεριάνος, ό. π., σελ. 18, 19

⁵² Σπυρίδων Ευαγγελόπουλος, *Ελληνική εκπαίδευση, Αρχαιότητα-ελληνιστική και ρωμαϊκή εποχή, βυζάντιο, τουρκοκρατία, 19ος αιώνας*, τ. Α', Αθήνα 1998, σελ. 147.

⁵³ Χαράλαμπος Χαρίτος, *Το ελληνικό νηπιαγωγείο και οι ρίζες του. Συμβολή στην ιστορία της προσχολικής αγωγής, Τεκμήρια Ιστορίας της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης*, Αθήνα 1996, σελ. 89-100

⁵⁴ Σφυρόερας, ό. π., σελ. 73-79.

⁵⁵ Ευαγγελόπουλος, ό. π., σελ. 102-104

⁵⁶ Κάτσικας, Θεριάνος, ό. π., σελ. 41-48.

⁵⁷ Ευαγγελόπουλος, ό. π., σελ. 103-105, 130-132

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

δημοτικά σχολεία αντιμετώπισαν μεγάλες δυσκολίες στη λειτουργία τους κατά την Καποδιστριακή περίοδο⁵⁸.

Την καποδιστριακή περίοδο, η οργάνωση του αλληλοδιδασκτικού σχολείου στην περιοχή της Αρκαδίας είχε μεγάλη πρόοδο. Η αλληλοδιδασκτική μέθοδος λειτουργούσε από την επαναστατική εποχή, και είχε μεγάλο αριθμό μαθητών⁵⁹. Ο Καποδίστριας επισκέφθηκε την Αρκαδία τον Μάρτιο του 1829. Στην επίσκεψη του, διαπίστωσε την άρτια λειτουργία αλληλοδιδασκτικού σχολείου. Επιπροσθέτως επισκέφτηκε και την Τρίπολη όπου λειτουργούσε το αλληλοδιδασκτικό σχολείο στην ύπαιθρο⁶⁰. Στο σχολείο της Τρίπολης δίδασκε ο Εμμανουήλ Ιωαννίδης⁶¹. Παράδειγμα ζήλου και «δίψας» για μάθηση αποτελεί η έκφραση των Αρκάδων κατοίκων προς τον Κυβερνήτη, να συνεισφέρουν για την ανέγερση διδακτηρίου. Ο Καποδίστριας έδωσε εντολή για την έναρξη των εργασιών για την ανέγερση διδακτηρίου. Ο μηχανικός που ανέλαβε την εκπόνηση σχεδίου ήταν ο Δημήτριος Σταυρίδης⁶². Η αποπεράτωση του οικοδομήματος καθυστερούσε λόγω έλλειψης πόρων. Ο Κυβερνήτης βλέποντας την καθυστέρηση αυτή, έδωσε εντολή και το αλληλοδιδασκτικό σχολείο στεγάστηκε σε προσωρινό οίκημα. Οι δυσκολίες υπήρξαν πολλές και μέρος της τοπικής κοινωνίας είχε χάσει την εμπιστοσύνη του προς τα πολιτικά πράγματα⁶³. Για αυτό τον λόγο μέρος της τοπικής κοινωνίας, στράφηκε προς την εκκλησία για την εκπαίδευση των μαθητών⁶⁴. Κατά το 1830 στα σχολεία της Αρκαδίας φοιτούσαν μεγάλος αριθμός μαθητών, αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αποτελεί ο αριθμός μαθητών του σχολείου Τριπόλεως ο οποίος ανέρχεται συνολικά στους 150 μαθητές⁶⁵ (120 αγόρια και 30 κορίτσια). Άλλο ένα πρόβλημα που συναντάμε την εποχή του Καποδίστρια

---

⁵⁸ Κάτσικας, Θεριάνος, ό. π., σελ. 48-53

⁵⁹ Χαράλαμπος Μπαμπούνης, *Η εκπαίδευση κατά την καποδιστριακή περίοδο. Διοικητική οργάνωση και εκπαιδευτική λειτουργία*, Αθήνα 1999, σελ. 84

⁶⁰ Γριτσόπουλος, ό. π., σελ. 380

⁶¹ Αντώνιος Καρναβέζος, «Το πρώτον αλληλοδιδασκτικόν σχολείον Τριπολιτσάς και ο διδάσκαλος Εμμ. Ιωαννίδης-Κισθήνιος», *Πρακτικά του Α΄ Συνεδρίου Αρκαδικών Σπουδών (Τρίπολη 14-15 Δεκεμβρίου 1974)*, Πελοποννησιακά, παρ. 2, Αθήνα 1975, σελ. 54-55.

⁶² Ελένη Καλαφάτη, *Τα σχολικά κτίρια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (1821-1829)*, Αθήνα 1988, σελ. 83

⁶³ Μπαμπούνης, ό. π., σελ. 220-221

⁶⁴ Γριτσόπουλος, ό. π., σελ. 384-385

⁶⁵ Αντώνιος Καρναβέζος, «Από τη λειτουργία του αλληλοδιδασκτικού σχολείου της Τριπολιτσάς», *Πρακτικά του Β΄ Συνεδρίου Αρκαδικών Σπουδών (Τεγέα-Τρίπολις 11-14 Νοεμβρίου 1988)*, Πελοποννησιακά, παρ. 17, Αθήνα 1990, σελ. 538.

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

είναι η μη τακτική φοίτηση των μαθητών στα σχολεία. Η αποχή φτάνει το 50% διότι οι οικογένειες των σπουδαστών τους υποχρέωναν να απουσιάζουν λόγω των αγροτικών εργασιών που είχαν⁶⁶.

Μετά την δημοτική εκπαίδευση ακολουθούσε η μέση εκπαίδευση. Η μέση εκπαίδευση περιελάμβανε τριτάξια σχολεία, τα οποία έδρευαν στην κάθε πόλη. Τα τριτάξια σχολεία δεν ήταν πολλά διότι ο αριθμός των μαθητών που ήταν απόφοιτοι δημοτικού δεν συνέχιζαν στην μέση εκπαίδευση. Για τον παραπάνω λόγο αιτιολογείται ο μικρός αριθμός δημιουργίας των τριτάξιων σχολείων. Ο Ιωάννης Καποδίστριας μερίμνησε τα τριτάξια σχολεία, να εδρεύουν σε κάθε πρωτεύουσα κάθε νομού, όπου το έμπυχο δυναμικό ήταν περισσότερο⁶⁷. Στην περίπτωση της Αρκαδίας το πρώτο σχολείο μέσης εκπαίδευσης δημιουργήθηκε στην Τρίπολη, το 1829. Οι κάτοικοι και τοπικοί άρχοντες της πόλης συγκέντρωσαν τις χρηματικές εισφορές για την δημιουργία του. Ο πρώτος διδάσκαλος του τριτάξιου σχολείου ήταν ο Καλλίνικος Καστόρχης⁶⁸. Μετά από λίγο καιρό ο Καλλίνικος Καστόρχης παραιτήθηκε και η λειτουργία ανεστάλη προσωρινός. Τον Μάιο του 1831 στη θέση του ελληνοδιδασκάλου διορίστηκε ο Διονύσιος Ζώτος⁶⁹. Οι μετέπειτα αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν στις τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης, πραγματοποιήθηκαν την περίοδο της Αντιβασιλείας, οποία θα μελετήσουμε στο επόμενο κεφάλαιο.

Εκτός από τις αλλαγές που έκανε ο Ιωάννης Καποδίστριας στην συστηματική εκπαίδευση, εκδηλώθηκε ενδιαφέρον για την ενίσχυση της συστηματικής θρησκευτικής αγωγής. Ο Κυβερνήτης γνώριζε ότι η εκκλησία συνδεόταν με την παιδεία στην ελληνική πραγματικότητα. Ακόμη και την καποδιστριακή περίοδο, οι ιερείς εξακολουθούσαν να δραστηριοποιούνται ως γραμματοδιδάσκαλοι⁷⁰. Ο Κυβερνήτης όπως αναφέραμε ήθελε να κάνει μια ισχυρή κεντρική, συγκεντρωτική, κρατική εξουσία. Η κεντρική εξουσία θα αναλάμβανε την φροντίδα της εκπαίδευσης αλλά και της σχολικής θρησκευτικής αγωγής. Δυστυχώς ο

---

⁶⁶ Γριτσόπουλος, ό. π., σελ. 386.

⁶⁷ Ελένη Κούκου, *Η παιδεία από το 1828 έως το 1831, Η ελληνική επανάσταση και η ίδρυση του ελληνικού κράτους 1821-1832*, Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. ΙΒ', Αθήνα 1975, σελ. 589-592

⁶⁸ Γριτσόπουλος, ό. π., σελ. 388-389

⁶⁹ Στο ίδιο, σελ. 390-392

⁷⁰ Εμμανουήλ Περσελής, *Εξουσία και θρησκευτική αγωγή στην Ελλάδα του 19ου αιώνα. Ιστορική και παιδαγωγική θεώρηση του ρόλου της εκκλησίας, του κράτους και της διανοήσης στη διαμόρφωση ης σχολικής θρησκευτικής αγωγής*, Αθήνα 1997, σελ. 56-57

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

εκκλησιαστικός θεσμός εκείνη την εποχή αδυνατούσε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο , λόγω της διαμάχης με το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως⁷¹. Η πολιτική εξουσία εξακολουθούσε να ενδιαφέρεται για την θρησκευτική αγωγή των νέων. Για αυτό τον λόγο ανέπτυξε το υπουργείο επί των εκκλησιαστικών και της δημοσίου εκπαίδευσεως⁷². Τα επόμενα χρόνια δημιουργείται το πρώτο ιερατικό σχολείο της Πελοποννήσου, στην Τρίπολη, αλλά για αυτό θα μιλήσουμε την εποχή του Βασιλιά Όθωνα.

vi. Εκκλησία

Η εκκλησία είναι ένας θεσμικός χώρος όπου υπάρχει επικοινωνία, έκφραση, συλλογικότητα. Αυτά τα στοιχεία βρίσκονται στο πλαίσιο των λατρευτικών εκδηλώσεων που λαμβάνουν χώρα σε όλο το επίπεδο των επιμέρους συσπειρώσεων αλλά και των ενοριών⁷³. Την καποδιστριακή περίοδο η θρησκεία εξακολουθούσε να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο⁷⁴ για τους κατοίκους του νεοσύστατου κράτους. Η θρησκεία ήταν ένα στοιχείο προσδιοριστικό της εθνικής ταυτότητας και αυτό αποτελεί ένα σημαντικό γεγονός για την κυβερνητική αρχή. Ο Κυβερνήτης ενδιαφέρθηκε να ενταχθεί ο θεσμός της εκκλησίας στον κρατικό μηχανισμό. Αυτή η ένταξη είχε ως στόχο την ανασυγκρότησή της εκκλησίας που εκείνη την περίοδο έχει πολλά προβλήματα για να λύσει. Βασικό πρόβλημα της εποχής ήταν η αποκατάσταση των σχέσεων με το οικουμενικό Πατριαρχείο⁷⁵.

Την καποδιστριακή περίοδο, η κυβέρνηση προσπάθησε να αντιμετωπίσει τα της προηγούμενης περιόδου⁷⁶. Η διευθέτηση των ζητημάτων σχετιζόνταν με την διοίκηση , τις

---

⁷¹ Περσελής Εμμανουήλ, ό. π., σελ. 38-62.

⁷² Στο ίδιο, σελ. 68-118.

⁷³ Βερέμης - Κολιόπουλος, ό. π., σελ. 462-473, 549

⁷⁴Κωνσταντίνος Δημαράς, *Η κληρονομιά των περασμένων, οι νέες πραγματικότητες, οι νέες ανάγκες, Ιστορία του Ελληνικού έθνους*, τόμος 13ος, Νεώτερος Ελληνισμός από το 1833 έως το 1881, Αθήνα 1977, σελ. 472-473

⁷⁵ Νικηφόρος Διαμαντούρος, *Περίοδος συνταγματικής μοναρχίας, Ιστορία του ελληνικού έθνους, τόμος 13ος, Νεώτερος ελληνισμός 1833-1881*, Αθήνα 1977,σελ. 110.

⁷⁶Γεράσιμος Κονιδάρης, *Εκκλησιαστική ιστορία της Ελλάδος, από της ιδρύσεως των εκκλησιών αυτής υπό του Αποστόλου Παύλου μέχρι σήμερα (49/50-1966)*, τόμος Β, Αθήνα 1970, σελ. 225-229

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

εκκλησιαστικές επαρχίες και με το οικουμενικό πατριαρχείο⁷⁷. Ο Κυβερνήτης δημιούργησε μια επιτροπή⁷⁸ με σκοπό την ενίσχυση της θρησκευτικής πίστης και να καταγράψει τις ανάγκες. Επιπροσθέτως ίδρυσε την γραμματεία «επί των εκκλησιαστικών και της δημοσίου εκπαιδύσεως» και εκκλησιαστικό σχολείο. Ο Κυβερνήτης ήθελε τη διαφύλαξη της ορθόδοξης πίστης αλλά παράλληλα και την οργάνωση της ελλαδικής εκκλησίας. Οι σχέσεις ανάμεσα στην ελλαδική εκκλησία και το Οικουμενικό Πατριαρχείο ήταν τεταμένες, η προσπάθεια του Ιωάννη Καποδίστρια έγκειται στην διατήρηση των πνευματικών τους δεσμών⁷⁹. Επιπροσθέτως εκείνη την εποχή γίνεται ανακαίνιση των ναών⁸⁰ και κοινωφελών καταστημάτων που άνηκαν στην μοναστηριακή περιουσία⁸¹.

Στην Αρκαδία η εκκλησία εξελίχθηκε ανάμεσα στους αιώνες. Κατά τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, στην Αρκαδία υπήρχε η αρχιεπισκοπή Τρίπολης η οποία αποσπάσθηκε από την μητρόπολη Λακεδαιμονίας. Έπειτα η αρχιεπισκοπή ενώθηκε με την επισκοπή Αμυκλών⁸². Η έδρα της επισκοπής Αμυκλών μεταφέρθηκε στην Τρίπολη όπου το 1817 προήχθη σε μητρόπολη Τριπολιτσάς και Αμυκλών⁸³. Το 1819 η μητρόπολη ενώθηκε με την επισκοπή Ακόβων⁸⁴. Την περίοδο του Καποδίστρια ο σχηματισμός της μητρόπολης Τριπολιτσάς και Αμυκλών παρέμεινε όπως έχει μέχρι και το 1833, όπου η Αντιβασιλεία έκανε κάποιες μεταβολές⁸⁵. Κατά την καποδιστριακή διακυβέρνηση οργανώνονται λατρευτικοί χώροι και ενοριακοί ναοί σε όλοι την

---

⁷⁷ Την επαναστατική περίοδο λόγω των περιστατικών που έλαβαν χώρα στο εσωτερικό, ο δεσμός των ελληνικών εκκλησιαστικών περιφερειών με το οικουμενικό πατριαρχείο εξασθένησε. Αυτό οφείλεται στην αρνητική άποψη που είχε για την Επανάσταση το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Για αυτό τον λόγο η ορθόδοξη χριστιανική θρησκεία παρέμεινε να υπάρχει, αλλά, η εποπτεία της εκκλησιαστικής δομής περιήλθε προσωρινά στις τοπικές πολιτικές διοικήσεις.

⁷⁸ Τάσος Γριτσόπουλος, *Η υπό του Καποδίστρια διορισθείσα πενταμελής εκκλησιαστική επιτροπή και το έργον αυτής, ανάπτυπον εκ της «Εκκλησίας», Αθήνα 1954, σελ. 29-39, 70-71.*

⁷⁹ Κονιδάρης, ό. π., σελ. 229-233

⁸⁰ Εμμανουήλ Κωνσταντινίδης, *Ιωάννης Καποδίστριας και η εκκλησιαστική του πολιτική*, Αθήνα 2001, σελ. 26-84

⁸¹ Παπαγεωργίου, *Από το γένος στο έθνος*, σελ. 343-346

⁸² Αλέξανδρου Παπαδόπουλου - Αρχιμανδρίτου Ιεράς Μητροπόλεως Μαντινείας και Κυνουρίας, *Η εκκλησία Μαντινείας και Κυνουρίας διά μέσου των αιώνων*, Τρίπολη 1970, σελ. 14-17

⁸³ Στο ίδιο, σελ. 115.

⁸⁴ Περικλέους Ζερλέντου, *Η μητρόπολις Αμυκλών και Τριπολιτσάς και αι επισκοπαί Πίσσης, Εζερών, Βελιγόστιδος*, Αθήνα 1921, σελ. 21-22.

⁸⁵ Παπαδόπουλου, ό. π., σελ. 20.

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Αρκαδία⁸⁶. Η θέση του μητροπολιτικού ναού βρίσκονταν στην Τρίπολη και ήταν η εκκλησία του Αγίου Δημητρίου⁸⁷. Η εκκλησία του Αγίου Δημητρίου ανακατασκευάστηκε υπό Καποδίστρια το 1828. Ο Ιωάννης Καποδίστριας, όταν επισκέφθηκε την πόλη ενδιαφέρθηκε για την ενίσχυση του ιστορικού ναού⁸⁸. Επιπροσθέτως ένας ακόμη ναός που θεμελιώθηκε το 1828 ο ναός των Παμμεγίστων Ταξιαρχών⁸⁹. Παρατηρούμε ότι τα περισσότερα έργα γίνονταν στην πρωτεύουσα της Αρκαδίας, αλλά αυτό όπως αναφέραμε και παραπάνω γινόταν διότι η αναγέννηση της περιοχής ξεκινούσε από το κέντρο και επεκτεινόταν προς τις γύρω περιοχές.

vii. Δικαιοσύνη

Η οργάνωση του συστήματος δικαιοσύνης αποτέλεσε μια από τις σημαντικότερες προσπάθειες της κρατικής εξουσίας του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Το ελληνικό κράτος έπρεπε να δημιουργήσει ένα σύγχρονο σύστημα δικαιοσύνης, βασισμένο στα δυτικά πρότυπα. Επιπροσθέτως η εκάστοτε κυβέρνηση που θα ρύθμιζε το σύστημα δικαιοσύνης, θα έπρεπε να λάβει υπ όψιν της, τα ζητήματα εθνικού δικαίου. Τα ζητήματα εθνικού δικαίου ρύθμιζαν τις κοινωνικές σχέσεις και συμπεριφορές, και γενικά είχαν ισχυρό τοπικό χαρακτήρα. Ο Κυβερνήτης το 1828, συγκρότησε επιτροπή για την οργάνωση νομικών και δικαστικών ζητημάτων. Προς το τέλος του ίδιου έτους, εξέδωσε το ψήφισμα που ρύθμιζε την οργάνωση των δικαστηρίων αλλά και την σύνταξη κώδικα δικονομίας. Τα προβλήματα στην οργάνωση και την σύνταξη του κώδικα υπήρξαν πολλά. Αρχικά υπήρξε σύγχυση με την συστηματοποίηση των κωδίκων, αλλά και το επαρκές καταρτισμένο προσωπικό⁹⁰. Επιπλέον άλλη μια ανάγκη υπήρξε η υπαγωγή των τοπικών υπηρεσιών απονομής δικαιοσύνης. Η ανάγκη αυτή «γεννήθηκε», όταν από το 1829 άρχισαν να εκδηλώνονται περιστατικά ληστείας αλλά και εσωτερικές αναταραχές, στο πλαίσιο της αντιπολιτευτικής δυναμικής απέναντι στον Καποδίστρια. Μέριμνα της καποδιστριακής διακυβέρνησης ήταν η οργάνωση του συστήματος απονομής δικαιοσύνης και η

---

⁸⁶ Γριτσόπουλος, *Ιστορία της Τριπολιτσάς*, σελ. 399

⁸⁷ Παπαδόπουλου, ό. π., σελ. 175.

⁸⁸ Γριτσόπουλος, *Ιστορία της Τριπολιτσάς*, σελ. 377

⁸⁹ Παπαδόπουλου, ό. π., σελ. 175-176

⁹⁰ Χριστίνα Στρατηγοπούλου, *Κοινωνικο-νομικές απόψεις της διοικήσεως του Ιωάννη Καποδίστρια (1828-1831)*, Αθήνα 1988, σελ. 41-51

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

σύσταση τακτικών δικαστηρίων⁹¹. Στις 15 Φεβρουαρίου του 1828⁹², δημοσιεύτηκε ψήφισμα που προέβλεπε τη συγκρότηση τακτικών πολιτικών δικαστηρίων, ειρηνοδικείων, πρωτοδικείων, εφετείων, εμποροδικείου καθώς και ενός ανώτατου δικαστηρίου για την εκδίκαση εφέσεων και κατώτερων δικαστικών αρχών⁹³.

Στην Αρκαδία δημιουργήθηκε τον Μάρτιο του 1829, πρωτόκλητο δικαστήριο που έδρευε στην Τρίπολη⁹⁴. Το δικαστήριο ήταν «το κατά την Τροπολιζάν και Λεοντάριον πρωτόκλητον δικαστήριο», το οποίο διέθετε πρόεδρο, δύο συνδικαστές, δύο παρέδρους και ένα γραμματέα. Το 1830 η Τρίπολη αποτέλεσε έδρα του εκκλήτου δικαστηρίου Πελοποννήσου, το οποίο ήταν το ανώτατο δικαστήριο⁹⁵. Η δομή και η σύσταση των δικαστηρίων άλλαξε μετά την δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια, και ειδικότερα την εποχή της Αντιβασιλείας. Καθ όλη την καποδιστριακή περίοδο άρχισαν να δημιουργούνται οι πρώτοι σύλλογοι δικηγόρων και συμβολαιογράφων. Στην Αρκαδία η πρώτη σύσταση συλλόγου έγινε μετά την απομάκρυνση της Αντιβασιλείας.

Την καποδιστριακή διακυβέρνηση απασχόλησε το ζήτημα της σύστασης των σωφρονιστικών καταστημάτων⁹⁶. Ο Καποδίστριας με έκδοση ειδικού ψηφίσματος στις 30 Σεπτεμβρίου του 1830, βελτίωσε τις συνθήκες διατροφής, ένδυσης, στέγασης, περίθαλψης των κρατουμένων⁹⁷. Ωστόσο, οι εξαιρετικά περιορισμένες υλικές, οικονομικές δυνατότητες, επέτρεψαν κυρίως τον μελλοντικό σχεδιασμό. Η Τρίπολη ως κέντρο της Αρκαδίας φιλοξενούσε έναν αριθμό καταδίκων χωρίς να διαθέτει τις κατάλληλες υποδομές. Επιπροσθέτως αντιμετώπιζε οικονομικά ζητήματα και δεν μπορούσε να τους συντηρήσει⁹⁸.

---

⁹¹ Μενέλαος Τουρτόγλου, *Η κατάσταση της δικαιοσύνης στην Ελλάδα κατά την άφιξη του Ιωάννη Καποδίστρια*, Μνημοσύνη, τόμος 16ος, Αθήνα 2003-2005, σελ. 33-41

⁹² Παντελεήμων Ρεντούλης, *Σύντομη επισκόπηση του ελληνικού αστικού δικονομικού δικαίου*, Απρίλιος 2005, Κέντρο Δικανικών Μελετών Κώστα Ε. Μπέη, σελ. 20-21

⁹³ Λύντια Τρίχα, *Δικηγορείν εν Αθήναις... Μία διαδρομή στον 19ο αιώνα*, Αθήνα-Κομοτηνή 2003, σελ. 148-149

⁹⁴ *Γενική Εφημερίς της Ελλάδος*. φ. 25 (27 Μαρτίου 1829)

⁹⁵ Γριτσόπουλος Τάσος, *Ιστορία της Τριπολιτσάς*, σελ. 411-415

⁹⁶ Ασημακόπουλος Μ., Μετάφας Π., *Οι ελληνικές φυλακές τον 19ο αιώνα και στις αρχές του 20ου αιώνα. Τα κτίρια και οι μηχανικοί τους*, Τεχνικά Χρονικά, τ. 2 Μάρτιος-Απρίλιος 2008, σελ. 1-39

⁹⁷ Μενέλαος Τουρτόγλου, *Αι φυλακαί επί Καποδίστρια*, *Επετηρίς του αρχείου της ιστορίας του ελληνικού δικαίου*, Ακαδημία Αθηνών, τεύχος 5, Αθήνα 1954, σ. 150-164

⁹⁸ Στο ίδιο, σελ. 155-156

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Στην Ελλάδα την καποδιστριακή περίοδο καθώς και την μετέπειτα, βίαιες συμπεριφορές λάμβαναν χώρα στο εσωτερικό της χώρας. Αιτία των συγκρούσεων ήταν νομοθεσία η οποία προσπαθούσε στην διαμόρφωση ενός συστήματος απονομής της δικαιοσύνης. Οι βίαιες συγκρούσεις ήταν εναντίον του κράτους, και ήταν η αντίδραση του παραδοσιακού κόσμου απέναντι στις νέες συνθήκες που επέβαλε το κράτος⁹⁹. Οι δυσκολίες ήταν πολλές στην εφαρμογή της νομοθεσίας καθώς και στην αντιμετώπιση της ληστείας¹⁰⁰. Μετεπαναστατικά συγκροτήθηκαν δυνάμεις δημόσιας ασφάλειας κατά των έκνομων δραστηριοτήτων. Η ανάπτυξη της ληστρικής δραστηριότητας οφειλόταν στην αστάθεια που υπήρχε στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος σε συνδυασμό με την εξασθένηση της κοινωνικής και οικονομικής δύναμης των ορεινών περιοχών¹⁰¹. Οι τοπικές συμπεριφορές των ορεινών κατοίκων, υπήρξε ακόμη μια αιτία που επηρέασαν την εξέλιξη του ληστρικού φαινομένου¹⁰². Κατά την περίοδο της καποδιστριακής διακυβέρνησης αφορμή υπήρξε η έλλειψη οργανωμένων δικαστικών και αστυνομικών αρχών οι οποίες θα προάσπιζαν την δημόσια ασφάλεια. Επομένως οι δυσλειτουργίες εξέλιξαν την ληστρική δραστηριότητα.

Στην Πελοπόννησο την περίοδο του 1830, καταγράφεται η δράση ληστών η οποία είχε πολιτικό χαρακτήρα¹⁰³. Ληστείες στην Αρκαδία σημειώνονται στα περίχωρα της Τρίπολης¹⁰⁴. Ο Κυβερνήτης για να αντιμετωπίσει το φαινόμενο, έστειλε στην Πελοπόννησο τον Ανδρέα Μεταξά, το καλοκαίρι του 1830. Αρμοδιότητα του Ανδρέα Μεταξά ήταν η εποπτεία στην περιοχή, καθώς και να συντάξει μια έκθεση που θα διατύπωνε τις ανάγκες, την κατάσταση και την αντιμετώπιση της¹⁰⁵. Ο Ανδρέας Μεταξάς ως επίτροπος έφτασε στην Τρίπολη, τον Ιούλιο

---

⁹⁹ Μιχάλης Τσαπόγας, «Η ανανέωση του δικαίου. Επίσημο δίκαιο και τοπικά έθιμα 1833-1871», *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, τόμος 4ος, Το ελληνικό κράτος 1833-1871. Η εθνική εστία και ο ελληνισμός της οθωμανικής αυτοκρατορίας, Αθήνα 2003, σελ. 54-55

¹⁰⁰ Νίκος Κοταρίδης, *Παραδοσιακή επανάσταση και εικοσιένα*, Αθήνα 1993, σελ. 287-295

¹⁰¹ Ιωάννης Κολιόπουλος, *Ληστεία και αλυτρωτισμός στην Ελλάδα του 19ου αιώνα*, Θάνος Βερέμης (εισαγωγή-επιμέλεια), Εθνική ταυτότητα και εθνικισμός στη νεότερη Ελλάδα, Αθήνα 1997, σελ. 153-158, 164-188

¹⁰² Ιωάννης Κολιόπουλος, *Περί λύχνων αφάς: ληστεία στην Ελλάδα (19ος αιώνας)*, Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 431-436

¹⁰³ Φωτόπουλος Αθανάσιος, «Συμβολή εις την ιστορίαν της ληστείας κατά την καποδιστριακήν περίοδον», *Πελοποννησιακά*, τ. ΙΑ', Κόρινθος 27-28 Απριλίου 1974, Αθήνα 1975, σελ. 214

¹⁰⁴ Στο ίδιο, σελ. 223-224

¹⁰⁵ Χρήστος Λούκος, *Η περιοδεία του Ανδρέα Μεταξά στην Πελοπόννησο (1830)*, Μνήμων, τ. 2ος (1972), σελ. 187-256

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

του 1830. Ο ίδιος διαπίστωσε ότι η περιοχή έπρεπε να υποστηριχτεί και να ενισχυθεί διότι ήταν το σταυροδρόμι των κύριων οδικών αξόνων της Πελοποννήσου . Επιπροσθέτως ο επίτροπος άκουσε τα αιτήματα των κατοίκων, οι οποίοι του διατύπωσαν αιτήματα σχετικά με θέματα οικονομίας εκπαίδευσης και τοπικής ασφάλειας¹⁰⁶.

viii. Στρατός και τοπική ασφάλεια

Η διατήρηση της δημόσιας ασφάλειας σε τοπικό επίπεδο όπως παρατηρούμε και από το αίτημα των κατοίκων της Αρκαδίας, ήταν πολύ σημαντική και συνδέθηκε με τη συγκρότηση του ελληνικού κράτους. Οι ανάγκες ήταν αυξημένες , και στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό του ελληνικού κράτους. Οι περιορισμένες υλικές δυνατότητες δεν ευνόησαν την εύρυθμη λειτουργία των σωμάτων και των δυνάμεων. Η πρώτη μετεπαναστατική συγκρότηση, έγινε την περίοδο του Ιωάννη Καποδίστρια. Ο Κυβερνήτης προσπάθησε να προσανατολίσει το ελληνικό κράτος στα ευρωπαϊκά πρότυπα οργάνωσης του στρατού. Με την συγκρότηση των στρατιωτικών δυνάμεων¹⁰⁷, η κυβέρνηση αποσκοπούσε την παγίωση , της κρατικής εξουσίας . Ο στρατός είχε άρρηκτη σύνδεσή με την κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα. Επιπλέον η συμβολή του, υπήρξε σημαντική σε κρίσιμες μεταβολές της εποχής¹⁰⁸. Η καποδιστριακή διακυβέρνηση είναι αυτή που θα σηματοδοτήσει την ένταξη των ασύντακτων στρατευμάτων της επαναστατικής περιόδου σε νέες οργανωμένες βάσεις¹⁰⁹, βασισμένες στα δυτικά πρότυπα. Η δημόσια ασφάλεια και τάξη δεν περιορίστηκε στα στρατιωτικά τμήματα. Ο Κυβερνήτης χρειαζόταν ένα τακτικό ,πειθαρχημένο στρατιωτικό σώμα που θα εξασφάλιζε την θέση και την ισχύ της κεντρικής εξουσίας, στην περίοδο της πολιτικής έντασης που διένυε . Επομένως ήταν επιτακτική ανάγκη η αναδιοργάνωση των ατάκτων και τακτικών στρατιωτικών σωμάτων¹¹⁰.

---

¹⁰⁶ Λούκος Χρήστος, ο. π., σελ. 197-198, 227

¹⁰⁷ Βερέμης - Κολιόπουλος, ό. π., σελ. 474

¹⁰⁸ Χριστίνα Βάρδα, *Πολιτευόμενοι στρατιωτικοί στην Ελλάδα στα τέλη του 19ου αιώνα*, Μνήμων, Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού, τόμος 8ος, Αθήνα 1980-1982, σελ. 60

¹⁰⁹ Ανδρέας Σκανδάμης, *Σελίδες πολιτικής ιστορίας και κριτικής. Η τριακοντετία της βασιλείας του Όθωνος 1832-1862*, τόμος Α', μέρος Ι, Αθήνα 1961, σελ. 516-518.

¹¹⁰ Καίτη Αρώνη- Τσίχλη, *Νοοτροπίες και συμπεριφορές των στρατιωτικών της μετεπαναστατικής Ελλάδας: Η περίπτωση του Θεοδωράκη Γρίβα*, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα 1992, σελ. 193-202

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Επιπροσθέτως ο στρατός θα βοηθούσε στην απελευθέρωση εδαφών που βρίσκονταν ακόμα υπό οθωμανική κατοχή¹¹¹.

Η οργάνωση των τακτικών σωμάτων είχε ως αποτέλεσμα την αντίδραση από τα μη τακτικά στρατεύματα. Ο Κυβερνήτης συγκρότησε το 1828 ένα πολεμικό συμβούλιο, το οποίο θα είχε την αρμοδιότητα της διαχείρισης των ασύντακτων στρατευμάτων. Με τον όρο ασύντακτα στρατεύματα εννοούμε τα στρατεύματα που συνέβαλαν στην επίτευξη του επαναστατικού αγώνα. Η πρώτη απόφαση του Κυβερνήτη¹¹² ήταν να εντάξει τα στρατεύματα στις χιλιαρχίες τον Φεβρουάριο του 1828. Αυτό ήταν το πρώτο εγχείρημα συγκρότησης εθνικού στρατού, όπου η διαδικασία της ανασυγκρότησης και ένταξης των ασύντακτων στρατιωτικών σωμάτων σε τακτικές στρατιωτικές δυνάμεις, έγινε σε δύο στάδια¹¹³. Η οργάνωση των ατάκτων ήταν μια στρατηγική κίνηση του Ιωάννη Καποδίστρια διότι οι παλιοί πολεμιστές είχαν μεγαλύτερη σύνδεση και προσκόλλησή στα τοπικά δίκτυα. Επιπλέον λόγω της σύνδεσης αυτής θα προωθούσαν περισσότερο τα εθνικά ζητήματα σε σχέση με τον τακτικό στρατό και θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν ικανότερα τις τοπικές εξεγέρσεις¹¹⁴. Οι πολεμικές επιχειρήσεις συνεχίζονταν και στα μέσα Φεβρουαρίου του 1828. Παρόλο την αναχώρηση των αιγυπτιακών στρατευμάτων, πολλά από τα αλβανικά στρατεύματα του Ιμπραήμ πασά, είχαν παραμείνει στον ελλαδικό χώρο και λόγω εκδικητικής διάθεσης, προκάλεσαν σημαντικές ζημιές στην Τρίπολη¹¹⁵. Το 1829 οι χιλιαρχίες διαλύθηκαν, και το φθινόπωρο του ίδιου έτους, τα άτακτα στρατεύματα οργανώθηκαν στα ελαφρά τάγματα τα οποία ήταν έμμισθα στρατιωτικά σώματα¹¹⁶.

Όσον αφορά την οργάνωση του τακτικού στρατού, ο Κυβερνήτης μερίμνησε να αξιοποιήσει τις διαθέσιμες δυνάμεις σε στρατηγικά σημεία της χώρας. Τον Ιούλιο του 1829, καταγράφεται τακτική στρατιωτική δύναμη, στην Αρκαδία δύο λόχοι ιππικού που σκοπό είχαν την περιφρούρηση της περιοχής γύρω από την Τρίπολη. Από το 1828 έως το 1830, ο

---

¹¹¹ Στέφανος Παπαγεωργίου, *Η στρατιωτική πολιτική του Ι. Καποδίστρια*, στο συλλογικό *Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η συγκρότηση του ελληνικού κράτους*, Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 169-176

¹¹² Παπαγεωργίου Στέφανος, *Η στρατιωτική πολιτική του Ι. Καποδίστρια. Δομή, οργάνωση και λειτουργία του στρατού ξηράς της καποδιστριακής περιόδου*, Αθήνα 1986, σ. 51-104

¹¹³ Στο ίδιο, σελ. 31-47

¹¹⁴ Στο ίδιο, σελ. 204-210

¹¹⁵ Στο ίδιο, σελ. 224-234

¹¹⁶ Στο ίδιο, σελ. 196

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Κυβερνήτης μερίμνησε για την ενίσχυση της στρατολογίας , την συγκρότηση τάγματος ακροβολιστών, καθώς και την έκδοση στρατιωτικού οργανισμού. Ο στρατιωτικός οργανισμός θα ρύθμιζε θέματα μισθοδοσίας, εκπαίδευσης, εξοπλισμού και ιεραρχίας. Επιπροσθέτως υπήρχε η διάθεση για συγκρότηση ειδικού σώματος αξιωματικών του μηχανικού , το οποίο θα πραγματοποιούσε αρχιτεκτονικά και οχυρωματικά έργα ¹¹⁷ . Οι ενέργειες του Ιωάννη Καποδίστρια κατευθύνονταν προς την διατήρηση των ατάκτων σωμάτων και τη σταδιακή αναμόρφωση τους. Με τον θάνατο του Κυβερνήτη, ο διάδοχος του Αυγουστίνος Καποδίστριας, δεν μπόρεσε να διατηρήσει την δομή των στρατευμάτων και οδηγήθηκε στη γενικότερη αποδιοργάνωση των στρατιωτικών σωμάτων¹¹⁸. Τα ελαφρά τάγματα διαλύθηκαν και επανήλθαν στην πρότερη κατάσταση τους¹¹⁹. Το 1831 μέχρι και το 1832, υπήρξε μείωση του δυναμικού και αποσταθεροποίηση της δομής των τακτικών στρατιωτικών σωμάτων. Επιπροσθέτως το 1832, κλιμακώνονται οι εμφύλιες συγκρούσεις και η στρατιωτική δύναμη παύει να είναι υπό τον έλεγχο της κεντρικής εξουσίας.

Ο Ιωάννης Καποδίστριας κατευθυνόταν προς την ενίσχυση του έργου της δημόσιας ασφάλειας, δημιουργώντας ένα σώμα, το οποίο θα το πετύχαινε. Για αυτό τον λόγο συγκρότησε σώματα δημόσιας τάξης και ένα σύστημα αστυνόμευσης. Οι αστυνομικές υπηρεσίες συγκροτήθηκαν στα αστικά κέντρα της χώρας. Στην περιοχή της Αρκαδίας ,αξίζει να αναφερθεί ότι η Τρίπολη διέθετε ένα είδος στοιχειώδους αστυνομικής υπηρεσίας , από την επαναστατική περίοδο. Τον Απρίλιο του 1828, η καποδιστριακή διακυβέρνηση ανέθεσε την άσκηση καθηκόντων αστυνομικού χαρακτήρα στις επιμέρους δημογεροντίες¹²⁰. Με ψήφισμα του ίδιου έτους¹²¹, τοποθετήθηκαν τακτικοί αστυνομικοί υπάλληλοι στα μεγάλα αστικά σε κάθε επαρχία και θα λειτουργούσαν βοηθητικά όργανα του εκτάκτου επιτρόπου¹²². Στην περίπτωση της

---

¹¹⁷ Ανδρέας Καστάνης, *Το πυροβολικό από την αρχή της Επανάστασης του 1821 μέχρι την έλευση του Όθωνα (1821-1833), Το ελληνικό πυροβολικό. Από την Επανάσταση του 1821 έως σήμερα*, Οι μονογραφίες του περιοδικού Στρατιωτική Ιστορία, Ν. 15, Αθήνα 2005, σελ. 8-13

¹¹⁸Θάνος Βερέμης, *Σκέψεις γύρω από τον τακτικό στρατό και το σώμα των Ελλήνων αξιωματικών 1828-1935*, ανάπτυπο από το βιβλίο *Η πολιτική στη σύγχρονη Μεσόγειο*, Αθήνα 1981,σελ. 9

¹¹⁹ Θάνος Βερέμης, *Ο στρατός στην ελληνική πολιτική. Από την ανεξαρτησία έως τη δημοκρατία*, , ό. π., σελ. 5-7

¹²⁰Νικόλαος Κτενιάδης, *Ιστορία της ελληνικής χωροφυλακής (1833-1933)*, τόμος πρώτος, Αθήνα 1931, σελ. 17-19

¹²¹ Κωνσταντίνος Αντωνίου, *Ιστορία της ελληνικής βασιλικής χωροφυλακής 1833-1904*, Αθήνα 1964 σελ. 33-34

¹²²Θεμιστοκλής Θεοδωρόπουλος, *Ιστορία της ελληνικής αστυνομίας (από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα)*, Αθήνα 1947, σελ. 143

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Αρκαδίας, σε κάθε κεντρική πόλη της επαρχίας ,έδρευε επαρχιακή δημογεροντία. Τα μέλη της , εκπροσωπούσαν την πόλη. Επιπροσθέτως υπήρχαν και οι δημογεροντίες των χωριών, των κωμοπόλεων και των πόλεων. Αυτές οι δημογεροντίες αναφέρονταν στην επαρχιακή δημογεροντία και εκείνη με την σειρά της στον διοικητή του κάθε τμήματος¹²³. Τα καθήκοντα της επαρχιακής δημογεροντίας ήταν υγειονομικού και αγορανομικού χαρακτήρα. Η οργάνωση του αστυνομικού συστήματος δεν είχε σχέση με την οργάνωση του στρατιωτικού σώματος. Η αστυνομική υπηρεσία απαρτιζόταν από υπαλλήλους, όπου ήταν γραμματείς, κλητήρες και πολιτάρχες. Σε ειδικές περιπτώσεις συνέδραμαν και οι απλοί κάτοικοι, προκειμένου να διατηρηθεί η δημόσια τάξη και ασφάλεια. Το 1829, εκδόθηκε κυβερνητικό ψήφισμα, με το οποίο καθορίζονταν τα καθήκοντα των αρμόδιων οργάνων. Με το αναφερόμενο ψήφισμα προσδιορίστηκαν με σαφήνεια οι αρμοδιότητες των αρχών¹²⁴.

Ο Κυβερνήτης τον Απρίλιο του 1828 έκανε την σύσταση μιας αστυνομικής δύναμης στις μεγάλες πόλεις¹²⁵. Η δύναμη αυτή θα συνεργαζόταν με τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, για την επιτυχή άσκηση των καθηκόντων της. Η αστυνομική δύναμη των πόλεων ονομάστηκε πολιτική φρουρά ή πολιταρχία και ο διοικητής της ,πολιτάρχης. Ο πολιτάρχης θα μεριμνούσε για τοπικά θέματα αστυνομικού χαρακτήρα, μαζί με την βοήθεια της κάθε δημογεροντίας¹²⁶. Η έδρα του αστυνομικού σώματος βρισκόταν στο Ναύπλιο διότι ήταν η πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους. Το σώμα διαιρέθηκε όπως είχαν διαιρεθεί οι διοικητικές περιφέρειες της Πελοποννήσου. Στην περιοχή της Αργολίδας έδρευε ειδική πολιταρχία, με ξεχωριστή δύναμη για ευνόητους λόγους. Ο Ιωάννης Μακρυγιάννης ήταν ο πρώτος γενικός αρχηγός του σώματος μέχρι τον Μάιο του 1830. Τον Μάιο του 1830 γενικός αρχηγός της πολιτοφυλακής Πελοποννήσου¹²⁷ ορίστηκε ο Νικήτας Σταματελόπουλος, (Νικηταράς). Την πολιτοφυλακή της εποχής συγκροτούσαν περίπου 1.000 στρατιώτες.

---

¹²³ Νικόλαος Τρουπάκης, *Η αστυνομία παρ' Έλλησιν, από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς*, Αθήνα 1904, σελ. 299

¹²⁴ Χαράλαμπος Σταμάτης, *Ιστορία της αστυνομίας πόλεων 1921-1971 και οι αστυνομικοί θεσμοί εν Ελλάδι από της βαθείας αρχαιότητας*, Αθήνα 1971, σελ. 51-52

¹²⁵ Νικόλαος Κτενιάδης, *Ελληνική χωροφυλακή. Ιστορικά σελίδες*, τόμος πρώτος, Αθήνα 1960 ,σελ. 48-51

¹²⁶ Γεώργιος Καραβίτης, *Ιστορία της ελληνικής αστυνομίας*, Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, Αθήνα 1997, σελ. 5

¹²⁷ Θεόδωρος Ρηγόπουλος, *Απομνημονεύματα από των αρχών της Επαναστάσεως μέχρι του έτους 1881*, (εισαγωγή-επιμέλεια ευρετήριο Αθανάσιου Θ. Φωτόπουλου), Αθήνα 1979 σελ. 123-124

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Η κυβέρνηση αντιλήφθηκε ότι έπρεπε να ενισχυθεί η Αρκαδία, λόγω του ότι αποτελούσε κομβικό, γεωγραφικό και στρατηγικό κέντρο της Πελοποννήσου¹²⁸. Η σημαντικότητα της περιοχής μπορεί να φανεί από το περιστατικό που έλαβε χώρα στην περιοχή της Τρίπολης, το καλοκαίρι του 1828. Το περιστατικό αναφέρεται στον Ιωάννη Μακρυγιάννη ο οποίος χρειάστηκε να απουσιάσει προσωρινά από τα καθήκοντα του, ως αρχηγός¹²⁹. Ο Κυβερνήτης επειδή δεν ήθελε να μείνει κενή η θέση για όσο χρονικό διάστημα έλειπε ο Μακρυγιάννης, έστειλε στην Τρίπολη, τον Δημήτριο Δεληγεώργη¹³⁰. Ο Δεληγεώργης παρέμεινε στην Τρίπολη και μετά την επιστροφή του Ιωάννη Μακρυγιάννη με τον βαθμό του πεντακοσιάρχου¹³¹.

Κατά τη διάρκεια της καποδιστριακή περιόδου, στην Τρίπολη έδρευε αστυνομία. Επιπροσθέτως η Αρκαδία, ήταν ένα από τα ελάχιστα κέντρα που διέθετε πολιταρχία¹³². Το 1830 έγιναν αλλαγές, με σχετικό ψήφισμα και οι δικαιοδοσίες του σώματος της πολιτοφυλακής ενισχύθηκαν κατά πολύ. Την εποχή αυτή, άρχισε να διορίζεται σε κάθε επαρχία ένας διοικητής αστυνόμος μαζί με το κατάλληλο προσωπικό του¹³³. Οι κάτοικοι της Αρκαδίας απολάμβαναν ένα κλίμα δημοσίας ασφάλειας σε συσχέτισμό με άλλες αγροτικές περιοχές ή άλλα αστικά κέντρα, όπου υπήρχαν περιορισμένες υλικές δυνατότητες. Στο ίδιο κλίμα δημόσιας ασφάλειας ήταν και η πόλη της Τρίπολης, η οποία ήταν και πρωτεύουσα του νομού. Ως παράδειγμα της αστυνομίας της Τρίπολης υπάρχει καταγραφή των αστυνομικών διοικητών από την περίοδο 1829-1831. Ενδεικτικά θα αναφερθεί ότι ο πρώτος αστυνόμος Τρίπολης διορίστηκε ο Αναστάσιος Σοφιανόπουλος, το 1829¹³⁴.

ix. Οι οικονομικές δραστηριότητες

Μετά την αποχώρηση του Ιμπραήμ πασά, η οικονομία της Πελοποννήσου και ειδικότερα η περιοχή της Αρκαδίας αποδυναμώθηκε διότι μειώθηκε η παραγωγική και εμπορική

---

¹²⁸ Απόστολος Δασκαλάκης, *Ιστορία της ελληνικής χωροφυλακής, χρονικής περιόδου 1936-1950*, Αθήνα 1973. σελ. 34-36

¹²⁹ Κτενιάδης, *Ιστορία της ελληνικής χωροφυλακής (1833-1933)*, ό. π., σελ. 61-63

¹³⁰ Αντωνίου, ό. π., σελ. 35-36

¹³¹ Κτενιάδης, *Ελληνική χωροφυλακή. Ιστορικά σελίδες*, ό. π., σελ. 337-338

¹³² Χαράλαμπος Σταμάτης, *Ιστορία της αστυνομίας πόλεων 1921-1971 και οι αστυνομικοί θεσμοί εν Ελλάδι από της βαθείας αρχαιότητας*, Αθήνα 1971, σελ. 153

¹³³ Αντωνίου, ό. π., σελ. 33-38

¹³⁴ *Γενική Εφημερίς της Ελλάδος*, φ. 9 (30 Ιανουαρίου 1829)

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

δραστηριότητα των κατοίκων. Ο Ιωάννης Καποδίστριας από την πρώτη στιγμή που ανέλαβε ως Κυβερνήτης ενδιαφέρθηκε για την ανασυγκρότηση της οικονομίας¹³⁵. Οι πρώτες κινήσεις του ήταν η ελεύθερη διεξαγωγή του εμπορίου για να μπορέσει να γίνει πιο εύκολα η εισαγωγή νέων ειδών καλλιέργειας, εργαλείων και νέων μεθόδων καλλιέργειας. Βέβαια, οι προσπάθειές του συχνά υπονομεύονταν, τόσο από εξωτερικούς παράγοντες που προσέγγιζαν με επιφύλαξη την γενικότερη πολιτική του όσο και από εσωτερικούς τοπάρχες που επιθυμούσαν να διατηρήσουν τα κεκτημένα τους. Σχετικά με την οικονομική πολιτική, ο Κυβερνήτης προσπάθησε να βρει πόρους με τους οποίους θα ενίσχυε τους μικροϊδιοκτήτες καθώς και θα ενθάρρυνε την εμποροβιοτεχνική παραγωγή. Στην οικονομική πολιτική του Κυβερνήτη συμπεριλαμβανόταν η ίδρυση εθνικής χρηματιστικής τράπεζας που σκοπό είχε την διευκόλυνση στη ροή των κεφαλαίων. Αυτή η σταθερότητα που προσπάθησε να εφαρμόσει ο Καποδίστριας επιτεύχθηκε και συνδέθηκε με την ανάπτυξη της. Παράλληλα προωθήθηκαν μεταρρυθμίσεις σε νομισματική και φορολογική βάση¹³⁶.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επέδειξε ο Καποδίστριας ,για τη βιομηχανική και βιοτεχνική ανάπτυξη της Πελοποννήσου. Ο Κυβερνήτης ήθελε να δημιουργήσει εξειδικευμένο προσωπικό, το οποίο θα μεταποιούσε τις εγχώριες πρώτες ύλες. Στην περιοχή της Αρκαδίας ανασυγκροτήθηκε ο τομέας μεταποίησης υφασμάτων¹³⁷. Η Αρκαδία μετεπαναστατικά, υπήρξε ένα παραδοσιακό διοικητικό και εμπορικό κέντρο της Πελοποννήσου, που άρχισε να ανασυγκροτείται σε πολλά επίπεδα. Στην περιοχή το ενδιαφέρον των κατοίκων επικεντρώθηκε στην αγροτική οικονομία και την καλλιέργεια γης. Το μεγαλύτερο μέρος των Αρκάδων δραστηριοποιούνταν στον πρωτογενή τομέα. Επιπροσθέτως παρατηρούμε ότι παλιές παραδοσιακές ομάδες ενοικίαζαν και συσώρευαν γη για να ενδυναμώσουν τη θέση τους στην

---

¹³⁵ Δημήτρης Λουλές, *Κατευθύνσεις και προοπτικές της οικονομικής πολιτικής του Ι. Καποδίστρια 1828-1831, στο συλλογικό Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η συγκρότηση του ελληνικού κράτους, Δημοσιεύματα ιστορίας πολιτικού βίου και πολιτικών θεσμών*, Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 129-139

¹³⁶ Αλέξανδρος Δεσποτόπουλος, *Οικονομική πολιτική του Καποδίστρια, Η ελληνική επανάσταση και η ίδρυση του ελληνικού κράτους 1821-1832, Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. ΙΒ', Αθήνα 1975, σελ. 611-616

¹³⁷ Σπύρος Λουκάτος, *Η θεμελίωση της βιομηχανικής αναπτύξεως στην Πελοπόννησο στα καποδιστριακά χρόνια, Πελοποννησιακά, τόμος ΚΑ', Αθήνα 1995, σελ. 209-258*

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Αρκαδία¹³⁸. Παράδειγμα της αγροτικής οικονομίας της Αρκαδίας αποτελούν στατιστικές πληροφορίες, που συντάχτηκαν από επιτροπές από το 1828 μέχρι το 1830. Σε αυτές τις πληροφορίες καταγράφεται ότι στην ευρύτερη περιοχή της Αρκαδίας, το μεγαλύτερο μέρος της καλλιεργήσιμης γης είναι ιδιόκτητη και σε μικρότερο βαθμό δημόσια¹³⁹. Η πόλη της Τρίπολης είχαν στραφεί προς τις βιοτεχνικές και εμπορικές δραστηριότητες και κυρίως στον τομέα της επεξεργασίας υφασμάτων, δερμάτων και μετάλλων¹⁴⁰.

Η ελληνική οικονομία της Αρκαδίας αλλά και γενικά της ελληνικής επικράτειας, βασίστηκε στον πρωτογενή τομέα. Δυστυχώς λόγω της ανεπάρκειας του συγκοινωνιακού δικτύου, η οικονομική δραστηριότητα της Αρκαδίας, προσανατολιζόταν προς την αυτάρκεια και την αυτοκατανάλωση¹⁴¹. Η Τρίπολη για παράδειγμα, διατηρούσε στενή σχέση με τον αγροτικό περίγυρό για να μπορέσει να εξασφαλίσει την τροφοδοσία της. Αυτό το φαινόμενο που παρατηρούμε με την Τρίπολη, υπήρξε και με άλλες περιοχές της Πελοποννήσου. Η ανεπάρκεια του συγκοινωνιακού δικτύου δεν βοήθησε την ανάπτυξη της Αρκαδίας. Ενδεικτικό παράδειγμα της κατάστασης είναι τα εισαγόμενα προϊόντα που προσφέρονταν σε χαμηλότερη τιμή σε περιοχές όπου υπήρχε συγκοινωνιακό δίκτυο (λιμάνι) π.χ. Ναύπλιο συγκριτικά με εκείνα που μεταφέρονταν στην Τρίπολη¹⁴².

Γ. Από την εποχή της Αντιβασιλείας μέχρι και το τέλος της βασιλείας του Όθωνα

Περίληψη για την εποχή μελέτης

Η εποχή που θα μελετήσουμε σε αυτό το κεφάλαιο είναι από το 1833 μέχρι και το 1862. Σε αυτή την τριακονταετία η Ελλάδα είχε οργανωθεί σε όλους τους τομείς που δεν ήταν δυνατόν να κάνει την καποδιστριακή εποχή. Επιπροσθέτως αυτή την μακρόχρονη περίοδο δημιουργήθηκαν δύο συντάγματα και μπήκαν οι βάσεις για την δημιουργία ενός εξευρωπαϊσμένου κράτους. Κανονικά η περίοδος θα έπρεπε να χωριστεί σε δύο μέρη. Το πρώτο

---

¹³⁸ Στάθης Τσοτσόρος, *Οικονομικοί και κοινωνικοί μηχανισμοί στον ορεινό χώρο. Γορτυνία (1715-1828)*, Αθήνα 1986, σελ. 242-275

¹³⁹ Ελένη Μπελιά, *Στατιστικά του ελληνικού κράτους κατά το 1830, Μνημοσύνη 7 (1978-1979)*, σελ. 289-300

¹⁴⁰ Γριτσόπουλος Τάσος, *Ιστορία της Τριπολιτσάς*, σελ. 416-418

¹⁴¹ Petropoulos A. John, «The Greek economy during the first decade of othonian rule», *Δελτίον της ιστορικής και εθνολογικής εταιρείας της Ελλάδος*, τόμος 24ος, Αθήνα 1981, σελ. 144-221

¹⁴² Στο ίδιο, σελ. 149

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

μέρος θα ήταν η περίοδος της Αντιβασιλείας (1833-1835) και δεύτερο μέρος η περίοδος του Βασιλιά Όθωνα (1835-1862). Για τον λόγο όμως, ότι η Βασιλεία του Όθωνα βασίστηκε στις μεταρρυθμίσεις της Αντιβασιλείας καθώς και στο έργο που έκανε την τριετία της, θα συμπεριλάβουμε και τα δύο μέρη μαζί. Παρακάτω θα αναλύσουμε διάφορους τομείς που αφορούν την περιοχή της Αρκαδίας.

i. Η διοίκηση της Αρκαδίας την περίοδο 1833-1862

Την περίοδο του Βασιλείου της Ελλάδος, ο νομός Αρκαδίας παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στη νεότερη διοικητική ιστορία σε αυτή την μορφή. Με το Βασιλικό διάταγμα της 12/6-4-1833, ορίστηκαν τα όρια του νομού. Στην αρχική σύνθεση του, ο νομός περιελάμβανε τις Επαρχίες Μεγαλόπολης (παλιά Λεονταρίου), Μαντινείας (παλιά Τριπολιτσάς), Γόρτυνος (παλιά Καρύταινας) και Κυνουρίας (παλιά Αγίου Πέτρου και Πραστού). Επιπροσθέτως με το υπάρχον διάταγμα ορίστηκαν και οι έδρες της κάθε επαρχίας. Έδρα της Επαρχίας Μεγαλοπόλεως ήταν το Λεοντάρι, της Μαντινείας η Τριπολιτσά, της Κυνουρίας ο Πραστός και της Γορτυνίας η Καρύταινα. Πρωτεύουσα του νομού Αρκαδίας ορίστηκε η Τριπολιτσά.

Με Βασιλικά διατάγματα στις 9-3-1835 και 8-4-1835 αποσπάστηκαν τμήματα του νομού Αρκαδίας και δημιουργήθηκαν η Επαρχία Πρασσιών και η Επαρχία Διποταμίας αντίστοιχα. Το 1845 με νόμο της Κεντρικής Επιτροπής στις 5-12-1845 καταργήθηκαν οι διοικήσεις και οι υποδιοικήσεις που ορίζονταν από το Βασιλικό διάταγμα της 20-6-1836, και επανιδρύθηκε ο νομός Αρκαδίας με τέσσερις Επαρχίες. Οι Επαρχίες της Μεγαλόπολης, της Μαντινείας, της Γόρτυνος και της Κυνουρίας¹⁴³. Με άρθρο του Βασιλικού διατάγματος 5/20-12-1845 ορίστηκε η έδρα του Νομάρχη η Τρίπολη, του Επάρχου Κυνουρίας το Λεωνίδιο, του Επάρχου Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως η Καρύταινα. Την οθωνική περίοδο άλλαξε για την Αρκαδία η έδρα του Επαρχείου Γόρτυνος από την Καρύταινα στην Δημητσάνα. Επιπροσθέτως στις 25-7-1852 δημιουργήθηκε το Επαρχείο Μεγαλόπολης. Η παραπάνω δομή της Αρκαδίας παρέμεινε καθ όλη την οθωνική περίοδο και αυτή μεταβλήθηκε το έτος 1899. Παρακάτω θα μελετήσουμε και θα αναλύσουμε την κάθε Επαρχία διαφορετικά.

---

¹⁴³ Αναστάσιος Αποστολόπουλος - Γεώργιος Μπέζος, *Η Αυτοδιοίκηση στην Αρκαδία 1834-1999*, Εκδόσεις Τρίπολη, Τρίπολη, 1999, σελ. 17

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Η Επαρχία της Μαντινείας δημιουργήθηκε με Βασιλικό διάταγμα στις 3-4-1833, από την Αντιβασιλεία. Η Επαρχία περιελάμβανε τα διοικητικά όρια, της μέχρι τότε Επαρχίας Τριπολιτσάς. Πρωτεύουσα της Επαρχίας ορίστηκε η Τρίπολη. Επιπροσθέτως η Επαρχία διαιρέθηκε και σε δήμους. Οι δήμοι ήταν Τριπόλεως, Ορχομενού, Μαντινείας, Κορυθίου, Τεγέας, Γαρέας, Καφυών, Νάσων, Φαλάνθου, Ελισσούντος, Μαινάλου, Βαλτετσίου, Καλτεζών, Ορεστασίου, Μανθυρέας, Ασέας και Παλλαντίου. Τρία χρόνια αργότερα στις 20-6-1836, δημοσιεύτηκε το Βασιλικό διάταγμα που σχημάτιζε την διοίκηση της Μαντινείας. Επιπροσθέτως στις 22-6-1838, ορίστηκε ότι την διοίκηση της Μαντινείας θα την αποτελούν οι Επαρχίες Μαντινείας και Κυνουρίας με έδρα την Τρίπολη. Άλλη μια αλλαγή που πραγματοποίησε ο Όθωνας ήταν η συγχώνευση των δήμων με το Β.Δ της 27-11-1840. Η νέα μορφή της Επαρχίας Μαντινείας περιελάμβανε τους δήμους : Τριπόλεως, Ορχομενού, Μαντινείας, Κορυθίου, Τεγέας,, Νάσσωνος, Φαλάνθου, Βαλτετσίου, Καλτεζών. Μετά από πέντε έτη, καταργήθηκαν πάλι τα όρια και ορίστηκαν βάση του Β.Δ της 3-4-1833.

Η Επαρχία Μεγαλοπόλεως ορίστηκε και αυτή βάση του Β.Δ της 3-4-1833. Η Επαρχία περιελάμβανε τα διοικητικά όρια της, μέχρι την τότε Επαρχία Λεονταρίου. Η Επαρχία χωρίστηκε στους δήμους: Μεγαλοπόλεως, Θειούντος, Φαλαισίας, Γαθέας, Λυκοσούρας, Δασέας και Δυρραχίου. Με το Β.Δ 20-6-1836, η Επαρχία Μεγαλοπόλεως δημιουργήθηκε ως υποδιοίκηση της Επαρχίας Μαντινείας και η έδρα της ορίστηκε το Σινάνον. Στις 22-6-1838 η υποδιοίκηση καταργήθηκε και εντάχθηκε στη διοίκηση Γορτυνίας. Με την συγχώνευση του Όθωνα στις 27-11-1840, η Επαρχία περιελάμβανε τους δήμους Μεγαλοπόλεως, Λυκοσούρας και Φαλαισίας. Όπως ανέφερα και στην περίπτωση της Μαντινείας όλη η συγκεκριμένη δομή καταργήθηκε με το Β.Δ. 5-12-1845. Με το συγκεκριμένο διάταγμα ορίστηκε και η έδρα του Επάρχου, η Καρύταινα. Επιπλέον το Επαρχείο Μεγαλοπόλεως που δημιουργήθηκε στις 25-6-1852, καταργήθηκε 4 χρόνια μετά και διοίκηση πέρασε στον Έπαρχο Γορτυνίας.

Η Επαρχία Γόρτυνος συστάθηκε και αυτή με το Β.Δ της 3-4-1833. Η Επαρχία περιελάμβανε τα διοικητικά όρια της, μέχρι την τότε Επαρχία Καρύταινας. Αρχικά η πρωτεύουσα της Επαρχίας υπήρξε η Καρύταινα αλλά στην συνέχεια μεταφέρθηκε στη Δημητσάνα. Η Επαρχία αποτελούντο από δεκατέσσερις δήμους: Θεισάας, Ζάτουνας, Μεθυδρίου, Αργυρού, Τουθώας, Τεύθιδος, Θελπούσης, Ηραίας, Καρνεσίου, Λυκουρίας, Υψούντος, Τρικολώνων, Βερένθης, και Γόρτυνος. Το 1836 σχηματίστηκε η διοίκηση Γορτύνης αποτελούμενη από την Επαρχία Γόρτυνος και τμήμα της Επαρχίας Διποταμίας. Όταν η Επαρχία

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Διποταμίας καταργήθηκε, τότε η Επαρχία συμπεριέλαβε τους δήμους : Βελλιμαχίας, Θελπούσης, Κοντοβαζαίνης και Θαλλιάδων. Στη συνέχεια καταργήθηκαν οι δήμοι Καρνεσίου και Αργυρού. Επιπλέον μετονομάστηκαν οι δήμοι Τουθώας, Θελπούσης, Κοντοβαζαίνης και Βελλιμαχίας, αντίστοιχα σε Ογγίου, Τροπαίων, Ελευσίνος, Πανιών. Σχηματίστηκαν οι δήμοι Κλείτορος, Νυμφασίας, Μαραθαίας, Μολοττού, Λάδωνος, Μυλάοντος και Καλλιστούς¹⁴⁴. Το 1838 εντάχθηκε στην Επαρχία Γορτύνης, η Επαρχία Μεγαλοπόλεως. Αυτή η κίνηση έφερε και την ένταξη 21 δήμων στους παρακάτω 12 : Ηραίας, Λυκουρίας, Ελευσίνος, Τροπαίων, Θελπούσης, Τεύθιδος, Θεισώας, Γόρτυνος, Τρικολώνων, Νυμφασίας, Μυλάοντος και Κλείτορος. Με τον νόμο ΚΕ' της 5-12-1845 η Επαρχία διατήρησε τα όρια της και ορίστηκε ως έδρα του Έπαρχου η Καρύταινα.

Η Επαρχία Κυνουρίας εμφανίστηκε και αυτή με το Β.Δ. 3-4-1833. Η Επαρχία Κυνουρίας περιελάμβανε τα διοικητικά όρια των Επαρχιών Αγίου Πέτρου και Πραστού. Η πρωτεύουσα της Επαρχίας ήταν ο Πραστός. Οι δήμοι που περιελάμβαναν την Επαρχία ήταν επτά: Θυρέας, Τανίας, Βερβαίων, Πάρνωνος, Δολιανών, Πλατανούντος και Σιταίνης. Στις 9-11-1834 έδρα ορίστηκε ο Άγιος Πέτρος. Με τον σχηματισμό της διοίκησης Κυνουρίας, το 1836 πρωτεύουσα του Έπαρχου ορίστηκε το Άστρος. Με την κατάργηση της διοίκησης Κυνουρίας, η Επαρχία εντάχθηκε στην Μαντινεία. Μαζί με αυτή προσαρτήθηκαν και οι δήμοι της Επαρχίας Πρασιών. Το Β.Δ. 27-11-1840 το οποίο ήταν περί συγχωνεύσεως των δήμων της Επαρχίας Κυνουρίας, δημιούργησε τους παρακάτω 8 δήμους: Λιμναίου, Δολιανών, Πάρνωνος, Τανίας, Θυρέας, Βρασιών, Γλυπίας και Σελινούντος. Το τελευταίο Β.Δ. 5-12-1845 όριζε την πρωτεύουσα, το Λεωνίδιο αλλά έδινε και την δυνατότητα στον Έπαρχο να μεταφέρει την έδρα από την 1^η Απριλίου μέχρι την 1^η Οκτωβρίου στο χωριό Άγιος Ιωάννης¹⁴⁵.

ii. Οι θεσμοί, οι βουλευτές και οι εκλογές από το 1833-1862

Ο Όθωνας έφθασε στην Ελλάδα τον Ιανουάριο του 1833 και αποβιβάστηκε στο Ναύπλιο. Λόγω της μη ενηλικίωσης του, τα καθήκοντα του μέχρι και το 1835, ασκούσαν από την Αντιβασιλεία¹⁴⁶. Η Αντιβασιλεία έθεσε τα θεμέλια της αναδιοργάνωσης της χώρας και επίλυσε

¹⁴⁴ Αποστολόπουλος - Μπέζος, σελ. 22

¹⁴⁵ Στο ίδιο, σελ. 23

¹⁴⁶ Παπαγεωργίου, *Από το γένος στο έθνος*, σελ. 295-361

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

προβλήματα της προηγούμενης περιόδου. Ο Όθωνας ενηλικιώθηκε το 1835 , εκείνο το έτος εγκαινιάστηκε μία νέα περίοδος στην πολιτική ζωή της Ελλάδας¹⁴⁷. Η Βασιλεία του Όθωνα χωρίζεται σε δύο περιόδους. Η πρώτη περίοδος είναι από το 1835 μέχρι το 1843 και η δεύτερη περίοδος από το 1843 μέχρι το 1862.

Από τις πρώτες ενέργειές του Όθωνα και της Αντιβασιλείας ήταν η λήψη μέτρων για την ενίσχυση των κοινωνικών στρωμάτων¹⁴⁸. Το σύστημα διακυβέρνησης ήταν μοναρχικό και απέρριπτε συστηματικά κάθε εφαρμογή των συνταγματικών επιταγών. Σχηματίστηκαν γραμματείες με διοικητικά καθήκοντα, μεταφέρθηκε η πρωτεύουσα στην Αθήνα, αναδιοργανώθηκαν οι ένοπλες δυνάμεις, ρυθμίστηκε το εκκλησιαστικό ζήτημα και έγιναν μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση¹⁴⁹. Τα παραπάνω είναι μερικά από τα έργα που έγιναν τα πρώτα χρόνια του Ελληνικού Βασιλείου. Σύντομα προκλήθηκαν έντονες αντιδράσεις από τους Έλληνες. Οι αντιδράσεις αυτές προκλήθηκαν λόγω του παραγκωνισμού επιφανών στελεχών του καποδιστριακού κόμματος. Επιπροσθέτως η Αντιβασιλεία ενθάρρυνε τον ρόλο των κομμάτων και την παρουσία των ξένων δυνάμεων¹⁵⁰. Η ίδια κατάσταση επικρατούσε και στις αρχές του 1836 που ανέλαβε ο Βασιλιάς Όθωνας. Την περίοδο αυτή , λόγω διαφωνιών μεταξύ των μελών της Αντιβασιλείας και του Όθωνα, οδήγησαν τον τελευταίο σε κινήσεις που ενδυνάμωναν την θέση του. Οι εξωτερικές πιέσεις συνέχιζαν να είναι έντονες και εστίαζαν σε συνταγματικές απαιτήσεις. Το 1841 σχηματίστηκε νέα κυβέρνηση με επικεφαλής τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο. Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος δεν μπόρεσε να συνεργαστεί με τον Όθωνα, και μετά από λίγο στις 8/20 Αυγούστου 1841, παραιτήθηκε. Η δυσαρέσκεια του λαού προς την οθωνική κυβέρνηση, συνένωσε¹⁵¹ αποφασιστικά όλες τις δυνάμεις για την επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου του 1843¹⁵². Με την επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου του 1843, λήγει η περίοδος της απόλυτης μοναρχίας του Όθωνα, η οποία διήρκησε από το 1835 μέχρι το 1843.

---

¹⁴⁷ Τρύφων Ευαγγελίδης, *Ιστορία του Όθωνος βασιλέως της Ελλάδος 1832 - 1862*, Εκδόσεις Ελευθερίας Σκέψις, Αθήνα 2003, σελ. 96-280

¹⁴⁸ Λίνα Λούβη, *Το ελληνικό κράτος 1833-1871. Το πολιτικό πλαίσιο των πρώτων βηματισμών, Ιστορία του νέου ελληνισμού 1770-2000*, τόμος 4ος, Η εθνική εστία και ο ελληνισμός της οθωμανικής αυτοκρατορίας, σελ. 9-12

¹⁴⁹ Στο ίδιο, σελ. 13-18

¹⁵⁰ Καίτη Αρώνη-Τσίχλη, *Αγροτικές εξεγέρσεις στην παλιά Ελλάδα 1833-1881*, Αθήνα 2009., σελ. 70-387

¹⁵¹ Πετρόπουλος - Κουμαριανού, ό. π., σελ. 89-94

¹⁵² Παπαγεωργίου, *Από το γένος στο έθνος* σελ. 393-400

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Κατά την πρώτη περίοδο διακυβέρνησης, στην Αρκαδία τα δεδομένα δεν άλλαξαν πολύ στο πολιτικό πεδίο. Αρχικά το γαλλικό κόμμα κατόρθωσε και συγκρότησε μία ομάδα από Πελοποννήσιους προεστούς, με επικεφαλής τον Αρκά πολιτικό Ρήγα Παλαμίδα. Ο Ρήγας Παλαμίδης προσπάθησε να δημιουργήσει ένα πολιτικό πυρήνα του Γαλλικού κόμματος. Η πολιτική πορεία του Παλαμίδα επηρέαζε την τοπική πολιτική ζωή της Αρκαδίας. Η Τρίπολη ήταν μια περιοχή που είχε τοπική ισχύ και υποστήριξη ο Παλαμίδης. Στις υπόλοιπες επαρχίες, η επιρροή του περιοριζόταν, λόγω του Κολοκοτρωνικού κόμματος. Οι ενέργειες και η συμπεριφορά του Όθωνα¹⁵³ συσπείρωσαν τις πολιτικές δυνάμεις και της Αρκαδίας ως αντιπολίτευση εναντίον του. Κατά την προετοιμασία της επανάστασης του 1843 ο πολιτευτής της Επαρχίας Μαντινείας, Ρήγας Παλαμίδης υπήρξε ένας από τους πρωτεργάτες της επανάστασης¹⁵⁴.

α. Εκλογές 1843

Στην εκλογή πληρεξούσιων το 1843 για τη Αρκαδία εκλέχθηκαν : Αθανάσιος Γρηγοριάδης, Αναγνώστης Παππατσώρης, Νικόλαος Πονηρόπουλος, Ιωάννης Τομαράς, Κωνσταντίνος Κολοκοτρώνης, Ματθαίος Πρωτόπαπας, Αναγνώστης Κοντάκης, Δήμος Κανελλόπουλος, Τζανέτος Χριστόπουλος, Γεώργιος Αντωνόπουλος, Κανέλλος Δηλιγιάννης, Βασίλειος Δημητρακόπουλος, Νικόλαος Μπούκουρας, Δημήτριος Πλαπούτας, Κώστας Παναγιώτου, Αριστείδης Αναγνωσταράς, Χρήστος Μηλιάνης, Νικήτας Σταμετόπουλος, Νικόλαος Φλέσσας, Εμμανουήλ Τσούχλος, Ρήγας Παλαμίδης, Γεώργιος Ρεβελιώτης, Γεώργιος Παπαδόπουλος και Βασίλειος Χρηστακόπουλος. Οι περισσότεροι από τους παραπάνω υπήρξαν αγωνιστές του 1821 ή διατέλεσαν δίπλα στον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη. Ο νέος κυβερνητικός σχηματισμός του 1844 δεν στάθηκε ικανός να εξαλείψει ανταγωνισμούς στο επίπεδο της Αρκαδίας αλλά και της ελληνικής επικράτειας. Η κυβέρνηση του Ανδρέα Μεταξά δεν μπόρεσε να αντιμετωπίσει ποικίλες δυσχέρειες και παραιτήθηκε, τον Φεβρουάριο του 1844. Την τοπική ισχύ της Αρκαδίας την περίοδο της απόλυτης μοναρχίας φαίνεται να την κατέχουν ο στρατιωτικός Ιωάννης Κολοκοτρώνης και ο πολιτικός Νικόλαος Σπηλιάδης. Αυτοί οι δύο καθόριζαν την πολιτική ζωή της Αρκαδίας, επηρεάζοντας την σε εξελίξεις ευρύτερης σημασίας.

---

¹⁵³ Ήβη Μαυρομουστακάτου, *Το ελληνικό κράτος 1833-1871. Πολιτικοί θεσμοί και διοικητική οργάνωση, Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, τόμος 4ος, Το ελληνικό κράτος 1833-1871. Η εθνική εστία και ο ελληνισμός της οθωμανικής αυτοκρατορίας, Αθήνα 2003, σελ. 37-39

¹⁵⁴ Πετρόπουλος - Κουμαριανού, ό. π., σελ. 90

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Οι προαναφερόμενοι ανήκαν στο ρωσικό κόμμα. Δύο ακόμα σημαντικά πρόσωπα της τοπικής ζωής αλλά και του γαλλικού κόμματος¹⁵⁵ ήταν ο Βασίλειος Χρηστακόπουλος¹⁵⁶ και ο Ρήγας Παλαμήδης .Η πολιτική οργάνωση και η συμπεριφορά των εκλογέων της Αρκαδίας είχαν ως κριτήριο απόφασης τις οικονομικές σχέσεις ,τις πολιτισμικές παραδόσεις και τις τοπικές φατρίες.

Μετά την παραίτηση του Ιωάννη Μεταξά (Ρωσικό κόμμα) και την σύνταξη του νέου συντάγματος, ο Όθωνας τοποθέτησε στην θέση πρωθυπουργίας τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο (Αγγλικό κόμμα). Νωρίτερα είχε κάνει πρόταση και στον Ιωάννη Κωλέττη (Γαλλικό κόμμα) αλλά για λόγους διαφωνίας στην κατανομή των υπουργείων, αρνήθηκε να συνεργαστεί με τον Μαυροκορδάτο. Η διεξαγωγή των πρώτων κοινοβουλευτικών εκλογών στην Ελλάδα, έγιναν το καλοκαίρι του 1844. Πολλά λάθη έγιναν στην διεξαγωγή των εκλογών κάτι το οποίο προκάλεσε την αντίδραση της αντιπολίτευσης ¹⁵⁷ . Αντιπολίτευση του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου (Αγγλικό κόμμα) ήταν οι εκπρόσωποι του ρωσικού και του γαλλικού κόμματος¹⁵⁸. Οργανώθηκε προπαγάνδα από εφημερίδες, έγιναν ένοπλες εξεγέρσεις και διαδηλώσεις σε όλες τις Επαρχίες της Αρκαδίας. Σημαντικό ρόλο για τον αντιπολιτευτικό ξεσηκωμό της Αρκαδίας έπαιξαν ο Ρήγας Παλαμήδης (Γαλλικό κόμμα)¹⁵⁹ και ο Κωνσταντίνος Κολοκοτρώνης (Ρώσικο κόμμα). Όλες αυτές οι ενέργειες υποχρέωσαν ακόμα και τον Όθωνα¹⁶⁰ να αποστασιοποιηθεί από τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο¹⁶¹.

β. Εκλογές 1844

Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος έβλεπε ότι εκτός από την αντιπολίτευση που είχε να αντιμετωπίσει , άρχισε να χάνει την υποστήριξη από την αγγλική πολιτική. Οι εκλογές διεξήχθησαν ταυτόχρονα σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια, και διήρκησαν περισσότερο από το προβλεπόμενο. Αυτή η κωλυσιεργία διευκόλυνε τις περιπτώσεις παρεμβάσεων και της

---

¹⁵⁵ Παπαγεωργίου, *Από το γένος στο έθνος* σελ. 404- 405

¹⁵⁶ Ευαγγελίδης, ό. π., σελ. 294

¹⁵⁷ Αρώνη- Τσίγλη, ό. π., σελ. 230-233

¹⁵⁸ Ευαγγελίδης, ό. π., σελ. 288-289

¹⁵⁹ Νικηφόρος Διαμαντούρος, *Περίοδος συνταγματικής μοναρχίας, Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τόμος 13ος, Νεώτερος ελληνισμός 1833-1881, Αθήνα 1977, σελ. 115-117

¹⁶⁰ Απόστολος Βακαλόπουλος, *Νέα ελληνική ιστορία 1204-1985*, Θεσσαλονίκη 2001, σελ. 247

¹⁶¹ Παπαγεωργίου, *Από το γένος στο έθνος*, σελ 424-428

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

ενδεχόμενης νόθευσης της κάλπης αλλά και των εκλογικών καταλόγων¹⁶². Τελικά ο Μαυροκορδάτος αναγκάστηκε να παραιτηθεί¹⁶³ στις 4/7 Αυγούστου του 1844. Οι εκλογές ανέδειξαν νικητή τον Ιωάννη Κωλέττη (Γαλλικό κόμμα). Αν και το Γαλλικό κόμμα ήρθε τρίτο στην προτίμηση του ελληνικού λαού, σχημάτισε κυβέρνηση συνασπισμού με το Ρωσικό κόμμα. Ο στόχος της κυβέρνησης του Ιωάννη Κωλέττη ήταν η διασφάλιση ενός κυβερνητικού σχήματος αφοσιωμένου στη γαλλική επιρροή. Ο Κωλέττης για να διασφαλίσει την θέση του, ανέλαβε κρίσιμα υπουργεία και τοποθέτησε σε καίριες θέσεις υποστηρικτές του¹⁶⁴. Με αυτό τον τρόπο θα μπορούσε να ελέγχει και να παρεμβαίνει στην εκλογική διαδικασία¹⁶⁵. Το φθινόπωρο του 1844 αναφέρονται ότι έγιναν κάποιες παρεμβάσεις στο πλαίσιο της βουλευτικής εκλογής. Πολλές υποθέσεις εκκρεμούσαν στο αρμόδιο τμήμα της βουλής όπου ήταν αυτό που ακύρωνε ή επικύρωνε, την εκλογή των υποψηφίων¹⁶⁶. Αναφέρονται ότι έγιναν πολλές ακυρώσεις αποτελεσμάτων το οποίο είχε ως στόχο την επικράτηση εκπροσώπων του Ρωσικού και του Γαλλικού κόμματος¹⁶⁷. Στην περίπτωση της Αρκαδίας εκλέχτηκαν οι βουλευτές: Επαρχία Γόρτυνος: Κωνσταντίνος Κολοκοτρώνης, Δημήτριος Πλαπούτας, Κανέλλος Δηλιγιάννης, Νικόλαος Μπούκουρας¹⁶⁸, Επαρχία Μεγαλοπόλεως: Νικήτας Σταματελόπουλος, Δημήτριος Σακελλαριάδης¹⁶⁹, Επαρχία Μαντινείας :Βασίλειος Δημητρακόπουλος, Παναγιώτης Βαρβόγλης, Γεώργιος Ρεβελιώτης¹⁷⁰, Επαρχία Κυνουρίας: Αναγνώστης Κοντάκης, Ιωάννης Ζαφειρόπουλος, Μιχαήλ Τροχάνης¹⁷¹. Το γεγονός που μπορεί να θεωρηθεί ως παράδειγμα των παρεμβάσεων του αρμόδιου τμήματος της βουλής, είναι η μη εκλογή του Αρκά Ρήγα Παλαμήδη. Αναφέρονται πολλά γεγονότα που επικύρωναν αλλά και ακύρωναν πολλές ψήφους που ήταν υπέρ του Ρήγα.

---

¹⁶² Πρωτοψάλτης Ε. Γ., *Περί του πληθυσμού και της εγγείου κτήσεως εν Πελοποννήσω προ και μετά την επανάστασιν του 1821*, Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά 1962, σελ. 136-137

¹⁶³ Αλκιβιάδης Προβατάς, *Πολιτική ιστορία της Ελλάδος από 1821 μέχρι 1980. Νομοθετικά και εκτελεστικά σώματα*, Αθήνα 1980, σελ. 245

¹⁶⁴ Γεώργιος Καρανικόλας, *Νόθες εκλογές στην Ελλάδα (1844-1936)*, Αθήνα 1973., σελ. 29-35

¹⁶⁵ Μαυρομουστακάτου, ό. π., σελ. 45

¹⁶⁶ Διαμαντούρος, ό. π., σελ. 118-119

¹⁶⁷ Νίκος Αλιβιζάτος, *Το σύνταγμα και οι εχθροί του στη νεοελληνική ιστορία, 1800-2010*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2011, σελ. 99

¹⁶⁸ Πρακτικά των συνεδριάσεων της βουλής των Ελλήνων κατά την πρώτην σύνοδον του έτους 1844, σελ. 143

¹⁶⁹ Στο ίδιο, σελ. 149

¹⁷⁰ Στο ίδιο, σελ. 460

¹⁷¹ Στο ίδιο, σελ. 716

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας έδωσε το προβάδισμα στον Παναγιώτη Βαρβόγλη. Οι αντιδράσεις που προέκυψαν όμως, έκαναν την ελληνική κυβέρνηση να αναγνωρίσει ως νόμιμους βουλευτές της Επαρχίας Μαντινείας τον Ρήγα Παλαμίδα, τον Παναγιώτη Βαρβόγλη και Γεώργιο Ρεβελιώτη¹⁷².

γ. Εκλογές 1847

Όπως αναφέραμε και παραπάνω στις 6 Αυγούστου του 1844, σχηματίζεται κυβέρνηση με τον Ιωάννη Κωλέττη (Γαλλικό κόμμα) στην οποία συμμετείχε και ο Ανδρέας Μεταξάς (Ρωσικό κόμμα). Αυτή η συμμαχία δεν παρέμεινε για μεγάλο διάστημα, διότι ο Ανδρέας Μεταξάς αποχώρησε από την κυβέρνηση στις 26 Ιουλίου του 1845. Αυτή η αποχώρηση υπήρξε πλήγμα για τον Ιωάννη Κωλέττη επειδή πλέον ήταν μόνος του και έπρεπε να διαχειριστεί τις πιέσεις που δεχόταν από την αγγλική πολιτική. Οι πιέσεις της αγγλικής πολιτικής σχετίζονταν με την όξυνση των σχέσεων ανάμεσα στην Γαλλία και την Αγγλία το 1846. Η Αγγλία ασκούσε πιέσεις στην κυβέρνηση του Ιωάννη Κωλέττη με σκοπό να την αποσπάσει από την Γαλλική επιρροή¹⁷³. Προσπάθησε να χρησιμοποιήσει ως μέσα την κατοχή της Κρήτης αλλά και των Ιονίων νήσων¹⁷⁴. Την εποχή εκείνη τα Ιόνια νησιά βρίσκονταν υπό αγγλική κατοχή ενώ η Κρήτη υπό οθωμανική¹⁷⁵. Πιέσεις δεχόταν και από το Ρωσικό κόμμα, το οποίο από την πλευρά του ήθελε να επικρατήσει η επιρροή της Ρωσίας. Ο Ιωάννης Κωλέττης δεν πτοήθηκε από την ισχυρή αντιπολίτευση που είχε και υποστηριζόταν από τον Βασιλιά Όθωνα και τη γαλλική πολιτική. Οι αδυναμίες στο κυβερνητικό σχήμα του Ιωάννη Κωλέττη ήταν πολλές και αποσταθεροποιούσαν το πολιτικό σκηνικό στο εσωτερικό αλλά και το εξωτερικό της χώρας. Η αποσταθεροποίηση της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας αντικατοπτρίζεται στο περιστατικό άρνησης του πρεσβευτή της οθωμανικής αυτοκρατορίας Κωνσταντίνου Μουσούρου να παραχωρήσει διαβατήριο στον υπασπιστή του Βασιλιά Όθωνα, Τσάμη Καρατάσσου. Αυτή η στάση οδήγησε σε διπλωματικό επεισόδιο. Δεδομένου της κατάστασης ο Βασιλιάς Όθωνας προχώρησε στην διάλυση της Βουλής και στην προκήρυξη εκλογών, τον Απρίλιο του 1847. Οι εκλογές ανέδειξαν νικητή τον

---

¹⁷² Πρακτικά των συνεδριάσεων της βουλής των Ελλήνων κατά την πρώτην σύνοδον του έτους 1844, ό. π., σελ. 460-461

¹⁷³ Παπαγεωργίου, *Από το γένος στο έθνος*, σελ. 428-435

¹⁷⁴ Λούβη, ό. π., σελ. 19-20.

¹⁷⁵ Διαμαντούρος, ό. π., σελ. 126-129

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Ιωάννη Κωλέττη ο οποίος εξασφάλισε τις περισσότερες από τις 127 βουλευτικές έδρες¹⁷⁶. Η νίκη του Ιωάννη Κωλέττη ενίσχυσε τη θέση του Βασιλιά Όθωνα αλλά και την γαλλική επιρροή. Στην Αρκαδία εκλέχτηκαν συνολικά δεκατρείς βουλευτές. Αυτοί ήταν στην: Επαρχία Μαντινείας : Κωνσταντίνος Μανέτας, Θεόδωρος Πετρινός, Ρήγας Παλαμίδης και Αλέξανδρος Αλεξανδρόπουλος, Επαρχία Κυνουρίας: Ματθαίος Πρωτόπαππας, Ιωάννης Ζαφειρόπουλος, Εμμανουήλ Τσούχλος, Επαρχία Γόρτυνος: Κωνσταντίνος Κολοκοτρώνης, Δημήτριος Πλαπούτας, Δημήτριος Μπούκουρας, Γεώργιος Αντωνόπουλος, Επαρχία Μεγαλοπόλεως: Δημήτριος Σακελλαριάδης και ο Νικόλαος Μπουτούνας.

Η θητεία του Ιωάννη Κωλέττη υπήρξε σύντομη διότι στα τέλη του καλοκαιριού, απεβίωσε. Η κυβέρνηση που πήρε την θέση του ήταν του Κίτσου Τζαβέλα και αποτελούσε έναν συνασπισμό του Γαλλικού και του Ρωσικού κόμματος. Τον Σεπτέμβριο του 1847 ανέλαβε τα καθήκοντα του. Σε αυτή την θέση ο Ρήγας Παλαμίδης υπήρξε υπουργός Εξωτερικών¹⁷⁷. Οι αναταραχές δεν έλειψαν και την περίοδο αυτή. Καθ όλη την περίοδο μέχρι και το 1850 παρατηρούμε πολλές εξεγέρσεις που κατά κύριο λόγο γίνονταν στην Πελοπόννησο¹⁷⁸. Οι εξεγέρσεις της Ελλάδας αποτελούν ένα αποτέλεσμα γενικά των επαναστάσεων του 1848 που λαμβάνουν χώρα στην Ευρώπη και έχουν σκοπό την αλλαγή πολιτεύματος. Αποτέλεσμα αυτή της αναστάτωσης ήταν η αναπροσαρμογή της πολιτικής του Βασιλιά Όθωνα. Η κατάσταση αυτή μαζί με την πίεση που δέχεται η ελληνική κυβέρνηση από την αγγλική πολιτική, επηρεάζει τον Κίτσο Τζαβέλα και τον υποχρεώνει να δηλώσει παραίτηση τον Μάρτιο του 1848. Η κυβέρνηση αντικαταστάθηκε από το συμμαχικό υπουργείο που είχε πρόεδρο, τον Γεώργιο Κουντουριώτη. Το συμμαχικό υπουργείο ανασχηματίζεται δύο φορές μέσα στο 1848 και επιτυγχάνει την καταστολή των κινημάτων στη Ελλάδα. Άλλο ένα φαινόμενο που παρατηρούμε την εποχή αυτή, ήταν οι κακές σχέσεις που είχε η Ελλάδα με την Αγγλία. Η Αγγλία για τον λόγο ότι δεν είχε σημαντική επιρροή στην ελληνική κυβέρνηση προσπάθησε να πιέσει την ελληνική πλευρά με διάφορους τρόπους. Για παράδειγμα είχε αξίωση για τα ελληνικά νησιά και υποστήριζε ότι έπρεπε να συμπεριληφθούν κάποια από αυτά στην Ιόνια πολιτεία. Τα δεδομένα και οι πιέσεις

---

¹⁷⁶ Αλιβιζάτος, ό. π., σελ. 99

¹⁷⁷ Παπαγεωργίου, *Από το γένος στο έθνος*, σελ. 443

¹⁷⁸ Στο ίδιο, σελ. 449

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

άρχισαν να κατευνάζονται όταν το αγγλικό κόμμα συμμετείχε με εκπροσώπους του¹⁷⁹, στην κυβέρνηση του Αντώνιου Κριεζή.

δ. Εκλογές 1850

Η κυβέρνηση του Αντώνιου Κριεζή προκήρυξε βουλευτικές εκλογές¹⁸⁰, τον Σεπτέμβριο του 1850. Εκείνη την περίοδο ο Βασιλιάς Όθωνας απουσίαζε από την χώρα. Οι εκλογές διεξήχθησαν ένα μήνα μετά¹⁸¹ και επιστρατεύτηκαν όλα τα μέσα για την εκλογή των κυβερνητικών υποψηφίων¹⁸². Ένα από τα μέσα που χρησιμοποιήθηκε ήταν η τοποθέτηση ατόμων εμπιστοσύνης που θα βοηθούσαν στο τελικό αποτέλεσμα των εκλογών. Ως παράδειγμα μπορούμε να παραθέσουμε την αλλαγή του νομάρχη Αρκαδίας. Ο νομάρχης Αρκαδίας μέχρι και λίγο πριν την προκήρυξη εκλογών ήταν ο Αθανάσιος Καστανάς. Αυτός αντικαταστάθηκε από τον Εμμανουήλ Μελετόπουλο¹⁸³. Οι εκλογές του 1850 διήρκεσαν οκτώ ημέρες, και η αναμέτρηση έβγαλε νικητή τον Αντώνιο Κριεζή¹⁸⁴. Ο Αντώνιος Κριεζής έλαβε 100 έδρες από τις 131 και κυβέρνησε την Ελλάδα μέχρι το 1853. Η νομαρχία Αρκαδίας είχε αναρτήσει πρόγραμμα που όριζε το σημείο κάθε κάλπης στις επαρχίες. Η κάθε κάλη θα φυλασσόταν από την εφορευτική επιτροπή και από στρατιωτική δύναμη. Η σφράγιση και αποσφράγιση της κάλπης θα γινόταν μόνο από την εφορευτική επιτροπή. Οι βουλευτές που εξελέγησαν ήταν :

Επαρχία Γόρτυνος : Πέτρος Δηλιγιάννης, Δημήτριος Μπούκουρας, Λάμπρος Ροϊλός, Κωνσταντίνος Λαμπρινόπουλος, Επαρχία Κυνουρίας: Νικόλαος Ματθαίου, Αναγνώστης Κοντάκης, Εμμανουήλ Καραμάνος, Επαρχία Μαντινείας: Ηλίας Δωϊλάς, Θεόδωρος Πετρινός, Κωνσταντίνος Μανέτας, Παναγιώτης Βαρβογλής, Επαρχία Μεγαλοπόλεως: Νικόλαος Μπούτουνας, Δημήτριος Σακκελαριάδης¹⁸⁵.

---

¹⁷⁹ Παπαγεωργίου, *Από το γένος στο έθνος*, σελ. 450-454

¹⁸⁰ Δημήτριος Κυριακόπουλος, *Πολιτική και κοινοβουλευτική ιστορία Αρκαδίας (1828-1985). Πολιτικοί αγώνες για ανεξαρτησία, ελευθερίες, δημοκρατία. Αρκάδες πρωθυπουργοί, υπουργοί, βουλευτές, γερουσιαστές. Οι μεγαλύτερες πολιτικές οικογένειες της Αρκαδίας*, Αθήνα 1990., σελ. 157

¹⁸¹ Προβατάς, ό. π., σελ. 136

¹⁸² Αλιβιζάτος, ό. π., σελ. 99

¹⁸³ Καρανικόλας, ό. π., σελ. 92

¹⁸⁴ Διαμαντούρος, ό. π., σελ. 142-143

¹⁸⁵ Πρακτικά των συνεδριάσεων της βουλής κατά την πρώτην σύνοδον της τρίτης περιόδου, ό. π., σελ. 70-72

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Η κυβέρνηση του Αντώνιου Κριεζή εξομάλυνε την εσωτερική και εξωτερική πολιτική κατάσταση¹⁸⁶. Τα πράγματα άρχισαν να αλλάζουν την εποχή του κριμαϊκού πολέμου¹⁸⁷ 1853-1856. Ο κριμαϊκός πόλεμος ξέσπασε με πρόσχημα τους Αγίους Τόπους και την προστασία τους. Η Ρωσία κήρυξε τον πόλεμο στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Οι ενέργειες της Ρωσίας ενίσχυσαν την ενότητα του ελληνικού λαού, ο οποίος οραματιζόταν την πραγματοποίηση της Μεγάλης Ιδέας. Ωστόσο αυτές οι ενέργειες δεν είχαν θετικό αντίκτυπο στην εξωτερική πολιτική της Ελλάδας¹⁸⁸ και ήταν αναγκαία η προκήρυξη εκλογών το συντομότερο δυνατόν.

ε. Εκλογές 1853

Οι βουλευτικές εκλογές προκηρύχθηκαν για τον Οκτώβριο του 1853 από τον Αντώνιο Κριεζή. Ο Κριεζής είχε την υποστήριξη του Όθωνα και θεωρείται ότι είχε φιλοβασιλικά αισθήματα για αυτό τον λόγο η θητεία του διήρκεσε επί μακρόθεν χρονικό διάστημα¹⁸⁹. Οι παρεμβάσεις και οι τοποθετήσεις στην εκλογική διαδικασία δεν περιορίστηκαν και σε αυτή την εκλογική αναμέτρηση¹⁹⁰, προκειμένου να αναδειχθούν νικητές οι υπουργικοί υποψήφιοι βουλευτές¹⁹¹. Οι εκλογικές διαδικασίες στην Αρκαδία, διεξήχθησαν χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα. Οι βουλευτές που εξελέγησαν ήταν: Επαρχία Μαντινείας: Ιωάννης Ταμπακόπουλος, Γεώργιος Ρεβελιώτης, Παναγιώτης Βαρβόγλης¹⁹², Βασίλειος Δημητρακόπουλος, Επαρχία Γόρτυνος: Πέτρος Δηλιγιάννης, Νικόλαος Μπούκουρας, Κωνσταντίνος Λαμπρινόπουλος, Γεώργιος Λαμπρινόπουλος, Επαρχία Μεγαλοπόλεως: Γεώργιος Κεραλάς, Αναγνώστης Τσάκας, Επαρχία Κυνουρίας: Αναγνώστης Κοντάκης, Εμμανουήλ Τσούγλος, Νικόλαος Ματθαίου¹⁹³. Ένα σημαντικό στοιχείο των συγκεκριμένων εκλογών υπήρξε το υψηλό ποσοστό αποχής. Η περιοχή της Πελοποννήσου ήταν δυσαρεστημένη και αυτό φαίνεται από το μεγάλο ποσοστό αποχής της. Στην περιοχή της Αρκαδίας, οι περισσότεροι κάτοικοι δεν έλαβαν μέρος στις εκλογές, βέβαια οι κάλπες υπήρξαν γεμάτες κατ

¹⁸⁶ Ευαγγελίδης, ό. π., σελ. 499-595

¹⁸⁷ Βακαλόπουλος, ό. π., σελ. 254

¹⁸⁸ Στέφανος Παπαδόπουλος, *Ο Κριμαϊκός Πόλεμος και ο ελληνισμός, Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τόμος ΙΓ', Νεώτερος ελληνισμός από το 1833 ως το 1881, Αθήνα 1977, σελ. 143-148

¹⁸⁹ Ευαγγελίδης, ο.π., σελ. 390-391

¹⁹⁰ Καρανικόλας, ό. π., σελ. 126-127

¹⁹¹ Αλιβιζάτος, ό. π., σελ. 99

¹⁹² Καρανικόλας ς, ό. π., σελ. 129

¹⁹³ Πρακτικά των συνεδριάσεων της βουλής κατά την πρώτην σύνοδον της τέταρτης περιόδου. σελ. 231

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

εντολή του νομάρχη και της παρέμβασης των εφορευτικών επιτροπών, που σκοπό είχαν την ανάδειξη νικητών των υπουργικών υποψηφίων¹⁹⁴.

στ. Εκλογές 1856

Ο κριμαϊκός πόλεμος επηρέασε κατά αρνητικό τρόπο όλη την περίοδο από τις 30 Οκτωβρίου του 1853 έως τις 05 Οκτωβρίου του 1856¹⁹⁵. Η περίοδος αυτή υπήρξε πολύ δύσκολη. Αρχικά υπήρξε λοιμώδης επιδημία στην Ελλάδα. Αυτό το γεγονός μαζί με την δυσαρέσκεια του λαού στο πρόσωπο του Αντώνιου Κριεζή, έκανε τον Όθωνα να τον απομακρύνει από την κυβέρνηση. Στην πραγματικότητα ο Αντώνιος Κριεζής απομακρύνθηκε από τον Όθωνα λόγω της ουδετερότητας που είχε κρατήσει στον Κριμαϊκό πόλεμο¹⁹⁶. Η αντικατάσταση του έγινε στις 13 Μαΐου του 1854, όταν αποβιβάστηκαν στον Πειραιά περίπου 2000 στρατιώτες της Αγγλίας και της Γαλλίας¹⁹⁷. Η κυβέρνηση του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου αντικατέστησε τον Κριεζή και μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα κατάφερε να σταματήσει τα επαναστατικά μέτωπα της Ηπείρου, της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας. Επιπροσθέτως καταπολέμησε το φαινόμενο της ληστείας, και εξασφάλισε υπογραφή συνθήκης με την οθωμανική αυτοκρατορία, η οποία ρύθμιζε το εμπόριο και την ναυτιλία¹⁹⁸. Οι Άγγλοι και οι Γάλλοι καθώς και ο Όθωνας δεν είχαν μείνει ικανοποιημένοι με τους χειρισμούς, του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου. Το αποτέλεσμα ήταν να τον αναγκάσουν να δηλώσει παραίτηση τον Σεπτέμβριο του 1855¹⁹⁹. Το κυβερνητικό σχήμα που διαδέχτηκε τον Μαυροκορδάτο ήταν του Δημήτριου Βούλγαρη. Η κυβέρνηση του Βούλγαρη έμεινε στην εξουσία μέχρι το φθινόπωρο του 1857. Βέβαια νωρίτερα στις 6 Νοεμβρίου του 1856, έγιναν εκλογές όπου ανέδειξαν νικητή τον Δημήτριο Βούλγαρη με απόλυτη πλειοψηφία 140 εδρών. Οι βουλευτές της Αρκαδίας που εξελέγησαν το 1856 ήταν : Επαρχία Καρύταινας: Κωνσταντίνος Πλαπούτας, Νικόλαος Μπούκουρας, Γεώργιος Αντωνόπουλος, Πέτρος Δεληγιάννης, Επαρχία Κυνουρίας: Εμμανουήλ Τσούχλος, Νικόλαος Ματθαίου, Νικόλαος Παναγιώτου, Επαρχία Μαντινείας: Ιωάννης Ταμπακόπουλος, Μιχαήλ Σκαλιστήρης, Γεώργιος Ρεβελιώτης, Βασίλειος

---

¹⁹⁴ Καρανικόλας, ό. π., σελ. 156-161

¹⁹⁵ Κώστας Διγκαβές, *Εκλογές στην Ελλάδα 1844-1985*, Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 1-18

¹⁹⁶ Παπαδόπουλος, ό. π., σελ. 148.

¹⁹⁷ Παπαγεωργίου, *Από το Γένος στο Έθνος*, σελ. 475

¹⁹⁸ Παπαδόπουλος, ό. π., σελ. 168

¹⁹⁹ Λούβη, ό. π., σελ. 21

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Δημητρακόπουλος, Επαρχία Μεγαλοπόλεως: Γεώργιος Κεφαλάς, Αναγνώστης Τσάκας²⁰⁰. Οι εκλογές προκηρύχθηκαν τον Οκτώβριο του 1856 και πραγματοποιήθηκαν ένα μήνα μετά. Οι βουλευτικές εκλογές του 1856 πραγματοποιήθηκαν με πολλές κρατικές επεμβάσεις για να μπορέσει να αλλοιωθεί το αποτέλεσμα. Τοπικοί εκπρόσωποι χρησιμοποιούσαν μεθόδους όπως την προσθαφαίρεση τεθνεώτων, εκβιασμό και εξαναγκασμό ψηφοφόρων, νόθευση εκλογικών αποτελεσμάτων, και ανάρμοστη συμπεριφορά στα μέλη των εφορευτικών επιτροπών²⁰¹. Η εκλογική διαδικασία στην Αρκαδία διαπιστώνεται ότι δεν πραγματοποιήθηκε σε ατμόσφαιρα τεταμένη.

ζ. Εκλογές 1859

Οι παραδοσιακοί κομματικοί σχηματισμοί διαλύθηκαν μετά το τέλος του Κριμαϊκού πολέμου. Το διάστημα που ακολούθησε ανέδειξε νέες πολιτικές δυνάμεις και πρόσωπα. Ο Όθωνας την περίοδο μέχρι το 1859 ενίσχυσε την αντιπολιτευτική πολιτική του διότι στόχευε σε προσωπικές ωφέλειες. Η κυβέρνηση του Δημήτριου Βούλγαρη προσπάθησε να ενισχύσει την εσωτερική ανάπτυξη του κράτους²⁰². Οι πρώτες συγκρούσεις ανάμεσα στον Βούλγαρη και τον Όθωνα δεν άργησαν να φανούν, διότι ο πρώτος είχε ελεγκτική και παρεμβατική συμπεριφορά²⁰³. Αυτό ο Δημήτριος Βούλγαρης δεν το δεχόταν και δήλωσε την παραίτησή²⁰⁴ του στις 13/21 Νοεμβρίου του 1857. Η κυβέρνηση που αντικατέστησε τον Βούλγαρη, ήταν του Αθανάσιου Μιαούλη. Η οικονομική ανασυγκρότηση συνεχιζόταν σταδιακά παρά τις έντονες κοινωνικοπολιτικές εντάσεις. Οι κοινωνικοπολιτικές εντάσεις έλαβαν χώρα στο εσωτερικό της Ελλάδας, με αντιδυναστικές εκδηλώσεις²⁰⁵. Ο Όθωνας βλέποντας ότι δεν μπορούσε να διαχειριστεί την κατάσταση, κήρυξε το τέλος της βουλευτικής περιόδου. Αμέσως μετά έδωσε εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στον Ανδρέα Μεταξά. Ο Μεταξάς δεν μπόρεσε να δημιουργήσει έναν σύγχρονο κυβερνητικό σχηματισμό και ανάγκασε τον Όθωνα να

---

²⁰⁰ Πρακτικά των συνεδριάσεων της βουλής κατά την πρώτην σύνοδον της πέμπτης περιόδου, σελ.1008-1009

²⁰¹ Καρανικόλας, ό. π., σελ. 163-179

²⁰² Λούβη, ό. π., σελ. 21

²⁰³ Παπαγεωργίου, *Από το Γένος στο Έθνος*, σελ. 479-483

²⁰⁴ Προβατάς, ό. π., σελ. 270

²⁰⁵ Οδυσσεάς Δημητρακόπουλος, *Στροφή της κυβερνητικής πολιτικής προς την εσωτερική ανάπτυξη της χώρας, Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τόμος ΙΓ', Νεώτερος ελληνισμός από το 1833 έως το 1881, Αθήνα 1977, σελ. 172-

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

ανασηματίζει την κυβέρνηση του Αθανάσιου Μιαούλη²⁰⁶. ο οποίος όμως δεν κατάφερε να προχωρήσει στη συγκρότηση ενός βιώσιμου κυβερνητικού σχήματος. Επιπροσθέτως ο Όθωνας ήθελε να δημιουργήσει έναν κυβερνητικό σχηματισμό που θα αποτελούνταν και από άτομα της αντιπολιτευτικής δύναμης. Ως παράδειγμα μπορούμε να πάρουμε, την πρόταση που έκανε στον Ρήγα Παλαμίδα να αναλάβει το υπουργείο των εσωτερικών. Ο Ρήγας Παλαμίδης υπήρξε πολιτευτής στην Επαρχία Μαντινείας και ανήκε στην αντιπολίτευση. Η απάντηση του Ρήγα ήταν θετική και έτσι ανέλαβε το υπουργείο των εσωτερικών²⁰⁷. Οι φιλελεύθερες ιδέες των ευρωπαϊκών χωρών επηρέασαν το εσωτερικό της χώρας σε μία νέα περίοδο αμφισβήτησης για την Βασιλεία του Όθωνα²⁰⁸. Τελικά μετά πάλι από πίεση του στέμματος η κυβέρνηση του Αθανάσιου Μιαούλη παραιτήθηκε²⁰⁹ στις 29 Μαΐου/ 9 Ιουνίου του 1859. Οι βουλευτικές εκλογές προκηρύχθηκαν την 1^η Αυγούστου του 1859 και πραγματοποιήθηκαν μέσα στο επόμενο δίμηνο²¹⁰. Οι εκλογές διενεργήθηκαν με μεγάλη πολιτική ένταση. Η πολιτική ένταση οφειλόταν στο αίτημα ελευθερίας του εκλογικού δικαιώματος χωρίς να υπάρχουν τα φαινόμενα καταναγκασμού. Παρά την πολιτική ένταση, οι εκλογικές διαδικασίες δεν διαφοροποιήθηκαν σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο²¹¹ (νόθευση αποτελεσμάτων και καταλόγων). Λόγω των φαινομένων που παρουσιάστηκαν στις εκλογικές διαδικασίες, η κυβέρνηση²¹² υποχρεώθηκε να εκδώσει πρόγραμμα που αναφερόταν στην ελεύθερη διεξαγωγή των επικείμενων εκλογών²¹³. Η βουλευτική εκλογή στην Αρκαδία ξεκίνησε στις 9 Σεπτεμβρίου 1859. Όλη η διαδικασία διήρκησε μέχρι τις 16 Σεπτεμβρίου²¹⁴ 1859. Δυσλειτουργίες φαίνεται ότι σημειώθηκαν σε κάποιες Επαρχίες της Αρκαδίας λόγω απουσίας κάποιων ατόμων από εφορευτικές επιτροπές. Ο νομάρχης Αρκαδίας μέσα από μια προκήρυξη του έδωσε μια ημέρα παράταση για την

---

²⁰⁶ Παπαγεωργίου, *Από το Γένος στο Έθνος*, σελ. 489-490

²⁰⁷ Δημητρακόπουλος, ό. π., σελ. 187-188

²⁰⁸ Παπαγεωργίου, *Από το Γένος στο Έθνος*, σελ. 488-500

²⁰⁹ Προβατάς, ό. π., σελ. 271

²¹⁰ Στο ίδιο, σελ. 279

²¹¹ Καρανικόλας, ό. π., σελ. 202-224

²¹² Αλιβιζάτος, ό. π., σελ. 99

²¹³ Δημήτριος Δημητρακάκης, *Απομνημονεύματα ή ενθυμήματα και διηγήσεις ενός κοινοβουλευτικού του 19ου αιώνα*, Αθήνα 2013, σελ. 146-148

²¹⁴ Εφημερίδα *Βελτίωσις*. (Τρίπολη), φ. 374 (10 Σεπτεμβρίου 1859)

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

ολοκληρωθούν οι εκλογές²¹⁵. Οι εκλεγέντες βουλευτές τη Αρκαδίας ήταν: Επαρχία Καρύταινας: Ανδρέας Δεληγιάννης, Γεώργιος Πλαπούτας, Πέτρος Δεληγιάννης, Α. Αντωνόπουλος, Επαρχίας Κυνουρίας: Εμμανουήλ Τσούχλος, Χαράλαμπος Χρηστόπουλος, Νικόλαος Παναγιώτου, Επαρχία Μαντινείας: Βασίλειος Παλαμήδης, Αλέξανδρος Αλεξανδρόπουλος, Ιωάννης Ταμπακόπουλος, Γεώργιος Ρεβελιώτης, Επαρχία Μεγαλοπόλεως: Νικόλαος Δικαίος, Δημήτριος Σακελλαριάδης²¹⁶. Η σχηματισμός του Αθανάσιου Μιαούλη κέρδισε τις εκλογές έχοντας λάβει τις 120 από τις 139 έδρες. Τα επεισόδια δεν έλειψαν στην Αρκαδία και πιο συγκεκριμένα στην Επαρχία Μαντινείας. Τοπικές εφημερίδες αναφέρουν περιστατικά διαπληκτισμών αλλά και ξυλοδαρμών μεταξύ των αντιπάλων²¹⁷.

η. Εκλογές 1861

Ο Αθανάσιος Μιαούλης για ακόμη μια φορά αναδείχτηκες νικητής των εκλογών του 1859. Από την αρχή που ανέλαβε και πάλι προσπάθησε να αντιμετωπίσει δυσεπίλυτα προβλήματα στο εσωτερικό της χώρας. Μέσα στο κυβερνητικό του σχήμα υπήρχε και Ρήγας Παλαμήδης ως υπουργός εσωτερικών²¹⁸. Ο Όθωνας από την μεριά του συνέχιζε τις σπασμωδικές κινήσεις και τις αντιθέσεις τους προς την ελληνική κυβέρνηση. Το πολιτικό αδιέξοδο δεν άργησε να έρθει και το Νοέμβριο του 1860, ο ίδιος προχωρά στη διάλυση της βουλής²¹⁹. Ο Όθωνας έδωσε τον Δεκέμβριο εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στον Καλλέργη που ήταν πρέσβης στην Γαλλία. Ο Καλλέργης αρνήθηκε να επιστρέψει στην Ελλάδα και χωρίς να έχει άλλη επιλογή, διατήρησε την κυβέρνηση του Ανδρέα Μιαούλη. Ο Ανδρέας Μιαούλης διενήργησε βουλευτικές εκλογές τον Ιανουάριο του 1861 που διήρκεσαν μεγάλο χρονικό διάστημα²²⁰. Η συγκεκριμένη νίκη του Μιαούλη, ενίσχυε την αντιοθωνική δυσαρέσκεια παγιώνοντας τη δυναμική της, στο εσωτερικό²²¹. Στις επαρχίες της Αρκαδίας υπήρξαν περιστατικά εκβιασμών, νοθεύσεων και παρεμβάσεων στην εκλογική διαδικασία. Αυτές οι

---

²¹⁵ Πρακτικά των συνεδριάσεων της βουλής κατά την πρώτην σύνοδον της έκτης βουλευτικής περιόδου, Αθήνα 1860, σελ. 40

²¹⁶ Στο ίδιο, σελ. 2166-2169

²¹⁷ Εφημερίδα *Αρκαδία*, (Τρίπολη), φ. 114 (19 Σεπτεμβρίου 1859)

²¹⁸ Προβατάς, ό. π., σελ. 274

²¹⁹ Οδυσσεύς Δημητρακόπουλος, *Στροφή της κυβερνητικής πολιτικής προς την εσωτερική ανάπτυξη της χώρας, Ιστορία του Ελληνικού έθνους*, Νεώτερος Ελληνισμός από το 1833 έως το 1881, Αθήνα 1977, τόμος ΙΓ', σελ. 188

²²⁰ Προβατάς, ό. π., σελ. 276-278

²²¹ Καρανικόλας, ό. π., σελ. 232-233

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

πράξεις γίνονταν με βοήθεια των τοπικών εκπροσώπων²²². Από τις 16 μέχρι τις 19 Ιανουαρίου του 1861, έγινε η κλήρωση των εφορευτικών επιτροπών των επαρχιών της Αρκαδίας, χωρίς να υπάρξουν εντάσεις και προβλήματα. Αυτό καταγράφεται από τις τοπικές Αρκαδικές εφημερίδες²²³.

Οι εκλογές του 1861 υπήρξαν επεισοδιακές σε όλη την εκλογική περιφέρεια²²⁴. Η καθυστερημένη έναρξη της διαδικασίας, προκάλεσε έντονες αντιδράσεις στην τοπική γνώμη. Οι εκλογικές διαδικασίες διήρκεσαν από τις 9 μέχρι τις 26 Φεβρουαρίου 1861. Οι κωλυσιεργίες γίνονταν λόγω αυθαίρετων διακοπών και ενστάσεων. Οι κάτοικοι της Αρκαδίας έκαναν αναφορές που ζητούσαν να εξεταστούν οι καταγγελίες, για μπορέσουν να προχωρήσουν στην εκλογική αναμέτρηση. Η κοινωνική αναταραχή της περιοχής φαίνεται από την *Εφημερίδα της Τριπόλεως* η οποία αναγράφει ότι η Αρκαδία, είναι ο ιστορικότερος τόπος της ιστορίας και της μικρής Ελλάδας, και πρέπει να είναι αυτή που θα δώσει το παράδειγμα της τάξεως, της ησυχίας στην υπόλοιπη Ελλάδα²²⁵. Η διαλογή των ψήφων των επαρχιών ολοκληρώθηκε στις 3 Μαρτίου 1861. Οι εκλεγέντες βουλευτές των Επαρχιών ήταν: Επαρχία Καρύταινας: Πέτρος Δεληγιάννης, Δημήτριος Βούκουρας, Κωνσταντίνος Πλαπούτας, Παλαιολόγος Στασινόπουλος, Επαρχία Κυνουρίας: Εμμανουήλ Τσούγλος, Νικόλαος Ματθαίου, Νικόλαος Πετράκης, Επαρχία Μαντινείας: Κωνσταντίνος Μανέτας, Θεόδωρος Πετρινός, Παναγιώτης Βαρβόγλης, Γεώργιος Ρεβελιώτης, Επαρχία Μεγαλόπολης: Δημήτριος Σακελλαριάδης, Αθανάσιος Κατριβάνος²²⁶. Η κυβέρνηση του Αθανάσιου Μιαούλη παρέμεινε για ένα έτος στην εξουσία μέχρι τον Μάιο του 1862. Εκείνη την περίοδο ξεκινούν εξεγέρσεις στη ελληνική επικράτεια με σημαντικότερη αυτή του Ναυπλίου και της Σύρου. Κύριο αίτημα των εξεγερθέντων υπήρξε η απομάκρυνση από του Όθωνα²²⁷. Τελικά στις 23 Οκτωβρίου το 1862, ο Βασιλιάς Όθωνας και η Αμαλία έφυγαν για πάντα από την Ελλάδα, με το αγγλικό πολεμικό Σκύλλα.

---

²²² Κυριακόπουλος, ό. π., σελ. 166-168

²²³ Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη), φ. 431 (19 Ιανουαρίου 1861)

²²⁴ Πρακτικά των συνεδριάσεων της βουλής κατά την πρώτην σύνοδον της εβδόμης βουλευτικής περιόδου, σελ. 140-143

²²⁵ Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη), φ. 433 (9 Φεβρουαρίου 1861)

²²⁶ Πρακτικά των συνεδριάσεων της βουλής κατά την πρώτην σύνοδον της εβδόμης βουλευτικής περιόδου, σελ. 1437-1439

²²⁷ Παπαγεωργίου, *Από το Γένος στο Έθνος*, σελ. 496-500

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

iii. Η τοπική εξουσία κατά την Οθωνική περίοδο.

Η τοπική αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα συνδέθηκε άρρηκτα με την κρατική εξουσία²²⁸. Στην περίοδο του Ελληνικού Βασιλείου (1833-1862) παρατηρούμε ότι στην περιοχή της Αρκαδίας, η τοπική αυτοδιοίκηση συνδέεται με την πολιτική της κυβερνητικής εξουσίας και αποτελεί το μέσον άσκησης σε διάφορες περιπτώσεις. Αυτό μπορεί να αιτιολογηθεί από διάφορα γεγονότα που αναφέραμε παραπάνω, όπως στην τοποθέτηση ατόμων σε σημαντικές θέσεις, οι οποίοι θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην επανεκλογή βουλευτών²²⁹. Από το 1835 μέχρι και το 1862, οι δημοτικές αρχές εκλέγονταν βάσει του νόμου περί συστάσεως των δήμων της 27ης Δεκεμβρίου του 1833. Την περίοδο που αναφέραμε πραγματοποιήθηκαν οκτώ φορές δημοτικές εκλογές, περίπου όσες και οι βουλευτικές²³⁰.

Οι κυβερνητικές αρχές παρέμβαιναν και στην λειτουργία της πολιτικής αυτοδιοίκησης. Ο Όθωνας εξουσίαζε τους δημάρχους και τους έπαυε όταν δεν τον ευνοούσαν με την πολιτική τους²³¹. Τα πρώτα χρόνια της τοπικής αυτοδιοίκησης 1833-1843, ο θεσμός υπήρξε υποτυπώδης λόγω της υπαγωγής του, στην δημοτική περιφέρεια. Η δημοτική περιφέρεια είχε την εποπτεία και ήταν αυτή που αποφάσιζε τελικά²³². Η Αρκαδία αποτέλεσε το επίκεντρο της τοπικής πολιτικής ζωής της Πελοποννήσου. Σε επίπεδο δημοτικής εξουσίας όλων των Επαρχιών, υπήρξαν δύο πολιτικά κόμματα, τα οποία εξέφραζαν τον πολιτικό βίο ολόκληρης της χώρας²³³. Για παράδειγμα στην Επαρχία της Μαντινείας η πολιτική ζωή συναθροιζόταν γύρω από τον Ρήγα Παλαμής και την οικογένεια του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Ο Ρήγας Παλαμής ήταν ο εκφραστής των ιδεών του Γαλλικού κόμματος ενώ η οικογένεια Κολοκοτρώνη του Ρωσικού

---

²²⁸ Ματούλα Τομαρά-Σιδέρη, *Η ελληνική τοπική αυτοδιοίκηση (κοινότητα βίου-κράτος-πολιτική)*, Αθήνα 1999, σελ. 87-88

²²⁹ Χαράλαμπος Μπαμπούνης, *Η τοπική αυτοδιοίκηση κατά την οθωνική περίοδο (1833-1862). Θεσμικό πλαίσιο, οργάνωση και λειτουργία*, Αθήνα 2007, σελ. 26-40

²³⁰ Παρασκευόπουλος Π. Γ., *Οι δήμαρχοι των Αθηνών (1835-1907). Μετά προεισαγωγής περί δημογεροντίας*, Αθήνα 1907, ανατύπωση έκδοσης, Αθήνα 2001 σελ. 62-63

²³¹ Κώστας Γέραγας, *Σελίδες από την διοικητική ιστορίαν της Ελλάδος*, Αθήνα 1947, σελ. 62-75

²³² Παναγιώτης Πουλής, *Διαχρονική εξέλιξη της ελληνικής διοίκησης, Αφιέρωμα στον Αλέξανδρο Ι. Δεσποτόπουλο* Ανάλεκτα Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας, Αθήνα 1995, σελ. 228-258

²³³ Βασίλης Καρδάσης, *Σύρος. Σταυροδρόμι της ανατολικής Μεσογείου (1832-1857)*, Αθήνα 1987, σελ. 35

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

κόμματος²³⁴. Όταν ανέλαβε τα ηνία της χώρας ο Βασιλιάς Όθωνας, η τοπική αυτοδιοίκηση²³⁵ μεταβλήθηκε σε νέα δομή και οργάνωση²³⁶. Η πρόθεση της νέας αυτοδιοίκησης ήταν η διατήρηση και η εκ νέου ισχυροποίηση του συστήματος της κρατικής εξουσίας.

Η ελεύθερη εκλογή των οργάνων της τοπικής αυτοδιοίκησης επαφιόταν στην προτίμηση της μοναρχικής εξουσίας. Στις πρωτεύουσες των Επαρχιών, το έργο του δημάρχου υποβοηθούσαν οι δημοτικοί σύμβουλοι²³⁷ ή δημαρχιακοί πάρεδροι²³⁸. Οι δήμαρχοι και το συμβούλιο τους, έδρευαν στην πρωτεύουσα του κάθε δήμου. Από το 1836 μέχρι και το 1845, καθιερώθηκε νέο σύστημα διοικήσεων και νομαρχιών. Η θητεία των μελών του δημοτικού συμβουλίου διαρκούσε εννέα έτη. Επιπροσθέτως κάθε τριετία προβλεπόταν να αντικαθιστάτε το μέλος που έχει κλείσει το προβλεπόμενο διάστημα θητείας του²³⁹. Οι αποφάσεις του δημοτικού συμβουλίου αλλά και των δημάρχων ελέγχονταν από τον έπαρχο, και στην συνέχεια από τον νομάρχη και το υπουργείο εσωτερικών²⁴⁰.

Η κατάσταση της δημοτικής εξουσίας των επαρχιών Αρκαδίας αποτελεί αντικείμενο σχολιασμού, από τις τοπικές εφημερίδες οι οποίες και αυτές ήταν πολιτικοποιημένες²⁴¹. Η δημοτική εξουσία άρχισε να σχολιάζετε με τρόπο καυστικό, από την εποχή που η μοναρχία θέλησε να της εμπιστευτεί την εσωτερική διοίκηση στις κοινότητες. Οι τοπικοί άρχοντες αντιλήφθηκαν τα οφέλη που απέρρεαν από την δημοτική εξουσία, και προέβησαν σε αυθαιρεσίες και καταχρήσεις στους κατοίκους. Επιπλέον υποχρέωναν τους εκλογείς να ψηφίζουν αυτό που ήθελαν και τους συνέφερε προσωπικά. Για αυτό τον λόγο παρατηρούμε καθ όλη την οθωνική περίοδο υπάρχουν πολλά κρούσματα νοθείας των εκλογικών αποτελεσμάτων. Την εποχή αυτή υπήρχε σύνδεση μεταξύ των βουλευτικών και των δημοτικών εκλογών. Η εξουσία κατανέμεται σε δύο επίπεδα σε εθνικό και τοπικό. Πολλές οικογένειες για παράδειγμα

---

²³⁴ Ρηγόπουλος Θεόδωρος, ο.π., σελ. 148

²³⁵ Χρήστος Κλειώσης, *Νέα συστήματα τοπικής αυτοδιοίκησης και διοικητικής αποκέντρωσης*, Αθήνα 1984, σελ. 353-360.

²³⁶ Παπαγεωργίου, *Από το Γένος στο Έθνος*, σελ. 316-318

²³⁷ Κλειώσης, ό. π., σελ. 326-327

²³⁸ Παπαγεωργίου, *Από το Γένος στο Έθνος*, σελ. 319

²³⁹ Κλειώσης, ό. π., σελ. 335-336

²⁴⁰ Ανδρονόπουλος - Μαθιουδάκης, ό. π., σελ 86

²⁴¹ Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη), φ. 70 (30 Απριλίου 1853)

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

είχαν εκπροσώπους και στο τοπικό επίπεδο αλλά και στον εθνικό. Για παράδειγμα ο Θεόδωρος Πετρινός υπήρξε βουλευτής της Επαρχίας Μαντινείας για πολλά έτη και παράλληλα ο αδερφός του, Ιωάννης Πετρινός υπήρξε δήμαρχος Τριπόλεως.

iv. Η Εκπαίδευση κατά την οθωνική περίοδο.

Τα θεμέλια για την οργάνωση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος τέθηκαν την περίοδο του Καποδίστρια. Η Αντιβασιλεία από την αρχή της εγκατάστασης της στην Ελλάδα καθόρισε τη λειτουργία και τη δομή της εκπαίδευσης²⁴². Τα προβλήματα που έπρεπε να λύσει σχετικά με τον τομέα της εκπαίδευσης ήταν οι δυσχέρειες που απέκλειαν αυτόματα την εκπαίδευση σε διάφορες κατηγορίες πληθυσμού²⁴³. Οι πόλεις οι οποίες ήταν οι έδρες επαρχιών και νομών, είχαν τη δυνατότητα να φιλοξενούν ελληνικά σχολεία όλων των βαθμίδων. Στις πιο απομακρυσμένες περιοχές ήταν δύσκολο η ίδρυση σχολείων και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην μορφώνεται μεγάλο ποσοστό Ελλήνων.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον εκδηλώθηκε για τη γυναικεία αγωγή και μόρφωση²⁴⁴. Η Αντιβασιλεία επηρεασμένη από τα δυτικά πρότυπα προσπάθησε να δημιουργήσει τις υποδομές για ίση μόρφωση και των δυο φύλων²⁴⁵. Επιπροσθέτως εκείνη την περίοδο προετοιμάζονται οι νέες δασκάλες για την μέση εκπαίδευση, που κατά κύριο λόγο προέρχονται από εύπορες οικογένειες. Την οθωνική περίοδο πραγματοποιούνται και άλλες σημαντικές αλλαγές. Ο Καποδίστριας αρχικά την προηγούμενη περίοδο είχε δημιουργήσει μεικτά σχολεία (αρρένων-θηλέων). Η Αντιβασιλεία απαγόρευσε την συνύπαρξη αγοριών και κοριτσιών στον εκπαιδευτικό χώρο²⁴⁶. Αυτή η απόφαση προκάλεσε δυσχέρειες στη ανάπτυξη του εκπαιδευτικού συστήματος που απευθυνόταν στις γυναίκες. Το ενδιαφέρον για εκπαίδευση άρχισε να αυξάνεται, ακόμα περισσότερο. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι η ιδιωτική εκπαίδευση αναπτύχθηκε λόγω τοπικών αναγκών. Η ιδιωτική εκπαίδευση καθιερώθηκε από το 1834 μέχρι το 1836 με διάφορα

---

²⁴² Λούβη, σελ. 163-176

²⁴³ Κάτσικας, Θεριάνος, ό. π., σελ 18-20

²⁴⁴ Σιδηρούλα Ζιώγου-Καραστεργίου, *Η μέση εκπαίδευση των κοριτσιών στην Ελλάδα (1830-1893)*, Αθήνα 1986, σελ. 39

²⁴⁵ Αλεξάνδρα Μπακαλάκη, *Η εκπαίδευση εις τα του οίκου και τα γυναικεία καθήκοντα*, Αθήνα 1987, σελ. 17-32

²⁴⁶ Ζιώγου-Καραστεργίου, ό. π., σελ. 106-107

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Βασιλικά Διατάγματα²⁴⁷. Τα ιδιωτικά σχολεία αφορούσαν οικογένειες ευκατάστατες οι οποίες είχαν τη δυνατότητα καταβολής διδάκτρων που απαιτούνταν. Επιπλέον πρέπει να τονιστεί ότι η ιδιωτική εκπαίδευση εξαρτιόνταν από την κρατική εξουσία²⁴⁸. Ιδιωτικά σχολεία στην περιοχή της Αρκαδίας, ιδρύθηκαν κατά κύριο λόγο μόνο στην Επαρχία Μαντινείας και ειδικότερα στην Τρίπολη, που αποτελούσε και την πρωτεύουσα της Νομαρχίας. Επιπροσθέτως η Τρίπολη αποτελούσε ένα αστικό κέντρο σχετικά πιο εύπορων ατόμων σε σχέση με την γύρω περιοχή.

Οι βαθμίδες της εκπαίδευσης συνεχίστηκαν να είναι οι ίδιες όπως και στην προηγούμενη περίοδο. Σχετικά με την νηπιακή εκπαίδευση δεν υπήρξαν σημαντικές αλλαγές στο σύστημα. Το μόνο που παρατηρούμε κατά την οθωνική περίοδο είναι η δημιουργία ιδιωτικών νηπιακών σχολείων, στην Τρίπολη. Η ανάγκη για εκπαίδευση μπορεί να παρατηρηθεί βάσει πολλών γεγονότων. Τον Φεβρουάριο του 1842 για παράδειγμα οι γονείς παιδιών της Επαρχίας Μαντινείας, διαβιβάζουν αναφορά στην κυβέρνηση για την δημιουργία τακτικού δημοτικού σχολείου αρρένων. Οι γονείς δήλωναν ότι υποκινούνται από την επιθυμία για μάθηση των παιδιών τους και ζητούν να τους επιτραπεί η σύσταση ενός ιδιοσυντήρητου σχολείου²⁴⁹. Κατά τα επόμενα έτη, ο αριθμός των μαθητών του νομού Αρκαδίας αυξανόταν. Οι εκπαιδευτικοί που στελεχώνουν εναλλάσσονται συχνά, και υπάρχουν δυσχέρειες λόγω έλλειψης αναγκαίου υλικού. Παρ' όλες τις δυσκολίες αρκετοί μαθητές προβιβάζονται στο ελληνικό σχολείο της πρωτεύουσας του νομού. Η Αντιβασιλεία εστίαζε στην αναβάθμιση της μέσης και της ανώτερης εκπαίδευσης. Η συστηματική οργάνωση της μέσης εκπαίδευσης, έγινε το 1835, όταν η κυβέρνηση προχώρησε στη σύσταση τριτάξιων ελληνικών σχολείων²⁵⁰. Σύμφωνα με το Β. Δ. της 25 Μαρτίου 1835 ιδρύθηκαν δέκα ελληνικά σχολεία. Ένα από αυτά ιδρύθηκε στην Τρίπολη²⁵¹. Το ελληνικό σχολείο της Τρίπολης υπήρξε το πρώτο σχολείο μέσης εκπαίδευσης της Αρκαδίας. Επίσημα συστάθηκε²⁵² το 1835 και ο πρώτος σχολάρχης ήταν ο Κωνσταντίνος Λουκάς²⁵³.

---

²⁴⁷ Κάτσικας, Θεριάνος, ό. π., σελ. 61-64

²⁴⁸ *Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος* φ. 11 (3 Μαρτίου 1834)

²⁴⁹ Γενικά Αρχεία του Κράτους, φ. 1742, έγγραφα 0000005-6

²⁵⁰ Σήφης Μπουζάκης, *Νεοελληνική εκπαίδευση (1821-1998). Εξαρτημένη ανάπτυξη*, Τεκμήρια-Μελέτες ιστορίας της νεοελληνικής εκπαίδευσης, Αθήνα 2003, σελ. 43-44

²⁵¹ Ζιώγου-Καραστεργίου, ό. π., σελ. 65

²⁵² *Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος* φ. 12 (5 Απριλίου 1835)

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Το 1857 συστάθηκε στην Αρκαδία το εκκλησιαστικό και ιερατικό σχολείο της Τρίπολης²⁵⁴. Το ιερατικό σχολείο δεχόταν όσους είχαν αποφοιτήσει από το ελληνικό σχολείο²⁵⁵. Η ιερατική σχολή λειτούργησε καθ' όλη την οθωνική περίοδο καθώς και μετά από αυτή²⁵⁶. Η σχολή στεγάστηκε σε παλαιά οικία ιδιώτη, η οποία ανακαινίστηκε με την αρωγή του υπουργού Χρήστου Χριστόπουλου²⁵⁷. Ο αρχιεπίσκοπος Μαντινείας και Κυνουρίας Θεοφάνης, ήταν αυτός που βοήθησε στην ομαλή λειτουργία της σχολής καθώς αντιμετώπισε κάθε είδους πρόβλημα ακόμη και οικονομικής φύσεως. Η έναρξη των μαθημάτων ξεκίνησε το 1858 και οι πρώτοι μαθητές²⁵⁸ ήταν συνολικά 22. Το ίδιο έτος διορίστηκαν δύο εκπαιδευτικοί ο Κυριάκος Ιωαννίδης²⁵⁹ και ο Γρηγόριος Βαλμής²⁶⁰. Ο αρχιεπίσκοπος Μαντινείας και Κυνουρίας γνωστοποίησε τη σύσταση του σχολείου και απήθυνε πρόσκληση προς τους κατοίκους της Πελοποννήσου. Η προσέλευση υπήρξε μεγάλη και γονείς από τις γύρω περιοχές ενδιαφέρθηκαν να εγγράψουν τα παιδιά τους. Οι αιτήσεις που υποβλήθηκαν ήταν 82 που από αυτές έγιναν δεκτές οι μισές, λόγω έλλειψης χώρου²⁶¹. Τα προβλήματα που αντιμετώπιζε το εκκλησιαστικό σχολείο σχετίζονταν με τη στέγασή του και την επιβολή των διδάκτρων. Επιπροσθέτως υπήρξε και η δυσαρέσκεια των μαθητών για την κατάσταση και αυτή εκφράστηκε με την αποχώρηση τους από την σχολή²⁶². Τον Οκτώβριο του 1859 διορίστηκε διευθυντής, ο Παρθένιος²⁶³. Μετά από ένα μήνα από την λήψη των καθηκόντων του, οι περισσότερες δυσχέρειες ξεπεράστηκαν και η καλή λειτουργία της σχολής ,αποκαταστάθηκε. Το 1860, οι μαθητές της σχολής διαιρέθηκαν σε τρεις τάξεις οι οποίες είχαν αντίστοιχα τρεις δασκάλους τον Παρθένιο, τον

---

²⁵³ Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος φ. 5 (18 Σεπτεμβρίου 1835)

²⁵⁴ Γριτσόπουλος, *Ιστορία της Τριπολιτσάς*, ό. π., σελ. 578-579

²⁵⁵ Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη), φ. 279 (9 Μαΐου 1857)

²⁵⁶ Δαυίδ Αντωνίου, *Τα προγράμματα της Μέσης Εκπαίδευσης (1833-1929)*, τόμος Α', Αθήνα 1987, σελ. 45

²⁵⁷ Παναγιώτης Γαλάνης, «Η ιερατική σχολή Τριπόλεως κατά την οθωνική περίοδο 1833-1862», *3ο Διεθνές Συνέδριο Ιστορίας της Εκπαίδευσης. Συνεδριακό Κέντρο Πανεπιστημίου Πατρών 1-3 Οκτωβρίου 2004, Συμπόσιο VI, Πανεπιστήμιο Πατρών*

²⁵⁸ Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη), φ. 309 (14 Ιανουαρίου 1858)

²⁵⁹ Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη), φ. 290 (25 Ιουλίου 1857)

²⁶⁰ Γαλάνης, ο.π.

²⁶¹ Γριτσόπουλος, *Ιστορία της Τριπολιτσάς* ό. π., σελ. 577

²⁶² Στο ίδιο, σελ. 580.

²⁶³ Εφημερίδα *Αρκαδία*, (Τρίπολη), φ. 117 (10 Οκτωβρίου 1859)

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Ιερώνυμο και τον Δημήτριο Αθανασιάδη²⁶⁴. Το επόμενο έτος καθήκοντα διευθυντή είχε αναλάβει ο Συνέσιος Γεωργιάδης²⁶⁵ για ελάχιστο χρονικό διάστημα και στη θέση του τοποθετήθηκε ο Ιερώνυμος Οικονόμου. Μεγάλη δυσαρέσκεια προκάλεσε η απόφαση του αρχιεπισκόπου Μαντινείας και Κυνουρίας αλλά και να μην επιτρέψουν την αποφοίτηση των τελειόφοιτων καθώς και να μην ανέλθουν οι μαθητές σε ανώτερη τάξη, διότι έκριναν ότι οι παραδόσεις των μαθημάτων κατά το προηγούμενο διάστημα, ήταν ελλιπείς²⁶⁶. Η απόφαση αυτή είχε ως αποτέλεσμα την αποχώρηση από το σχολείο 18 σπουδαστών²⁶⁷. Η ιερατική σχολή Τρίπολης κατάφερε να ξεπεράσει τις δυσκολίες και να δημιουργήσει μια γενιά αποφοιτησάντων που μπόρεσαν και βοήθησαν στην αναδιοργάνωση του ελληνικού βασιλείου.

Η θέση της Αρκαδίας έδινε το προνόμιο να έχει όλες τις βασικές βαθμίδες εκπαίδευσης. Η δημιουργία του γυμνασίου έγινε καθυστερημένα αλλά αυτό δεν μείωσε την εξέλιξη της εκπαίδευσης στην Αρκαδία. Κατά την οθωνική περίοδο, η Τρίπολη διέθετε τετρατάξιο γυμνάσιο στην Αρκαδία²⁶⁸. Η ύπαρξη του γυμνασίου ήταν σημαντική διότι αποτελούσε τον προθάλαμο για την είσοδο στο πανεπιστήμιο της αθηναϊκής πρωτεύουσας. Η έναρξη λειτουργίας του γυμνασίου Τρίπολης²⁶⁹ είναι το 1850 ενώ το σχολείο εγκαινιάστηκε το 1851²⁷⁰. Το γυμνάσιο της Τρίπολης υπήρξε ένα από τα σημαντικότερα της χώρας²⁷¹. Την οθωνική περίοδο υπήρχαν σε όλη την χώρα 7 γυμνάσια εκ των οποίων τα τρία βρίσκονταν στην Πελοπόννησο (Τρίπολη, Ναύπλιο, Πάτρα). Η Τρίπολη για τον λόγο αυτό, προσέλκυσε πληθυσμό από την ευρύτερη περιφέρεια της Αρκαδίας αλλά από περιοχές της Πελοποννήσου²⁷². Για να δούμε το ποσοστό προσέλευσης στο γυμνάσιο Τριπόλεως θα πάρουμε αναφορικά τα έτη 1852 και 1858. Αρχικά το 1852 είχε 210 μαθητές. Κατά τα επόμενα έτη ο αριθμός αυξανόταν όλο και περισσότερο. Το

---

²⁶⁴ Εφημερίδα *Αρκαδία*, (Τρίπολη), φ. 151 (28 Ιουνίου 1860)

²⁶⁵ Γριτσόπουλος, *Ιστορία της Τριπολιτσάς*, ό. π., σελ. 578-579

²⁶⁶ Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη), φ. 455 (4 Νοεμβρίου 1861)

²⁶⁷ Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη), φ. 460 (11 Δεκεμβρίου 1861), φ. 461 (19 Δεκεμβρίου 1861)

²⁶⁸ Αγγελική Πετρογιάννη, *Η μέση εκπαίδευση κατά την οθωνική περίοδο. Θεσμική, οικονομική, εκπαιδευτική δομή και λειτουργία*, Πύργος 2010, σελ. 33-179

²⁶⁹ Γριτσόπουλος, *Ιστορία της Τριπολιτσάς*, ό. π., σελ. 573

²⁷⁰ Εφημερίδα *Η Φωνή των Επαρχιών*, (Τρίπολη), φ. 23 (28 Ιουνίου 1860), Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη), φ. 316 (11 Μαρτίου 1858)

²⁷¹ Κώστας Λάππας, *Πανεπιστήμιο και φοιτητές στην Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα*, Αθήνα 2004, σελ. 351

²⁷² Στο ίδιο, σελ. 353-354

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

1858 οι μαθητές που φιλοξενούσε ανέρχονταν σε 354²⁷³. Η ανάπτυξη της εκπαίδευσης φαίνεται από την αύξηση των μαθητών μέσα σε 6 έτη. Βέβαια αυτό μπορεί να αιτιολογηθεί διότι το γυμνάσιο Τρίπολης εξυπηρετούσε τουλάχιστον τρεις νομούς της Πελοποννήσου (Αρκαδία, Λακωνία, Μεσσηνία)²⁷⁴. Βέβαια και σε αυτή την βαθμίδα υπήρξαν προβλήματα λόγω έλλειψης εκπαιδευτικού προσωπικού. Παρ'όλο τις δυσκολίες, μαθητές του γυμνασίου Τριπόλεως είχαν υψηλές επιδόσεις σε διάφορες εξετάσεις²⁷⁵. Τα επιτεύγματα του σχολείου φαίνονται το έτος 1856, όπου έξι απόφοιτοι του εγράφησαν στο πανεπιστήμιο²⁷⁶. Όπως είδαμε και παραπάνω, η προσέλευση μαθητών στην βαθμίδα του γυμνασίου ήταν μεγάλη. Η οικία που φιλοξενούταν το σχολείο δεν επαρκούσε για αυτό, ο δήμος υποχρεώθηκε στην ενοικίαση και δεύτερης οικίας. Επιπροσθέτως ξεκίνησε να σχεδιάζει ένα νέο σχολείο του οποίου θα καλυπτόταν η ανέγερση, με τη συνδρομή ιδιωτών, της δημοτικής αρχής και του κράτους²⁷⁷. Τα δυσεπίλυτα προβλήματα, της μέσης εκπαίδευσης δεν εμπόδισαν την προσέλευση των μαθητών στα γυμνάσια²⁷⁸. Η Αρκαδία είχε αυξημένη συμμετοχή μαθητών στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση²⁷⁹. Η δωρεάν φοίτηση στο πανεπιστήμιο, υπήρξε ένα κίνητρο για τους μαθητές. Η είσοδος στο πανεπιστήμιο γινόταν χωρίς εξετάσεις, μόνο με προαπαιτούμενο προσόν το απολυτήριο του γυμνασίου.

v. Εκκλησία (1833-1862)

Οι σχέσεις πολιτείας και εκκλησίας από το 1833 και μετά, δεν υπήρξαν ομαλές. Η Αντιβασιλεία λόγω του προσδιορισμού της συλλογικής εθνικής ταυτότητας και ενότητας, υποχρέωσε την κυβέρνηση να ενεργήσει στον εκκλησιαστικό τομέα. Η κυβέρνηση υποχρεώθηκε να δημιουργήσει ένα θεσμικό σύστημα εποπτείας του θεσμού της εκκλησίας. Κατά βάση η Αντιβασιλεία ήθελε με την εν λόγω κίνηση, την αναγνώριση της μοναρχικής πολιτικής εξουσίας σε όλους τους τομείς. Επιπλέον ο αριθμός των μονών περιορίστηκε²⁸⁰, και υπήρξαν διάφορες

---

²⁷³ Εφημερίδα *Η Φωνή των Επαρχιών*, (Τρίπολη), φ. 23 (28 Ιουνίου 1860)

²⁷⁴ Εφημερίδα *Αρκαδία*, (Τρίπολη), φ. 218 (21 Οκτωβρίου 1861)

²⁷⁵ Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη), φ. 180 (16 Ιουνίου 1855)

²⁷⁶ Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη), φ. 253 (8 Δεκεμβρίου 1856)

²⁷⁷ Γριτσόπουλος, *Ιστορία της Τριπολιτσάς*, ό. π., σελ. 574

²⁷⁸ Ευαγγελόπουλος, ό. π., σελ. 159-161

²⁷⁹ Χατζηγιάννου, ό. π., σελ. 151-162

²⁸⁰ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, *Ιστορία της εκκλησίας της Ελλάδος, Ίδρυσις και οργάνωσις της αυτοκέφαλου εκκλησίας της Ελλάδος*, Αθήνα 1920, σελ. 133-145

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

μεταβολές στην διοικητική οργάνωση των ενοριών. Το 1833 γίνεται σύνταξη καταστατικού χάρτη περί διακήρυξης της ελληνικής εκκλησίας. Σύμφωνα με το Β. Δ. της 23 Ιουλίου/4 Αυγούστου του 1833 ανακηρύχθηκε αυτοκέφαλη εκκλησία της Ελλάδας. Επιπλέον ο μονάρχης ορίστηκε ως αρχηγός της και η ιερά σύνοδος θα αναλάμβανε την διακυβέρνησή της. Προβλήματα που εκκρεμούσαν ήταν σχετικά με τη διοίκηση, την κατανομή των αρχιερατικών εδρών και την πλήρωση των θέσεων. Η κυβέρνηση στόχευε στη σύσταση δέκα κύριων επισκοπικών περιφερειών, για να εξασφαλίσει την ευέλικτη και πιο αποτελεσματική λειτουργία. Εκείνη την εποχή προσπάθησαν να ληφθούν αποφάσεις για την αποκατάσταση των σχέσεων με το πατριαρχείο. Από το 1843 έως το 1850 η εξεύρεση μιας συμβιβαστικής λύσης με το Οικουμενο Πατριαρχείο δεν είχε δοθεί. Η διευθέτηση του εκκλησιαστικού καθεστώτος επιτεύχθηκε το 1850 με την έκδοση του σχετικού τόμου που ανακήρυττε υπό όρους η αυτοκέφαλη εκκλησία της Ελλάδας²⁸¹. Τα νομοθετήματα του 1852 επίλυσαν τα προβλήματα της διαίρεσης των επισκοπών²⁸².

Το Β. Δ. του 1833²⁸³ που αναφερόταν στην διαίρεση των επισκοπών του ελληνικού βασιλείου. Ο αριθμός των επισκοπών που ορίστηκαν ήταν 10. Επιπροσθέτως κάθε νομός θα συγκροτούσε μία επισκοπική περιφέρεια. Ο νομός Αρκαδίας διαιρέθηκε σε τέσσερις επισκοπές. Η κάθε επισκοπή είχε την βάση της, σε μια από τις Επαρχίες της Αρκαδίας. Επιπροσθέτως το ίδιο έτος, η μητρόπολη Τριπολιτσάς και Αμυκλών καταγράφεται ως μητρόπολη Τεγεάτιδος και Μαντινείας, με έδρα την Τρίπολη²⁸⁴. Με τον νόμο του 1852 περί επισκοπών²⁸⁵, η επισκοπή Μαντινείας ενώθηκε με την επισκοπή Κυνουρίας αποτελώντας την αρχιεπισκοπή Μαντινείας και Κυνουρίας, με έδρα την Τρίπολη²⁸⁶. Οι άλλες επισκοπές της Αρκαδίας ήταν η επισκοπή

---

²⁸¹ Παπαγεωργίου, *Από το Γένος στο Έθνος*, σελ. 456-463

²⁸² Γεράσιμος Κονιδάρης, *Εκκλησιαστική ιστορία της Ελλάδος, από της ιδρύσεως των εκκλησιών αυτής υπό του Αποστόλου Παύλου μέχρι σήμερα* (49/50-1966), Αθήνα 1970, σελ. 245-263

²⁸³ Περικλέους Ζερλέντου, *Η μητρόπολις Αμυκλών και Τριπολιτζάς και αι επισκοπαί Πίσης, Εζερών, Βελιγόστιδος*, Αθήνα 1921, σελ. 21-22

²⁸⁴ Παπαδόπουλος Αλέξανδρος, *ό. π.*, σελ. 20

²⁸⁵ Πέτρος Κλάδος, *Εκκλησιαστικά και εκπαιδευτικά ήτοι νόμοι, διατάγματα, εγκύκλιοι, οδηγία κλπ. αποβλέποντα εις την εκκλησίαν και την δημόσιαν εκπαίδευσιν εν Ελλάδι, αδεία του επί των εκκλησιαστικών και της δημοσίας εκπαιδεύσεως υπουργείου*, Αθήνα 1860, σελ. 145-152

²⁸⁶ Τάσος Γριτσόπουλος, *Η μετά της επισκοπής Αμυκλών έννοσις της πατριαρχικής εξουχίας Τριπολιτζάς*, Δελτίον Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, Αθήνα 1939, σελ. 117

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Γόρτυνος και η επισκοπή Μεγαλοπόλεως. Με τον συγκεκριμένο νόμο, η Αθήνα αποτελούσε έδρα μητροπολίτη ενώ οι άλλες έδρες επισκοπών²⁸⁷. Οι έδρες των επισκοπών ήταν οι πρωτεύουσες της κάθε Επαρχίας.

vi. Δικαιοσύνη

Όπως είδαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, οι βάσεις για τα δικαστήρια μπήκαν από τον Ιωάννη Καποδίστρια. Κατά την οθωνική περίοδο, η Αντιβασιλεία εξέδωσε αρκετά νομοθετήματα για την οργάνωση της δικαιοσύνης²⁸⁸. Ένα από τα νομοθέτημα ήταν ο οργανισμός των δικαστηρίων. Το εν λόγω νομοθέτημα εκδόθηκε το 1834²⁸⁹. Η Τρίπολη αποτελούσε την πρωτεύουσα του νομού Αρκαδίας καθώς και την έδρα των δικαστικών αρχών (πλημμελειοδικείου, κακουργιοδικείου, πρωτοδικείου, ειρηνοδικείου, εφετείου). Το πλημμελειοδικείο Τρίπολης, λειτουργούσε ως τμήμα του πρωτοδικείου της. Μεγάλο όγκο δικαστικών υποθέσεων παρατηρούμε σε όλες τις βαθμίδες του δικαστηρίου. Παρ όλα αυτά οι εργασίες προχωρούσαν χωρίς καθυστέρηση. Τα πρωτοδικεία λειτουργούσαν ως πλημμελειοδικεία ενώ τα ειρηνοδικεία και ως πταισματοδικεία²⁹⁰. Ειδικότερα για το πρωτοδικείο Τρίπολης αναφέρονται από τοπικές εφημερίδες, η συχνή εναλλαγή δικαστών. Η εναλλαγή και μετακίνηση των δικαστών ήταν λόγω έλλειψης προσωπικού σε άλλα δικαστήρια. Η ροή των εργασιών παρά τις δυσλειτουργίες προχωρούσε, και ως παράδειγμα μπορούμε να πάρουμε το έτος 1852 που εκδόθηκαν 2094 αποφάσεις ενώ εκκρεμούσαν μόνο 274.

Το ειρηνοδικείο Τρίπολης προσδιορίστηκε ως δεύτερης τάξης, το έτος 1848²⁹¹. Οι εργασίες του ειρηνοδικείου Τρίπολης υπήρξαν πολλές διότι αποτελούσε σημαντικό δικαστήριο που είχε στην δικαιοδοσία του, αρκετές περιοχές. Επιπροσθέτως στον νομό Αρκαδίας, υπήρχαν και τα ειρηνοδικεία Ορχομενού, Καλτεζούντος, Άστρους, Μεγαλοπόλεως, Υψούντος, Ψωφίδας, Νυμφασίας, Πάρνωνος και Ελευσίνος. Όλα τα παραπάνω ειρηνοδικεία υπάγονταν στο ειρηνοδικείο Τριπόλεως και αυτό με την σειρά του υπαγόταν στην περιφέρεια των εφετών Ναυπλίας. Επιπροσθέτως η Τρίπολη αποτελούσε έδρα ενός από τα κακουργιοδικεία της

---

²⁸⁷ Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος, φ. 25 (10 Ιουλίου 1852)

²⁸⁸ Τρίχα, ο.π., σελ. 150

²⁸⁹ Χατζηγιάννου, σελ. 51-60

²⁹⁰ Τρίχα, ό. π., σελ. 151

²⁹¹ Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος, φ. 5 (4 Φεβρουαρίου 1848)

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Πελοποννήσου. Η λειτουργία του κακουργιοδικείου Τριπόλεως απασχόλησε την τοπική κοινωνία, για την αυστηρότητα που επέδειξε και την απονομή δικαιοσύνης. Για την ακεραιότητα των δικαστών, το ήθος και την εντιμότητα των ενόρκων δίνεται μεγάλη έμφαση στον τοπικό τύπο. Τα προβλήματα λειτουργίας που αντιμετώπισε και το κακουργιοδικείο Τριπόλεως ήταν περί την μη επαρκή στελέχωση. Η αρκαδική πρωτεύουσα φιλοξενούσε και εφετείο. Το εφετείο μεταφέρθηκε από την Τρίπολη στο Ναύπλιο, με το Β.Δ. της 8/20 Ιουνίου του 1836²⁹². Το 1859, το εφετείο επανήλθε στην Τρίπολη, η οποία αποτελούσε κέντρο διοικητικών, δικαστικών, στρατιωτικών και κρατικών αρχών. Η κομβική θέση της Αρκαδίας διευκόλυνε τη λειτουργία του δικαστηρίου, αν αναλογιστεί κανείς ότι σε αυτό πήγαιναν και από τους τέσσερις γύρω νομούς. Η ανάγκη δικαστηρίων στην Αρκαδία, ήταν επιτακτική. Το φαινόμενο της ληστείας κατά την οθωνική περίοδο είχε μεγαλώσει. Για να μπορέσουν οι κυβερνήσεις να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα, έπρεπε να δημιουργήσουν εκτός από δικαστήρια και τοπική ασφάλεια.

vii. Το φαινόμενο της ληστείας στην Αρκαδία

Από την άνοιξη του 1833 ξεκίνησαν επιδρομές ληστών οι οποίοι άρπαζαν, αιχμαλώτιζαν και έπειτα κατέφευγαν σε ορεινά μέρη. Στην Πελοπόννησο δραστηριοποιούνταν οι ληστρικές ομάδες του Κοντοβουνήσιου και του Χονδρογιάννη. Η ομάδα του Χονδρογιάννη παρουσιάστηκε το 1834, στην Καρύταινα²⁹³. Η κυβέρνηση προσπάθησε να περιορίσει τη ληστεία λαμβάνοντας διάφορα μέτρα. Ένα από αυτά ήταν η εκτέλεση διά της λαιμητόμου όσων καταδικάζονταν σε θανατική ποινή από τα δικαστήρια. Βέβαια αυτά τα μέτρα δεν στάθηκαν ικανά να ανακόψουν τη ληστρική δράση, η οποία συνεχίστηκε σε μεγάλο βαθμό. Στην Αρκαδία υπήρξε διαδεδομένο το φαινόμενο της ληστείας από την ομάδα των Χονδρογιανναίων. Αυτή εκμεταλλεύτηκε σε μεγάλο βαθμό την προσωρινή μετακίνηση του μοιράρχου Αρκαδίας στην περιφέρεια του νομού²⁹⁴. Ο Χατζηχρήστος Βούλγαρης ήταν ο επικεφαλής της τοπικής ασφάλειας Αρκαδίας, και προσπάθησε να αντιμετωπίσει τον παραπάνω κίνδυνο. Το 1835, ο μοιράρχος Δημήτριος Δεληγεώργης κατεδίωξε και συνέλαβε τον ληστή Κοντοβουνήσιο, ο

²⁹² Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος φ. 27 (18 Ιουνίου 1836).

²⁹³ Νικόλαος Κτενιάδης, *Ιστορία της ελληνικής χωροφυλακής (1833-1933)*, τόμος δεύτερος (1835-1843), Αθήνα 1931, σελ. 54

²⁹⁴ Στο ίδιο, σελ. 89-91

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

οποίος απεβίωσε λόγω του τραυματισμού του²⁹⁵. Οι προσπάθειες των κυβερνητικών αρχών δεν είχαν αποτέλεσμα πάντοτε, διότι υπήρχε πάντα περιορισμός σε υλικούς πόρους και μέσα. Οι ληστρικές ομάδες έπλητταν ιδιαίτερα αγροτικούς οικισμούς στην περιοχή της Αρκαδίας. Η καταδίωξη των ληστρικών ομάδων στην περιοχή συνεχίστηκε και το 1847. Το 1847 οι ομάδες του Αθανάσιου Κουρούσια και του Αναστάσιου Χονδρογιάννη συνέχιζαν να πλήττουν την Αρκαδία αλλά και άλλες περιοχές της Πελοποννήσου. Οι ληστείες σημειώνονταν κατά μήκος των οδικών αξόνων. Στο νομό Αρκαδίας οι ληστείες λάμβαναν χώρα στις κύριες οδούς, όπως της Τρίπολης-Σπάρτης, της Τρίπολης-Καλαμάτας, της Τρίπολης-Ναυπλίου και της Τρίπολης-Μεγαλόπολης²⁹⁶.

Η έξαρση της ληστείας οφείλεται κατά κύριο λόγο στις αποφάσεις που είχε πάρει η Αντιβασιλεία. Η οθωνική κυβέρνηση από την πρώτη στιγμή θέλησε να διαλύσει τα ασύντακτα σώματα. Μέσα στα ασύντακτα σώματα υπήρχαν αγωνιστές της επαναστατικής περιόδου, που ο Ιωάννης Καποδίστριας προσπάθησε να τους βοηθήσει τοποθετώντας τους, σε αυτά. Η Αντιβασιλεία με τις αποφάσεις της, περιθωριοποίησε τους αγωνιστές και οι ίδιοι για λόγους επιβίωσης ξεκίνησαν τις ληστρικές επιθέσεις²⁹⁷.

viii. Στρατός και τοπική ασφάλεια (1833-1862)

a. Τακτικά σώματα

Η οθωνική κυβέρνηση διαλύει τα ασύντακτα σώματα και δημιουργεί τακτική δύναμη αποτελούμενη από Βαυαρούς μισθοφόρους. Η απόφαση αυτή είχε ως αποτέλεσμα την αντίδραση της ελληνικής κοινωνίας εναντίον στην κεντρική εξουσία. Οι αντιδράσεις εκδηλώθηκαν με ένοπλες εξεγέρσεις αλλά και με το φαινόμενο της ληστείας. Τον Όθωνα τον ενδιέφερε η συγκρότηση τακτικού στρατού, που θα ενδυνάμωνε την θέση του²⁹⁸, και για αυτό τον λόγο δεν έδωσε μεγάλη σημασία στα προβλήματα της εσωτερικής αναστάτωσης που είχαν προκύψει από την απομάκρυνση των παλαιών πολεμιστών. Ο τακτικός στρατός είχε την

²⁹⁵ Κτενιάδης Νικόλαος, ο.π., σελ. 92

²⁹⁶ Κωνσταντίνος Αντωνίου, *Ιστορία της ελληνικής βασιλικής χωροφυλακής 1833-1904*, Αθήνα 1964, σελ. 334-337

²⁹⁷ Θάνος Βερέμης, *Ο τακτικός στρατός στην Ελλάδα του 19ου αιώνα, Όψεις της ελληνικής κοινωνίας του 19ου αιώνα*, Αθήνα 1984, σελ. 169

²⁹⁸ Ανδρέας Σκανδάμης, *Σελίδες πολιτικής ιστορίας και κριτικής. Η τριακοντετία της βασιλείας του Όθωνος 1832-1862*, Αθήνα 1961, σελ. 519-568

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

δυνατότητα άμεσης συμμετοχής στην πολιτική εξουσία. Γενικά ο τακτικός στρατός βοήθησε σε μεγάλο βαθμό στην εξάλειψη των εξεγέρσεων παρά του ληστρικού φαινομένου. Η ανασυγκρότηση του τακτικού στρατού έγινε στο χρονικό διάστημα από το 1833 έως το 1843. Την περίοδο αυτή λήφθηκαν μέτρα οργάνωσης του πεζικού, του ιππικού, του πυροβολικού και του μηχανικού ανάλογα με τις ανάγκες τους²⁹⁹. Οι αλλαγές που εφαρμόστηκαν στο στράτευμα επηρέασαν τις στρατιωτικές δυνάμεις που έδρευαν στην Αρκαδία. Το 1843 εκδίδονται Β.Δ. που αποφάσιζαν ότι η Αρκαδία θα διαθέτει φρουραρχείο δεύτερης κλάσης, το οποίο θα έδρευε στην Τρίπολη³⁰⁰. Το φρουραρχείο απαρτιζόταν από τον φρούραρχο, τον υπασπιστή της πλατείας καθώς και από έναν ανθυπασπιστή³⁰¹. Το φρουραρχείο παρέμεινε στην Τρίπολη μέχρι το 1862.

β. Χωροφυλακή

Η Αντιβασιλεία δημιούργησε ένα σώμα που έμελλε να την βοηθήσει στην δημόσια ασφάλεια της χώρας. Το σώμα αυτό ήταν η χωροφυλακή³⁰². Η χωροφυλακή συστάθηκε επίσημα έχοντας σκοπό την διατήρηση της ασφάλειας, αλλά και την εφαρμογή των νόμων³⁰³. Κατά πρώτη φάση, οι αξιωματικοί του σώματος διορίζονταν από τον Όθωνα. Το εν λόγω σώμα δημιουργήθηκε για να δώσει τη δυνατότητα ένταξης σε Έλληνες αγωνιστές, που ήταν στα άτακτα σώματα. Αρνητικό σημείο της ένταξης των Ελλήνων αγωνιστών, ήταν τα κριτήρια εισδοχής. Πολλοί από τους αγωνιστές δεν διέθεταν τα προσόντα και αυτό τους έθετε αυτόματα εκτός εισδοχής στο σώμα.

Με το Β.Δ. περί σύστασης της χωροφυλακής του 1833, σε κάθε νομό του κράτους εγκαταστάθηκε μία μοίρα του σώματος και στην Αρκαδία.. Η έδρα της μοιραρχίας Αρκαδίας ορίστηκε η Τρίπολη. Τον Αύγουστο του ίδιου έτους, η μοιραρχία ενισχύθηκε με δύο

---

²⁹⁹Ιωάννης Παπαφλωράτος, *Η ιστορία του ελληνικού στρατού (1833-1949). Η δράση των I-VIII μεραρχιών πεζικού. Νομική και χαρτογραφική παρουσίαση των γεγονότων*, τόμος 1ος, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 82-92

³⁰⁰ Στο ίδιο, σελ. 88-89

³⁰¹ Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος φ. 21 (29 Ιουνίου 1843), φ. 27 (11 Ιουνίου 1860)

³⁰² Αντωνίου, ο.π., σελ. 193-199

³⁰³ Νικόλαος Τρουπάκης, *Η αστυνομία παρ' Έλλησιν, από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς*, Αθήνα 1904, σελ. 218-324

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

ενωμοτίες³⁰⁴. Στην Τρίπολη διέμενε ο διοικητής της μοίρας (μοίραρχος). Επιπροσθέτως τον μοίραρχο πλαισίωναν ένας ενωμοτάρχης καθώς και στράτευμα πεζών και έφιππων ενωμοτιών³⁰⁵. Η δύναμη των οπλιτών διαιρέθηκε σε ενωμοτίες και κάθε υπομοίραρχος αναλάμβανε τη διοίκηση τριών έως πέντε ενωμοτιών³⁰⁶. Τα καθήκοντα των ενωμοτιών καθορίζονταν από το Β.Δ του 1833 και ήταν τα εξής: α) εκτέλεση περιπολιών σε συγκεκριμένες δημόσιες οδούς, β) η περισυλλογή ασθενών, γ) η αντιμετώπιση ζητημάτων της επαιτείας, της διατάραξης της κοινής ησυχίας, δ) η σύλληψη των εγκληματιών, ε) η τακτική αναφορά στους ανωτέρους³⁰⁷. Οι υπομοίραρχοι αναφέρονταν στους μοιράρχους³⁰⁸.

Η χωροφυλακή με όλες της, τις υπηρεσίες στεγάζονταν σε ειδικά οικήματα που μισθώνονταν από το δημόσιο ταμείο αλλά βάρυναν τους εκάστοτε δήμους³⁰⁹. Ο πρώτος μοίραρχος Αρκαδίας που τοποθετείται το 1833 ήταν ο Δημήτριος Δεληγεώργης³¹⁰, ο οποίος ήταν ταγματάρχης στα άτακτα σώματα³¹¹. Ως υπομοίραρχος της πρώτης τάξης τοποθετείται ο Γεώργιος Μανιάτης³¹² και δεύτερης τάξης ο Κωνσταντίνος Δημακόπουλος³¹³.

Το 1843, την θέση του Γεωργίου Κλεώπα³¹⁴ παίρνει ο Μιχαήλ Μόστρας³¹⁵. Ο Γεώργιος Κλεώπας διορίζεται διοικητής της μοιραρχίας χωροφυλακής Μεσσηνίας³¹⁶. Ο μοίραρχος Μιχαήλ Μόστρας μαζί με τον υπομοίραρχο Πέτρο Βακάλογλου³¹⁷ αντιμετωπίζουν την ληστεία στην Αρκαδία με μεγάλη επιτυχία. Την άνοιξη του 1847 μετακινούνται εναλλάξ οι διοικητές των μοιραρχιών Αρκαδίας (Μιχαήλ Μόστρας) και Μεσσηνίας (Κωνσταντίνος Δημακόπουλος). Από

---

³⁰⁴ Κτενιάδης, ο.π., σελ. 80

³⁰⁵ Τρουπάκης, ό. π., σελ. 319, 329-331

³⁰⁶ Δασκαλάκης, ό. π., σελ. 37-40

³⁰⁷ Αντωνίου, ό. π., σελ. 80-84

³⁰⁸ Κτενιάδης, ό. π., σελ. 86-91

³⁰⁹ Αντωνίου, ό. π., σελ. 118

³¹⁰ Κτενιάδης, ό. π., σελ. 80

³¹¹ Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος φ. 29 (14 Σεπτεμβρίου 1833)

³¹² Κτενιάδης, ό. π., σελ. 66

³¹³ Στο ίδιο, σελ. 69

³¹⁴ Αντωνίου, ό. π., σελ. 114

³¹⁵ Κτενιάδης, ό. π., σελ. 69

³¹⁶ Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος φ. 17 (3 Ιουνίου 1843)

³¹⁷ Κτενιάδης, ό. π., σελ. 258, 322-323

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

το 1850 μέχρι και το 1862 από την Αρκαδία πέρασαν 9 μοίραρχοι οι οποίοι κατά κύριο λόγο είχαν μετακινηθεί από άλλες μοιραρχίες της Ελλάδος. Οι μοίραρχοι Αρκαδίας από το 1850 έως το 1862 ήταν: ο Αντώνιος Μωράντης ³¹⁸ , Νικόλαος Πανταζόπουλος ³¹⁹ , Ιωάννης Γούσης ³²⁰ , Γεώργιος Κροκίδας ³²¹ , Ξαβέριου Παβασκώλ ³²² , Δημήτριος Τζώρτζης ³²³ , Κωνσταντίνος Γενοβέλης ³²⁴ , Βασίλειος Δραγώνας ³²⁵ , και ο Χρήστος Ελευθεριάδης³²⁶. Οι περισσότεροι από τους παραπάνω μοίραρχους έκαναν και δεύτερη θητεία στην Αρκαδική πρωτεύουσα.

γ. Δημοτική αστυνομία

Την τοπική ασφάλεια της χώρας, ολοκλήρωνε και το σώμα της δημοτικής αστυνομίας. Η δημοτική αστυνομία συστάθηκε την 31η Δεκεμβρίου 1836. Στις 12 Ιανουαρίου του 1837 το εν λόγω σώμα ανατέθηκε στους δημάρχους³²⁷. Τα καθήκοντα της δημοτικής αστυνομίας από το 1836 προσδιορίστηκαν με σαφήνεια και ήταν τα εξής: α) η αντιμετώπιση της ληστείας, β) η διατήρηση της δημόσιας ησυχίας και ασφάλειας , και γ) η εύρυθμη λειτουργία της τοπικής αγοράς. Τα όργανα εκτέλεσης των καθηκόντων της δημοτικής αστυνομίας ήταν οι δήμαρχοι, οι πάρεδροί τους και οι αστυνόμοι. Επιπροσθέτως υπήρχε και αστυνομικό προσωπικό χαμηλότερης βαθμίδας. Σε αυτό το προσωπικό ήταν οι ειρηνοφύλακες, οι αστυνομικοί φύλακες και οι αγροφύλακες³²⁸. Το προσωπικό χαμηλότερης βαθμίδας ασκούσε καθήκοντα πρακτικής φύσεως παρά διοικητικής. Οι δήμαρχοι και οι δημαρχικοί πάρεδροι ήταν αυτοί που ασκούσαν διοικητικά

---

³¹⁸ Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος φ. 14 (2 Μαΐου 1847)

³¹⁹ Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος φ. 13 (1 Απριλίου 1849).

³²⁰ Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος φ. 37 (16 Οκτωβρίου 1853).

³²¹ Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος φ. 36 (14 Οκτωβρίου 1850).

³²² Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος φ. 2 (18 Ιανουαρίου 1856), φ. 47 (13 Σεπτεμβρίου 1856)

³²³ Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη), φ. 236 (12 Ιουλίου 1856)

³²⁴ Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη), φ. 282 (30 Μαΐου 1857)

³²⁵ Κτενιάδης, ό. π., σελ. 67

³²⁶ Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος φ. 20 (19 Ιουνίου 1858), Εφημερίδα Αρκαδία. φ. 52 (2 Ιουλίου 1858)

³²⁷ Χαράλαμπος Σταμάτης, *Ιστορία της αστυνομίας πόλεων 1921-1971 και οι αστυνομικοί θεσμοί εν Ελλάδι από της βαθείας αρχαιότητας*, Αθήνα 1971, σελ. 56-58

³²⁸ Τρουπάκης, ό. π., σελ. 309

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

καθήκοντα σε τοπικό επίπεδο. Πολλές φορές ασκούσαν και δικαστικά καθήκοντα όπως την διερεύνηση αδικημάτων, την σύλληψη και την ανάκριση των παραβατών.

Η χωροφυλακή, τα τακτικά σώματα καθώς και η δημοτική αστυνομία, υπήρξαν τα σώματα ασφαλείας της Οθωνικής περιόδου. Τα σώματα αυτά, προσπάθησαν να διατηρήσουν την εσωτερική ευρυθμία και να καταστείλουν κάθε αναστάτωση που την διατάραζε. Στην Αρκαδία τα σώματα ασφαλείας (χωροφυλακή, δημοτική αστυνομία), είχαν σημαντικό ρόλο. Αν αναλογιστεί κανείς το ληστρικό φαινόμενο της Πελοποννήσου, η χωροφυλακή Τριπόλεως υπήρξε η σημαντικότερη μοιραρχία που κατέστειλε το φαινόμενο. Επιπλέον ήταν αυτή που εξασφάλισε την προστασία των Αρκάδων από κάθε τι που την προσέβαλε.

ix. Οικονομικές δραστηριότητες της Αρκαδίας 1833-1862

Από την αρχή της οθωνικής περιόδου, οι Αρκάδες πίστευαν ότι θα είχαν την υποστήριξη της κυβέρνησης για να μπορέσει η Αρκαδία να αναγεννηθεί πάλι ως διοικητικό και εμπορικό κέντρο. Στις πόλεις της Αρκαδίας, όπως για παράδειγμα την Τρίπολη, δόθηκε μεγάλη σημασία στον βιοτεχνικό τομέα. Επιπλέον στις γύρω περιοχές ενδυναμώθηκε η παραγωγική δραστηριότητα και αναπτύχθηκε ο πρωτογενής τομέας. Η ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα είχε ως αποτέλεσμα την επιτάχυνση των εκχερσώσεων εθνικής γης. Οι περισσότερες εκτάσεις εθνικής γης βρίσκονταν στην Πελοπόννησο.

Από το 1850 έως το 1860, η οικονομική ζωή της Αρκαδίας είχε αναπτυχθεί περισσότερο σε σχέση με την προηγούμενη δεκαετία. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην κατασκευή οδικών αξόνων, που επέτρεπαν την ανταλλαγή αγαθών και με άλλες περιοχές. Η σταδιακή αύξηση του πληθυσμού είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη νέων επαγγελματικών δραστηριοτήτων. Στην Αρκαδία λόγω της δημιουργίας των νέων επαγγελματικών δραστηριοτήτων, αναπτύσσεται και ο δευτερογενής τομέας καθώς και οι τομείς της βυρσοδεψίας, της οινοποίησης, της κατεργασίας υφασμάτων και μετάλλων³²⁹. Το αρνητικό της εποχής αυτής είναι η υπερφορολόγηση που κάνει τους κατοίκους να αντιδρούν προς τις κυβερνητικές αρχές.

---

³²⁹ Παναγιώτης Λιαργκόβας, «Αρκαδία, οικονομική και κοινωνική ζωή (19ος-20ος αι.)», Πέτρος Σαραντάκης (επιμέλεια), *Αρκαδία: τόπος, χρόνος, άνθρωποι*, Αθήνα 2010, σελ. 233-239

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Συγκεκριμένοι φόροι (1846,1850), έπληξαν την συνοχή της αγοράς, διότι αποφασίστηκε ότι θα κυκλοφορούσαν τα ίδια είδη κατανάλωσης αλλά θα φορολογούνταν διαφορετικά σε κάθε δήμο³³⁰. Από το 1851 έως το 1856, σηματοδοτείται μία μακροχρόνια ύφεση στην διεθνή οικονομία, με αρνητικές επιπτώσεις για την Ελλάδα. Η καταστροφή της παραγωγής σιταριού καθώς και τα γεγονότα του κριμαϊκού πολέμου κλόνισαν το διεθνές εμπόριο, διότι αυξήθηκε η τιμή σε προϊόντα πρώτης ανάγκης. Από το 1857 η οικονομική κατάσταση της Αρκαδίας άρχισε να βελτιώνεται. Η αγροτική παραγωγή και το εμπόριο κινήθηκαν σε ικανοποιητικά επίπεδα³³¹. Οι υπερτιμήσεις στα προϊόντα δεν έλειπαν (π.χ. κρέας), παρά την αφθονία που υπήρχε. Επιπροσθέτως το έτος 1857, παρατηρούμε εμπορική και βιοτεχνική δραστηριότητα στην πρωτεύουσα του νομού³³². Η Αρκαδία υπήρξε ένας από τους ευπορότερους νομούς του ελληνικού βασιλείου, με εξαγωγές σε δημητριακά, κρασί και μετάξι. Επιπλέον κάθε Σάββατο γινόταν εμποροπανήγυρη στην Τρίπολη, και μαζεύονταν οι κάτοικοι των γύρω επαρχιών προκειμένου να τα ανταλλάξουν τα προϊόντα τους με άλλα είδη. Η Τριπολιτσιώτικη αγορά, καταγράφεται να έχει αφθονία αγαθών και μεγάλη κίνηση η οποία οφείλεται στην κατασκευή των οδικών αρτηριών³³³.

x. Η πληθυσμιακή εξέλιξη του νομού Αρκαδίας.

Η πληθυσμιακή εξέλιξη της Αρκαδίας κατά την οθωνική περίοδο υπήρξε σημαντική. Στους παρακάτω πίνακες θα καταγράψουμε την πληθυσμιακή εξέλιξη του νομού καθώς και των Επαρχιών που την αποτελούν. Τα έτη που θα καταγράψουμε είναι από το 1839 μέχρι το 1861 και αυτό θα γίνει διότι δεν έχουμε επαρκή στοιχεία για τα προηγούμενα έτη. Στην Επαρχία Κυνουρίας υπάρχει και η καταγραφή του έτους 1833. Βέβαια σε σχέση με τις άλλες Επαρχίες δεν υπάρχει λεπτομερής καταγραφή ανά δύο έτη αλλά υπάρχει ανά πενταετία. Πίνακας 1

---

³³⁰Μαρία-Χριστίνα Χατζηιωάννου, «Το ελληνικό εμπόριο. Το παλιό καθεστώς και το νέο περιβάλλον», *Ιστορία του νέου ελληνισμού 1770-2000*, τόμος 4ος, Το ελληνικό κράτος 1833-1871. Η εθνική εστία και ο ελληνισμός της οθωμανικής αυτοκρατορίας, Αθήνα 2003, σελ. 75-84

³³¹ Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη), φ. 291 (1 Αυγούστου 1857)

³³² Μαρία Συναρέλλη, *Δρόμοι και λιμάνια στην Ελλάδα 1830-1880*, Αθήνα 1989, σελ. 69-70

³³³ Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη), φ. 330 (19 Ιουλίου 1858)

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

(Αρκαδία)³³⁴ , Πίνακας 2 (Επαρχία Μαντινείας)³³⁵ , Πίνακας 3 (Επαρχία Μεγαλοπόλεως)³³⁶ , Πίνακας 4 (Επαρχία Γόρτυνος)³³⁷ και Πίνακας 5 (Επαρχία Κυνουρίας)³³⁸.

Η πληθυσμιακή εξέλιξη του νομού Αρκαδίας (Πίνακας 1)	
Έτος	Πληθυσμός
1839	100.604
1840	102.407
1842	100.443
1844	108.781
1846	113.219
1848	116.105
1850	118.401
1852	120.872
1854	125.656
1856	126.350
1861	113.719

---

³³⁴ Αναστάσιος Αποστολόπουλος - Γεώργιος Μπέζος, *Η Αυτοδιοίκηση στην Αρκαδία 1834-1999*, Εκδόσεις Τρίπολη, Τρίπολη, 1999, σελ. 18

³³⁵ Στο ίδιο, σελ. 20

³³⁶ Στο ίδιο, σελ. 21

³³⁷ Στο ίδιο, σελ. 23

³³⁸ Στο ίδιο, σελ. 24

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Η πληθυσμιακή εξέλιξη της Επαρχίας Μαντινείας (Πίνακας 2)	
Έτος	Πληθυσμός
1840	31.529
1842	29.147
1844	34.204
1846	35.946
1848	37.265
1850	38.213
1852	39.236
1854	40.785
1856	39.385
1861	37.282

Η πληθυσμιακή εξέλιξη της Επαρχίας Μεγαλοπόλεως (Πίνακας 3)	
Έτος	Πληθυσμός
1840	10.411
1842	10.239
1844	11.428
1846	12.135
1848	12.759
1850	12.949
1852	13.122
1854	12.940
1856	13.450
1861	14.543

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Η πληθυσμιακή εξέλιξη της Επαρχίας Γόρτυνος (Πίνακας 4)	
Έτος	Πληθυσμός
1840	37.480
1842	39.079
1844	39.790
1846	40.746
1848	40.680
1850	41.345
1852	42.107
1854	44.963
1856	45.747
1861	39.155

Η πληθυσμιακή εξέλιξη της Επαρχίας Κυνουρίας (Πίνακας 5)	
Έτος	Πληθυσμός
1833	20.107
1840	21.980
1845	24.063
1850	25.894
1861	22.739

Δ. Συμπέρασμα κατά την περίοδο μελέτης μας

Η περίοδος 1828 μέχρι 1862 αποτελεί για την ελληνική ιστορία, μια αλλαγή εποχής. Το 1828 αναλαμβάνει την Ελλάδα ο Ιωάννης Καποδίστριας, και είναι ο πρώτος Κυβερνήτης της μετεπαναστατικής Ελλάδος. Από την πρώτη στιγμή που ανέλαβε μέχρι και την δολοφονία του, προσπάθησε να οργανώσει την Ελλάδα και να την κάνει κράτος. Επηρεασμένος από τις δυτικές

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

ιδέες και τεχνοτροπίες, εφάρμοσε μια πολιτική που θα εξευρωπαϊζε την κοινωνία. Εφάρμοσε διάφορες τεχνικές οργάνωσης σε διάφορους τομείς (διοίκηση, στρατός, εκπαίδευση, οικονομία, δικαιοσύνη). Η Αρκαδία την εποχή του Κυβερνήτη αρχίζει να ανακάμπτει μετά από την καταστροφή που είχε υποστεί από τον Ιμπραήμ πασά. Οι οικογενειακές φατρίες της Αρκαδίας δεν συμπαθούσαν τον Κυβερνήτη διότι ήταν αυτός που τους πήρε πολλά από τα προνόμια που κατείχαν για πολλά έτη. Ωστόσο η Αρκαδία άρχισε να εξελίσσεται σταδιακά και να ανακάμπτει οικονομικά. Η Αρκαδία αποτελούσε σημαντικό κέντρο της Πελοποννήσου και αυτή την ιδιαιτερότητα της, την εκμεταλλεύτηκαν διάφορες μετέπειτα κυβερνήσεις.

Κατά την εποχή της Αντιβασιλείας (1833-1835), η Αρκαδία αναδιοργανώνεται ακόμη περισσότερο. Αυτά που είχε «οικοδομήσει» ο Ιωάννης Καποδίστριας αλλάζουν και διαμορφώνονται με σκοπό να εξυπηρετούν το μοναρχικό καθεστώς που είχε επιβληθεί στην Ελλάδα. Η εκπαίδευση, η δικαιοσύνη, η τοπική ασφάλεια και η διοικητική δομή, είναι μερικοί από τους τομείς που γίνεται αναδιοργάνωση. Η Αρκαδία άρχισε να είναι ένα εκπαιδευτικό κέντρο (Τρίπολη) της Πελοποννήσου, καθώς διέθετε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Επιπροσθέτως αποτελεί εμπορικό σταυροδρόμι μεταξύ των άλλων νομών της Πελοποννήσου και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την οικονομική εξέλιξη της. Νέες καλλιέργειες, νέες τεχνοτροπίες και η ανάπτυξη του βιοτεχνικού κλάδου αποτελούν επιτεύγματα της οθωνικής περιόδου (1833-1862). Η Αντιβασιλεία παρ' όλο που είχε μικρή διάρκεια στην Ελλάδα, έβαλε θεμέλια για την επόμενη περίοδο που θα αναλάμβανε ο Βασιλιάς Όθωνας.

Η Βασιλεία του Όθωνα ξεκινάει από το 1835 και διαρκεί έως το 1862. Η εποχή αυτή είναι πολύ κρίσιμη για την Ελλάδα διότι ξέσπασαν πολλές εξεγέρσεις που σκοπό είχαν την ανατροπή του στέμματος. Η Αρκαδία συνεχίζει να πρωταγωνιστεί στα πεπραγμένα της Ελλάδος, εφόσον έχει αρκετούς αντιπροσώπους της, στο ελληνικό κοινοβούλιο. Σχετικά με την πρόοδο του νομού, παρατηρούμε ότι υπάρχει πληθυσμιακή εξέλιξη. Αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στην καλύτερευση του τρόπου ζωής σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Ο εμπορικός τομέας της Αρκαδίας φτάνει στο ζενίθ του με την δημιουργία του οδικού δικτύου. Ο πρωτογενής τομέας βασισμένος σε νέες μεθόδους αναπτύσσεται και αυτός. Βέβαια το αρνητικό που παρατηρούμε στην περιοχή που μελετάμε, είναι το φαινόμενο της ληστείας. Για αρκετό χρονικό διάστημα, το πρόβλημα αυτό, υπήρξε άλτο. Μετά το 1843 όπου η τοπική ασφάλεια οργανώνεται συστηματικά, αρχίζει να επιλύεται κατά ένα βαθμό το εν λόγω πρόβλημα. Στα

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

τέλη της Βασιλείας του Όθωνα (1862), η Αρκαδία ενωμένη και ξεχνώντας τις πολιτικές της προτιμήσεις , έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ανατροπή και την έξωση του Όθωνα.

Μελετώντας την περιοχή της Αρκαδίας, παρατηρώ ότι εξελίχτηκε κατά τις δεκαετίες που πέρασαν από την ελληνική Επανάσταση. Βέβαια στην εξέλιξη της , βλέπουμε και την εξέλιξη της Ελλάδας γενικότερα. Το μόνο αρνητικό στοιχείο που υπάρχει κατά τις δεκαετίες που μελετήσαμε , είναι η διχόνοια που υπάρχει ανάμεσα στους Έλληνες. Η διχόνοια είναι αυτή που διαχωρίζει τους Έλληνες σε υποστηρικτές του Αγγλικού, του Γαλλικού και του Ρώσικου κόμματος. Οι εκπρόσωποι των κομμάτων αυτών , για δικά τους συμφέροντα αλλά και των χωρών που εξυπηρετούν, πραγματοποίησαν μέγιστο κακό στην ελληνική κοινωνία. Η ελληνική κοινωνία έπρεπε να «οικοδομεί» την νέα Ελλάδα και όχι να μάχεται εναντίον άλλων Ελλήνων. Αυτή η μάχη έφερε πολλές φορές την Ελλάδα σε δύσκολη θέση. Γενικά καθ όλη την περίοδο υπάρχουν φατρίες οικογένειες που εκπροσωπούν δικά τους αλλά και ξένα συμφέροντα. Αυτοί αποφάσιζαν με γνώμονα όχι το συμφέρον της Ελλάδας αλλά το συμφέρον των ξένων.

Πηγές και βιβλιογραφία

Γενικά αρχεία του κράτους

Αρχείο Γραμματείας/Υπουργείου Εκκλησιαστικών και Δημοσίου Εκπαιδύσεως (1833-1848),
φάκελος 1742

Εφημερίδες

Εφημερίδα *Αρκαδία*, (Τρίπολη)

Εφημερίδα *Βελτίωσις*, (Τρίπολη)

Εφημερίδα *Η Φωνή των Επαρχιών*, (Τρίπολη)

Επίσημα Έγγραφα

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Γενική Εφημερίς της Ελλάδος

Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος

Πρακτικά των συνεδριάσεων της βουλής των Ελλήνων κατά την πρώτην σύνοδον του έτους 1844

Πρακτικά των συνεδριάσεων της βουλής κατά την πρώτην σύνοδον της τρίτης περιόδου, Αθήνα 1853

Πρακτικά των συνεδριάσεων της βουλής κατά την πρώτην σύνοδον της τετάρτης περιόδου, Αθήνα 1854.

Πρακτικά των συνεδριάσεων της βουλής κατά την πρώτην σύνοδον της έκτης περιόδου, Αθήνα 1854.

Πρακτικά των συνεδριάσεων της βουλής κατά την πρώτην σύνοδον της πέμπτης περιόδου, Αθήνα 1860.

Πρακτικά των συνεδριάσεων της βουλής κατά την πρώτην σύνοδον της εβδόμης περιόδου, Αθήνα 1861.

Βιβλιογραφία

Αλιβιζάτος Νίκος, *Το σύνταγμα και οι εχθροί του στη νεοελληνική ιστορία, 1800-2010*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2011.

Ανδρονόπουλος Βασίλης - Μαθιουδάκης Μίνωας, *Νεοελληνική διοικητική ιστορία. Περιφερειακή διοίκηση, τοπική αυτοδιοίκηση*, Αθήνα 1988

Αντωνίου Δαυίδ, *Τα προγράμματα της Μέσης Εκπαίδευσης (1833-1929)*, τόμος Α', Αθήνα 1987

Αντωνίου Κωνσταντίνος, *Ιστορία της ελληνικής βασιλικής χωροφυλακής 1833-1904*, Αθήνα 1964

Αποστολόπουλος Αναστάσιος- Μπέζος Γεώργιος, *Η Αυτοδιοίκηση στην Αρκαδία 1834-1999*, Εκδόσεις Τρίπολη, Τρίπολη, 1999

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Αρώνη- Τσίγλη Καίτη, *Νοοτροπίες και συμπεριφορές των στρατιωτικών της μετεπαναστατικής Ελλάδας: Η περίπτωση του Θεοδωράκη Γρίβα*, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα 1992

Αρώνη-Τσίγλη Καίτη, *Αγροτικές εξεγέρσεις στην παλιά Ελλάδα 1833-1881*, Αθήνα 2009

Ασημακόπουλος Μ., Μετάφας Π., *Οι ελληνικές φυλακές τον 19ο αιώνα και στις αρχές του 20ου αιώνα. Τα κτίρια και οι μηχανικοί τους*, Τεχνικά Χρονικά, τ. 2 Μάρτιος-Απρίλιος 208

Βακαλόπουλος Απόστολος, *Νέα ελληνική ιστορία 1204-1985*, Θεσσαλονίκη 2001

Βάρδα Χριστίνα, *Πολιτευόμενοι στρατιωτικοί στην Ελλάδα στα τέλη του 19ου αιώνα*, Μνήμων, Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού, τόμος 8ος, Αθήνα 1980-1982

Βενετσανοπούλου Μαρία, *Η θεσμική διαδρομή της ελληνικής δημόσιας διοίκησης*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2002

Βερέμης Θάνος - Κολιόπουλος Ιωάννης, *Ελλάς. Η σύγχρονη συνέχεια: από το 1821 έως σήμερα*, Αθήνα 2006

Βερέμης Θάνος, *Ο στρατός στην ελληνική πολιτική. Από την ανεξαρτησία έως τη δημοκρατία*, Αθήνα 2000

Βερέμης Θάνος, *Ο τακτικός στρατός στην Ελλάδα του 19ου αιώνα, Όψεις της ελληνικής κοινωνίας του 19ου αιώνα*, Αθήνα 1984

Βερέμης Θάνος, *Σκέψεις γύρω από τον τακτικό στρατό και το σώμα των Ελλήνων αξιωματικών 1828-1935*, ανάτυπο από το βιβλίο *Η πολιτική στη σύγχρονη Μεσόγειο*, Αθήνα 1981

Βολουδάκης Ευάγγελος, *Η πρακτική της θέσπισης των κανόνων του κοινοβουλευτικού εκλογικού δικαίου. (Συμβολή στην έρευνα της καταγωγής, εξέλιξης και διαμόρφωσης των κοινοβουλευτικών εκλογικών θεσμών, διαδικασιών και τεχνικών)*, Αθήνα-Κομοτηνή 1988

Γαλάνης Παναγιώτης, «Η ιερατική σχολή Τριπόλεως κατά την οθωνική περίοδο 1833-1862», *3ο Διεθνές Συνέδριο Ιστορίας της Εκπαίδευσης. Συνεδριακό Κέντρο Πανεπιστημίου Πατρών 1-3 Οκτωβρίου 2004*, Συμπόσιο VI, Πανεπιστήμιο Πατρών, σελ.

Γέραγας Κώστας, *Σελίδες από την διοικητική ιστορίαν της Ελλάδος*, Αθήνα 1947

Γεωργίου Ηλίας, *Τρεις εκθέσεις του Γάλλου προξενικού πράκτορος (1828) Ζυσερέ ντε Σαίν Ντενίς*, Επετηρίς της Εταιρείας Στερεοελλαδικών μελετών, τ. Β', ανάτυπο, Αθήνα 1969

Γκούτη Μαρία, *Παιδεία, τύπος και ιδεολογία στην καποδιστριακή περίοδο*, Αθήνα 2013

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Γριτσόπουλος Τάσος, *Η μετά της επισκοπής Αμυκλών ένωση της πατριαρχικής εξαρχίας Τριπολιτζάς, Δελτίον Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, Αθήνα 1939*

Γριτσόπουλος Τάσος, *Η υπό του Καποδίστρια διορισθείσα πενταμελής εκκλησιαστική επιτροπή και το έργον αυτής, ανάτυπον εκ της «Εκκλησίας, Αθήνα 1954*

Δασκαλάκης Απόστολος, *Ιστορία της ελληνικής χωροφυλακής, χρονικής περιόδου 1936-1950, Αθήνα 1973*

Δαφνής Γρηγόριος, *Τα ελληνικά πολιτικά κόμματα, Αθήνα 1961*

Δεσποτόπουλος Αλέξανδρος, *Οικονομική πολιτική του Καποδίστρια, Η ελληνική επανάσταση και η ίδρυση του ελληνικού κράτους 1821-1832, Ιστορία του ελληνικού έθνους, τ. ΙΒ΄, Αθήνα 1975*

Δεσποτόπουλος Αλέξανδρος, *Πολιτική ιστορία της νεωτέρας Ελλάδος, τόμος Α΄ 1821-1832, τεύχος Α΄, Αθήνα 1979*

Δημακόπουλος Γεώργιος, Δημακοπούλου Χαρίκλεια, «Η περιφερειακή διοικητική οργάνωσις της ελληνικής πολιτείας 1828-1833», *Πελοποννησιακά, Εταιρεία Πελοποννησιακών Σπουδών, τόμος Λ΄ 2, Αθήνα 2011, σελ. 335-386*

Δημαράς Αλέξης, «Εκπαίδευση 1830-1871. Η διαμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος», *Ιστορία του νέου ελληνισμού 1770-2000, τόμος 4ος, Το ελληνικό κράτος 1833-1871, Αθήνα 2003, σελ. 177-195*

Δημαράς Κωνσταντίνος, «Η κληρονομιά των περασμένων, οι νέες πραγματικότητες, οι νέες ανάγκες», *Ιστορία του Ελληνικού έθνους, τόμος 13ος, Νεώτερος Ελληνισμός από το 1833 έως το 1881, Αθήνα 1977, σελ. 455-483*

Δημητρακάκης Δημήτριος, *Απομνημονεύματα ή ενθυμήματα και διηγήσεις ενός κοινοβουλευτικού του 19ου αιώνα, Αθήνα 2013*

Δημητρακόπουλος Οδυσσέας, «Στροφή της κυβερνητικής πολιτικής προς την εσωτερική ανάπτυξη της χώρας», *Ιστορία του ελληνικού έθνους, τόμος ΙΓ΄, Νεώτερος ελληνισμός από το 1833 έως το 1881, Αθήνα 1977, σελ. 171-199*

Διαμαντούρος Νικηφόρος, *Περίοδος συνταγματικής μοναρχίας, Ιστορία του ελληνικού έθνους, τόμος 13ος, Νεώτερος ελληνισμός 1833-1881, Αθήνα 1977*

Διγκαβές Κώστας, *Εκλογές στην Ελλάδα 1844-1985, Θεσσαλονίκη 1986*

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Ευαγγελίδης Τρύφων, *Ιστορία του Όθωνος βασιλέως της Ελλάδος 1832 - 1862*, Εκδόσεις Ελεύθερις Σκέψεις, Αθήνα 2003

Ευαγγελόπουλος Σπυρίδων, *Ελληνική εκπαίδευση, Αρχαιότητα-ελληνιστική και ρωμαϊκή εποχή, βυζάντιο, τουρκοκρατία, 19ος αιώνας*, τ. Α', Αθήνα 1998

Ζερλέντου Περικλέους, *Η μητρόπολις Αμυκλών και Τριπολιτσάς και οι επισκοπαί Πίσσης, Εζερών*, Βελιγόστιδος, Αθήνα 1921

Ζιώγου-Καραστεργίου Σιδηρούλα, *Η μέση εκπαίδευση των κοριτσιών στην Ελλάδα (1830-1893)*, Αθήνα 1986

Θεοδώροπουλος Θεμιστοκλής, *Ιστορία της ελληνικής αστυνομίας (από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα)*, Αθήνα 1947

Καλαφάτη Ελένη, *Τα σχολικά κτίρια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (1821-1829)*, Αθήνα 1988

Καραβίτης Γεώργιος, *Ιστορία της ελληνικής αστυνομίας*, Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, Αθήνα 1997

Καρανικόλας Γεώργιος, *Νόθες εκλογές στην Ελλάδα (1844-1936)*, Αθήνα 1973

Καρδάσης Βασίλης, *Σύρος. Σταυροδρόμι της ανατολικής Μεσογείου (1832-1857)*, Αθήνα 1987

Καρναβέζος Αντώνιος, «Από τη λειτουργία του αλληλοδιδασκτικού σχολείου της Τριπολιτσάς», *Πρακτικά του Β' Συνεδρίου Αρκαδικών Σπουδών (Τεγέα-Τρίπολις 11-14 Νοεμβρίου 1988)*, Πελοποννησιακά, παρ. 17, Αθήνα 1990, σελ. 534-540

Καρναβέζος Αντώνιος, «Το πρώτον αλληλοδιδασκτικόν σχολείον Τριπολιτσάς και ο διδάσκαλος Εμμ. Ιωαννίδης-Κισθήνιος», *Πρακτικά του Α' Συνεδρίου Αρκαδικών Σπουδών (Τρίπολη 14-15 Δεκεμβρίου 1974)*, Πελοποννησιακά, παρ. 2, Αθήνα 1975, σελ. 51-60

Καστάνης Ανδρέας, *Το πυροβολικό από την αρχή της Επανάστασης του 1821 μέχρι την έλευση του Όθωνα (1821-1833)*, *Το ελληνικό πυροβολικό. Από την Επανάσταση του 1821 έως σήμερα*, Οι μονογραφίες του περιοδικού Στρατιωτική Ιστορία, Ν. 15, Αθήνα 2005

Κάτσικας Χρήστος, Θεριάνος Κωνσταντίνος, *Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης. Από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι το 2004*, Αθήνα 2004

Κλάδος Ι. Πέτρος, *Εκκλησιαστικά και εκπαιδευτικά ήτοι νόμοι, διατάγματα, εγκύκλιοι, οδηγία κλπ. αποβλέποντα εις την εκκλησίαν και την δημόσιαν εκπαίδευσιν εν Ελλάδι*, αδεία του επί των εκκλησιαστικών και της δημοσίας εκπαιδεύσεως υπουργείου, Αθήνα 1860

Κλειώσης Χρήστος, *Νέα συστήματα τοπικής αυτοδιοίκησης και διοικητικής αποκέντρωσης*, Αθήνα 1984

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Κολιόπουλος Ιωάννης, *Ληστεία και αλυτρωτισμός στην Ελλάδα του 19ου αιώνα*, Θάνος Βερέμης (εισαγωγή- επιμέλεια), Εθνική ταυτότητα και εθνικισμός στη νεότερη Ελλάδα, Αθήνα 1997

Κολιόπουλος Ιωάννης, *Περί λύχων αφάς: ληστεία στην Ελλάδα (19ος αιώνας)*, Θεσσαλονίκη 1994

Κονιδάρης Γεράσιμος, *Εκκλησιαστική ιστορία της Ελλάδος, από της ιδρύσεως των εκκλησιών αυτής υπό του Αποστόλου Παύλου μέχρι σήμερα (49/50-1966)*, τόμος Β, Αθήνα 1970

Κοταρίδης Νίκος, *Παραδοσιακή επανάσταση και εικοσιένα*, Αθήνα 1993

Κούκου Ελένη, «Η παιδεία από το 1828 έως το 1831, Η ελληνική επανάσταση και η ίδρυση του ελληνικού κράτους 1821-1832», *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τ. ΙΒ΄, Αθήνα 1975, σελ. 589-592

Κτενιάδης Νικόλαος, *Ελληνική χωροφυλακή. Ιστορικά σελίδες*, τόμος πρώτος, Αθήνα 1960

Κτενιάδης Νικόλαος, *Ιστορία της ελληνικής χωροφυλακής (1833-1933)*, τόμος πρώτος, Αθήνα 1931

Κυριακόπουλος Δημήτριος, *Πολιτική και κοινοβουλευτική ιστορία Αρκαδίας (1828-1985). Πολιτικοί αγώνες για ανεξαρτησία, ελευθερίες, δημοκρατία. Αρκάδες πρωθυπουργοί, υπουργοί, βουλευτές, γερουσιαστές. Οι μεγαλύτερες πολιτικές οικογένειες της Αρκαδίας*, Αθήνα 1990

Κωνσταντινίδης Εμμανουήλ, *Ιωάννης Καποδίστριας και η εκκλησιαστική του πολιτική*, Αθήνα 2001

Λάμπας Κώστας, *Πανεπιστήμιο και φοιτητές στην Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα*, Αθήνα 2004

Λιαργκόβας Παναγιώτης, *Αρκαδία, οικονομική και κοινωνική ζωή (19ος-20ος αι.)*, Πέτρος Σαραντάκης (επιμέλεια), Αρκαδία: τόπος, χρόνος, άνθρωποι Αθήνα 2010

Λούβη Λίνα, «Το ελληνικό κράτος 1833-1871. Το πολιτικό πλαίσιο των πρώτων βηματισμών», *Ιστορία του νέου ελληνισμού 1770-2000*, τόμος 4ος, *Η εθνική εστία και ο ελληνισμός της οθωμανικής αυτοκρατορίας*, σελ. 9-26

Λουκάτος Σπύρος, «Η θεμελίωση της βιομηχανικής αναπτύξεως στην Πελοπόννησο στα καποδιστριακά χρόνια», *Πελοποννησιακά*, τόμος ΚΑ΄, Αθήνα 1995, σελ. 209-258

Λούκος Χρήστος, *Η περιοδεία του Ανδρέα Μεταξά στην Πελοπόννησο (1830)*, Μνήμων, τ. 2ος (1972)

Λούκος Χρήστος, *Οι συμβολαιογράφοι της Ερμούπολης-Σύρου (19ος αιώνας)*, Μνήμων, τ. 12 (1989)

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Λουλές Δημήτρης, *Κατευθύνσεις και προοπτικές της οικονομικής πολιτικής του Ι. Καποδίστρια 1828-1831, στο συλλογικό Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η συγκρότηση του ελληνικού κράτους, Δημοσιεύματα ιστορίας πολιτικού βίου και πολιτικών θεσμών, Θεσσαλονίκη 1983*

Λυκούδης Εμμανουήλ, *Εκλογικός κώδιξ περιλαμβάνων τους εν ισχύϊ εκλογικούς νόμους μετά προλεγομένων και σχολίων κατ' άρθρον, Αθήνα 1889, σ. 58-59*

Λυριντζής Χρήστος, *Κράτος, εξουσία, πολιτική (1830-1880), Η συγκρότηση του ελληνικού κράτους. Διεθνές πλαίσιο, εξουσία και πολιτική τον 19ο αιώνα, Αθήνα 2008*

Μαυρομουστακάτου Ήβη, «Το ελληνικό κράτος 1833-1871. Πολιτικοί θεσμοί και διοικητική οργάνωση», *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τόμος 4ος, Το ελληνικό κράτος 1833-1871. Η εθνική εστία και ο ελληνισμός της οθωμανικής αυτοκρατορίας, Αθήνα 2003, σελ. 27- 50*

Μπακαλάκη Αλεξάνδρα, *Η εκπαίδευση εις τα του οίκου και τα γυναικεία καθήκοντα, Αθήνα 1987*

Μπαμπούνης Χαράλαμπος, *Η εκπαίδευση κατά την καποδιστριακή περίοδο. Διοικητική οργάνωση και εκπαιδευτική λειτουργία, Αθήνα 1999*

Μπαμπούνης Χαράλαμπος, *Η τοπική αυτοδιοίκηση κατά την οθωνική περίοδο (1833-1862). Θεσμικό πλαίσιο, οργάνωση και λειτουργία, Αθήνα 2007*

Μπαμπούνης Χαράλαμπος, *Τοπική αυτοδιοίκηση νομού Αρκαδίας (1833-2005). Οργανισμοί και πληθυσμιακό κεφάλαιο, Όψεις της τοπικής αυτοδιοίκησης στο ελληνικό κράτος. Διοικητική οργάνωση, πληθυσμός, εκπαίδευση, Αθήνα 2008*

Μπελιά Ελένη, *Στατιστικά του ελληνικού κράτους κατά το 1830, Μνημοσύνη 7 (1978-1979)*

Μπουζάκης Σήφης, *Νεοελληνική εκπαίδευση (1821-1998). Εξαρτημένη ανάπτυξη, Τεκμήρια-Μελέτες ιστορίας της νεοελληνικής εκπαίδευσης, Αθήνα 2003*

Μπουτζουβή- Μπανιά Αλέκα, «Το καποδιστριακό κόμμα 1832-1833. Από την ήττα στον παραγκωνισμό και την καταδίωξη», *Μνήμων, τόμος 8ος, Αθήνα 1980-1982, σελ. 85-116*

Νάκος Γεώργιος, *Προσπάθειες εφαρμογής της πολιτικής ενότητας της ελληνικής επικράτειας επί Καποδίστρια, στο συλλογικό Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η συγκρότηση του ελληνικού κράτους, Δημοσιεύματα ιστορίας πολιτικού βίου και πολιτικών θεσμών, Θεσσαλονίκη 1983*

Παναγιωτόπουλος Βασίλης, «Ο αγώνας για την ανεξαρτησία και η ίδρυση ελληνικού κράτους», *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2002, τόμος 3ος, Η ελληνική επανάσταση 1821-1832, Αθήνα 2003, σελ. 9-32*

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Πανταζόπουλος Νικόλαος, «Ο Καποδίστριας και ο πολιτικοκοινωνικός πλουραλισμός της εποχής του», στο συλλογικό *Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η συγκρότηση του ελληνικού κράτους*, Δημοσιεύματα ιστορίας πολιτικού βίου και πολιτικών θεσμών, Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 13-70

Παπαγεωργίου Στέφανος, *Από το γένος στο έθνος: η θεμελίωση του ελληνικού κράτους 1821-1862*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2005

Παπαγεωργίου Στέφανος, *Η στρατιωτική πολιτική του Ι. Καποδίστρια. Δομή, οργάνωση και λειτουργία του στρατού ξηράς της καποδιστριακής περιόδου*, Αθήνα 1986

Παπαδόπουλος Στέφανος, «Ο Κριμαϊκός Πόλεμος και ο ελληνισμός», *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τόμος ΙΓ', *Νεώτερος ελληνισμός από το 1833 ως το 1881*, Αθήνα 1977, σελ. 143-168

Παπαδόπουλος Χρυσόστομος, *Ιστορία της εκκλησίας της Ελλάδος, Ίδρυσις και οργάνωσις της αυτοκέφαλου εκκλησίας της Ελλάδος*, Αθήνα 1920

Παπαδόπουλου Αλέξανδρου- Αρχιμανδρίτου Ιεράς Μητροπόλεως Μαντινείας και Κυνουρίας, *Η εκκλησία Μαντινείας και Κυνουρίας διά μέσου των αιώνων*, Τρίπολη 1970

Παπαφλωράτος Ιωάννης, *Η ιστορία του ελληνικού στρατού (1833-1949). Η δράση των I-VIII μεραρχιών πεζικού. Νομική και χαρτογραφική παρουσίαση των γεγονότων*, τόμος 1ος, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014

Παρασκευόπουλος Π. Γ., *Οι δήμαρχοι των Αθηνών (1835-1907). Μετά προεισαγωγής περί δημογεροντίας*, Αθήνα 1907, ανατύπωση έκδοσης, Αθήνα 2001.

Περσελής Εμμανουήλ, *Εξουσία και θρησκευτική αγωγή στην Ελλάδα του 19ου αιώνα. Ιστορική και παιδαγωγική θεώρηση του ρόλου της εκκλησίας, του κράτους και της διανοήσης στη διαμόρφωση ης σχολικής θρησκευτικής αγωγής*, Αθήνα 1997

Πετρίδης Παύλος, «Η εξωτερική πολιτική του κυβερνήτη και η συμβολή της στην καταχώρηση της εθνικής ανεξαρτησίας, 1828-1831», στο συλλογικό *Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η συγκρότηση του ελληνικού κράτους*, Δημοσιεύματα ιστορίας πολιτικού βίου και πολιτικών θεσμών, Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 83-94

Πετρογιάννη Αγγελική, *Η μέση εκπαίδευση κατά την οθωνική περίοδο. Θεσμική, οικονομική, εκπαιδευτική δομή και λειτουργία*, Πύργος 2010

Petropoulos A. John, *The Greek economy during the first decade of othonian rule*, Δελτίον της ιστορικής και εθνολογικής εταιρείας της Ελλάδος, τόμος 24^{ος}, Αθήνα 1981

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Πετρόπουλος Ιωάννης, Κουμαριανού Αικατερίνη, *Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους. Οθωνική περίοδος 1833-1843*, Αθήνα 1982

Πουλής Παναγιώτης, *Διαχρονική εξέλιξη της ελληνικής διοίκησης, Αφιέρωμα στον Αλέξανδρο Ι. Δεσποτόπουλο* Ανάλεκτα Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας, Αθήνα 1995

Πούλης Παναγιώτης, *Ιστορία της ελληνικής δημόσιας διοίκησης*, τ. 1 (1821-1975), Αθήνα 1987

Πούλος Ιωάννης, *Πολιτικά της Πελοποννήσου επί Όθωνος*, Πελοποννησιακά, τ. Β', Αθήνα 1957

Προβατάς Αλκιβιάδης, *Πολιτική ιστορία της Ελλάδος από 1821 μέχρι 1980. Νομοθετικά και εκτελεστικά σώματα*, Αθήνα 1980

Πρωτοψάλτης Ε. Γ., «Περί του πληθυσμού και της εγγείου κτήσεως εν Πελοποννήσω προ και μετά την επανάστασιν του 1821», *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά 1962*, σελ. 144-149

Ρεντούλης Παντελεήμων, *Σύντομη επισκόπηση του ελληνικού αστικού δικονομικού δικαίου*, Κέντρο Δικανικών Μελετών Κώστα Ε. Μπέη, Απρίλιος 2005

Ρηγόπουλος Θεόδωρος, *Απομνημονεύματα από των αρχών της Επανάστασεως μέχρι του έτους 1881*, (εισαγωγή- επιμέλεια ευρετήριο Αθανάσιου Θ. Φωτόπουλου), Αθήνα 1979

Σκανδάμης Ανδρέας, *Σελίδες πολιτικής ιστορίας και κριτικής. Η τριακοντετία της βασιλείας του Όθωνος 1832-1862*, Αθήνα 1961

Σταματάκης Μιχάλης, Μοίρα- Μυλωνοπούλου Πολυξένη, *Η εκπαίδευση του δασκάλου και το λαϊκό σχολείο στην Ελλάδα μέχρι το 1832 (οι ρίζες του πρωτοβάθμιου σχολείου)*, Αθήνα 1996, σ. 73.

Σταμάτης Χαράλαμπος, *Ιστορία της αστυνομίας πόλεων 1921-1971 και οι αστυνομικοί θεσμοί εν Ελλάδι από της βαθειάς αρχαιότητος*, Αθήνα 1971

Στεφάνου Ελένη, *Οι ιστορικές ρίζες της δημόσιας διοίκησης στην Ελλάδα*, Αθήνα 1985

Στρατηγοπούλου Χριστίνα, *Κοινωνικο-νομικές απόψεις της διοικήσεως του Ιωάννη Καποδίστρια (1828-1831)*, Αθήνα 1988

Συναρέλλη Μαρία, *Δρόμοι και λιμάνια στην Ελλάδα 1830-1880*, Αθήνα 1989

Σφραγίδες ελευθερίας 1821-1832: σφραγίδες κοινοτήτων- μοναστηρίων, Προσωρινής Διοικήσεως της Ελλάδος, Ελληνικής Πολιτείας, προσωπικές [εισαγωγή Ι. Κ. Μαζαράκης Αινιάν], Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, Αθήνα 1983, (αριθ. σφραγίδων: 404, 431, 731).

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Σφυρόερας Βασίλης, *Οι στόχοι της εκπαιδευτικής πολιτικής του Καποδίστρια, στο συλλογικό Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η συγκρότηση του ελληνικού κράτους, Δημοσιεύματα ιστορίας πολιτικού βίου και πολιτικών θεσμών, Θεσσαλονίκη 1983*

Τομαρά-Σιδέρη Ματούλα, *Η ελληνική τοπική αυτοδιοίκηση (κοινότητας βίου-κράτος-πολιτική), Αθήνα 1999*

Τουρτόγλου Μενέλαος, «Αι φυλακαί επί Καποδίστρια, Επετηρίς του αρχείου της ιστορίας του ελληνικού δικαίου», *Ακαδημία Αθηνών*, τεύχος 5, Αθήνα 1954, σελ. 150-164

Τουρτόγλου Μενέλαος, «Η κατάσταση της δικαιοσύνης στην Ελλάδα κατά την άφιξη του Ιωάννη Καποδίστρια», *Μνημοσύνη*, τόμος 16ος, Αθήνα 2003-2005, σελ. 33-41

Τρίχα Λύντια, *Δικηγορείν εν Αθήναις... Μία διαδρομή στον 19ο αιώνα*, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

Τρουπάκης Νικόλαος, *Η αστυνομία παρ' Έλλησιν, από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς*, Αθήνα 1904

Τσαπόγας Μιχάλης, «*Η ανανέωση του δικαίου. Επίσημο δίκαιο και τοπικά έθιμα 1833-1871*», *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, τόμος 4ος, *Το ελληνικό κράτος 1833-1871. Η εθνική εστία και ο ελληνισμός της οθωμανικής αυτοκρατορίας*, Αθήνα 2003, σελ. 51-60

Τσοτσόρος Στάθης, *Οικονομικοί και κοινωνικοί μηχανισμοί στον ορεινό χώρο. Γορτυνία (1715-1828)*, Αθήνα 1986

Φίλιας Βασίλης, *Κοινωνία και εξουσία στην Ελλάδα. Η νόθα αστικοποίηση 1800-1864*, Αθήνα 1974

Φλούδας Νικόλαος, «*Διοικητικά Αρκαδίας από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα*», *Χρονικά των Αρκάδων*, Αθήνα 1959, σελ. 17-49

Φωτόπουλος Αθανάσιος, «*Συμβολή εις την ιστορίαν της ληστείας κατά την καποδιστριακήν περίοδον*», *Πελοποννησιακά*, τ. ΙΑ', Κόρινθος 27-28 Απριλίου 1974, Αθήνα 1975, σελ. 213-328

Χαρίτος Χαράλαμπος, *Το ελληνικό νηπιαγωγείο και οι ρίζες του. Συμβολή στην ιστορία της προσχολικής αγωγής, Τεκμήρια Ιστορίας της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης*, Αθήνα 1996

Χατζηιωάννου Μαρία-Χριστίνα, «*Το ελληνικό εμπόριο. Το παλιό καθεστώς και το νέο περιβάλλον*», *Ιστορία του νέου ελληνισμού 1770-2000*, τόμος 4ος, *Το ελληνικό κράτος 1833-1871. Η εθνική εστία και ο ελληνισμός της οθωμανικής αυτοκρατορίας*, Αθήνα 2003, σελ. 75-84

Χατζηστεφανίδης Θεοφάνης, *Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης 1821-1986*, Αθήνα 1990

Η Αρκαδία από την εποχή της Κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι και την έξωση του Βασιλιά Όθωνα (1828-1862).

Χουλιάρακης Μιχαήλ, *Γεωγραφική, διοικητική, πληθυσμιακή εξέλιξις της Ελλάδος 1821-1971, τόμος Α', μέρος Ι*, Αθήνα 1973, τόμος Α', μέρος ΙΙ, Αθήνα 1974

Χριστόπουλου. Χ , **Ευκλείδου. Σ**, *Θεόδωρου Δηλιγιάννη, Εφημερίς του υπουργείου των εσωτερικών ήτοι συλλογή κατά χρονολογικήν τάξιν και καθ' ύλην των δοθισών εξηγήσεων επί ζητημάτων αναφερόμενων κατά την εφαρμογήν των εις την αρμοδιότητα του Υπουργείου των Εσωτερικών αναγομένων Νόμων*, φυλλάδιον Β', έτος Α', Αθήνα 1853